తులసీదేవి.

సతీతులసి — బృందావనము

అను

బయస్కోపు ప్లాటు ననుసరించియుఁ

పురాణముల ననుసరించియు వ్రాయఁబడిన

ఐదంకముల నాటకము.

గ్రంథకర్త:

ముత్తనేని వేంకట చెన్నకేశవులు,

జగ్గయ్యపేట.

ప్రకటనకర్త:

పులిపాటి రంగయ్య

బుక్ సెల్లర్ & పబ్లిషర్స్.

చీరాల, గుంటూరు జిల్లా.

మూడవ కూర్పు 1000 ప్రతులు.

చీరాల:

లక్కాకుల వెంకటస్వామినాయుడు గారిచే,

శ్రీ దామోదర ముద్రాక్షరశాలయందు (ప్రెస్సు.)

ముద్రింపఁబడి [illegible]

1932.

[వెల రు 1-0-0

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

సుదాముఁడు — విష్ణు పార్షదుఁడు, పిమ్మట జలంధరుఁడైనవాఁడు.

ఇంద్రుఁడు — స్వర్గాధిపతి.

యముఁడు — దిక్పతి.

నారదుఁడు — దేవమౌని.

శంభుఁడు — రాక్షసరాజు, జలంధరునితండ్రి.

శుక్రుఁడు — రాక్షసుల గురువు.

పలాశుఁడు — ఒక రాక్షసుఁడు.

జలంధరుఁడు — కథానాయకుఁడు

కాలనేమి — తులసీదేవితండ్రి.

పరమేశ్వరుఁడు — ఈశ్వరుఁడు.

బ్రహ్మ — సృష్టికర్త.

విష్ణువు — దేవుఁడు.

జయంతుఁడు — ఇంద్రుని కొడుకు.

మంత్రి, సేవకులు, విప్రులు, రక్కసులు.

స్త్రీలు.

తులసీదేవి — కథానాయిక.

పార్వతి — ఈశ్వరుని భార్య.

లక్ష్మి — విష్ణుభార్య.

చండి — పలాశుని భార్య.

గౌరి — తులసీదేవియొక్క చెలికత్తె.

శచి — ఇంద్రునిభార్య.

మాయాపార్వతి —

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమ రంగము.

అరణ్యము.

[ప్రవేశము:— రోజుచు సుదాముఁడు పరుగెత్తికొని వచ్చుచున్నాఁడు]

సుదా:— అయ్యలారా! రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు.

ఇంద్రుఁడు:— (వజ్రపాణియై ప్రవేశించి) ఏమిరా? సకలలోకనాయకుఁడు శచీనాయకుఁడు నిన్ను శిక్షింపఁ బోవుచుండ నిన్నొరుఁడు రక్షించుననియె యాశపడుచుంటివా? ఎంతమూఢుఁడవు?

మ॥ అతిమత్తప్రతివీరనిర్మథన వి ♦ ద్యాపారగుండౌ శచీ
పతి నీప్రాణములన్ హరింపఁగ వలం ♦ పన్ లాతి యేనీచుఁడో
గతియై ప్రోచునొ నిన్ను చూచెదముగా ♦ గన్నార హార్యత్రు ము
ద్ధతి నెంటాడుమృగంబు గావఁగలదో ♦ దానక్కు నిక్కంబుగన్॥

(వజ్రాయుధము ఝుళిపించుచున్నాఁడు).

సుదా:—(గడగడవడఁకుచు) హా! కృపాకరా! సకలసురసార్వభౌమా! ఎందుంటివి? రక్షింపవేమి?

[తెరలో] — ఇదిగో వచ్చుచుంటిని.

సుదా__అమ్మయ్యా ! బ్రతికితిని. పార్వతీమనోహరుఁడు పాలింపవచ్చుచున్నాఁడు.

ఇంద్రి—(తత్తరముతో) ఇదేమి? పరమేశ్వరుఁ డీముష్టుని రక్షింపవచ్చుచున్నాఁడా? ఇంక నే నుపేక్షింపరాదు. పిమ్మట నేమయినఁ గానిమ్ము. ఆ హరియే యున్నాఁడు.

(సుదాముని వజ్రాయుధమున ఖండించును).

[ప్రవేశము__నారదుఁడు.]

నార__అయ్యో దేవేంద్రా ! ఎంతపనిఁ జేసితివి.

ఆ. వె. యతివరేణ్యు సగము ♦ టంచు భావించి గీ
టడచినాఁడ వౌరా ♦ యచలవైరి
వేయికనులు గలుగు ♦ విబుధవిభునికింత
దృష్టి మాంద్య మేటి ♦ కెసఁగె నౌరా.

ఇంద్రి__ మునిచంద్రమా! యతివరేణ్యుఁ డెవ్వఁడు? వీని మాయవేసముఁజూచి మునియని భ్రమించుచుంటిరా ! ఇంతమాత్రమునఁ గుమతి యతియగునా !

సీ॥ అడవిఁ జేరిన మాత్ర ♦ నధముండు మునియగు
నేనియుఁ బెబ్బులి ♦ యేలకాదు ?
జడలు దాల్చిన మాత్ర ♦ జడుడు తాపసియగు
నేనియుఁ గేసరి ♦ యేలకాదు ?
గాలిఁ బీల్చినమాత్రఁ ♦ గఠినుండు జటియగు
నేని దర్వీకరం ♦ బేలకాదు ?
తలక్రిందుగఁ దపంబు ♦ సలిపినంతఁ జెనంటి
ఋషియైన గబ్బిలం ♦ బేలకాదు ?

గీ॥ మాయ వేసముల్ వేసిన ♦ మాత్రమున నె
మాయ నటనల వర్తించు ♦ మాత్రమున నె

చాసవాధముండు మహర్షి ♦ యైనయెడల
నటకుఁ డేటికిఁ గాకుండు ♦ జటిలవరుఁడు ?

నార__ దేవేంద్రా! నీవు పొరఁబడితివి. పరమ భాగవతోత్తముఁడగు నీ సుదాముని నీపగతుఁ డగు దంభుఁడని భావించి ఖండించితివి. ఆదంభుఁ డీయుదయమునసే శుక్రాచార్యుని యనుజ్ఞచే నిజనగరమునకుఁ జనినాఁడు. వాఁడు తపమొనర్చినది కూడ నీ సమీపస్థలముననే. ఇది యంతయు నిట్లు గావలసియున్నది.

ఇంద్రు__మహర్షి చంద్రమా ! పరమేశ్వరుఁడు నన్నేమిచేయునోగదా?

నార__చంపెదనని యాగ్రహపడెను నతని బ్రహ్మాదులు వారించుచున్నారు. భయపడకుము.

[నేపథ్యమున]

మ॥ పనిలే దేమిటి కస్త్రగించెదు నన్నే ♦ బద్మాసనా ! మానుమా
వనజాతానన! శౌరి! యూరకొనుమా ♦ వారింపఁగాఁబోకుమా !
ముని మద్భక్తునిఁ జక్కడంచిన దురా ♦ త్ముని దుర్మదుని జంభమ
ర్దను, మత్ఫాలవిలోచనానల మహో ♦ గ్రజ్వాలలన్ గాల్చెదన్.

నార__ సంక్రందనా! తెమ్మా. చంద్రశేఖరుని విరించియు, నంబికయు నిన్ను మన్నింప వేఁడుచున్నారు. నీవుంబోయి యా ధూర్జటి పాదమ్ములఁబడి ప్రార్థింపుము.

ఇంద్రు—(లేచి) ఆహా ! బ్రదికితిని. (పరుగిడఁబోయి సందేహించి నిలుచుచున్నాఁడు.)

నార__ఓహో! బలశాసనుఁడు పురశాసనుని కంటిమంటంజూచికొని వింగని బెదరు నెలుగుబంటి పగిది భయపడుచున్నాఁడు. (ప్ర)

ఆ. వె. విబుధరాజ ! యేల ! ♦ వెడఁగట్లు బెదరెదు
మదనవైరి కంటి ♦ మంటఁ జూచి

శిరముపైని వెలుఁగు ♦ శశిరాఁశు జూటాగ్రి
మందుఁగలుగు గంగ ♦ సరయువోటు ?

సందేహింపక సత్వరమున నరిగి యిందుధరుని చరణారవిందములపైఁ బడుము.

ఇంద్రి—(చేతుల మోడ్చి) తండ్రీ! గౌరీమనోనాయకా!

శా॥ సర్వజ్ఞుండవు నీ వెఱుంగనిది లే ♦ శంబేనియున్ లేదు దై
త్యోర్వీనాథుఁడు దంభుఁ డీతఁడని లో ♦ నూహించి మందుండనై
దుర్వారాగ్రహ మొప్ప నీమప్రియు భ ♦ క్తున్ మానిమాయించితిన్
శర్వా! కానక యే నొనర్చు దోసఁగున్ ♦ సైరించి రక్షింపవే.

(పరుగిడుచు నిష్క్రమించును.)

నార— (ప్రేక్షకుఁజూచి) ఓహో! ఉగ్రుఁ డింద్రి ననుగ్రహించినాఁడు.

ఆ. వె. బంతిఁ జేతఁ బట్టి ♦ పాఱనైచెడు భంగి
ఫాలనయనజనిత ♦ కీలఁ గేలఁ
బూని విసరివైచె ♦ భూరికరుణభక్త
పోషణుండు భుజగ ♦ భూషణుండు.

దివ్యులు దేవదేవుని సంస్తుతించుచున్నారు. నేను నటకుఁ బోయెద.

(నిష్క్రమించును)

[ప్రవేశము—పార్వతీపరమేశ్వరులు, బ్రిహ్మ, ఇంద్రుఁడు, నారదుఁడు.]

పర— దేవేంద్రా! ఆ సుదాముని కళేబర మెందున్నదో చూపుము.

బ్రిహ్మ— పరమేశ్వరా! దానితో నేమవసరము?

పర— నా భక్తునిఁ దిరిగి జీవింపఁ జేసెదను.

బ్రిహ్మ— అది యనావశ్యకము. వాఁడు దానవుఁడై పుట్టుటకు శపింపఁబడియున్నాఁడు. కాన వాఁడు దైత్యుఁడై నీకు భక్తుఁడు గాఁగలఁడు.

పర—వారిజాసనా! జగత్త్రియనాథుం డగు నారాయణునకుఁ బార్షదుండును నాకు భర్తుండు నగు నాతఁడు దానవయోనిం బుట్టవలసినదా?

బ్రహ్మ—అయోనిసంభవుండై దైత్యుఁడు గాఁగలఁడు.

పర—దేవేంద్రా! నిన్ను క్షమించితి నని నీవు సంతోషింపవలదు.

ఆ. వె. ఆతఁ డింద్రపదము ♦ హరియించు నని గదా
యింత సేసి తీవు ♦ వృత్త్రవైరి!
తప్ప కతఁడు ముందు ♦ దనుజేశుఁడై సుర
రాజపదముఁ గాంచి ♦ గ్రాలుఁ జూవె!

ఇంద్ర—(స్వగ) ఆహా! విషకంఠుఁడు న న్నీవిధమున శిక్షించినాఁడు.

బ్రహ్మ—(వారించి) దివిజనాయకా! చింతింపకుము, పిమ్మట నీకు శుభము గలుగును.

నార—(తెరవంకకుఁ జూచి) ఆహా! పరమేశ్వరా! నీవు విసరివైచిన యగ్నిజ్వాల యింకను జల్లాఱలేదు.

ఇంద్ర—(స్వ) కోపముమాత్రము చల్లాఱినదా?

నార—

ఉ. నాకము నేర్చునో? సురల ♦ నాశమొనర్చునో? కానలక్ష్మ్యగా
నీక మడంచునో? పురుల ♦ నీఱొనరించునో? నొంచునో ప్రజన్?
గాఁకలఁ గ్రక్కుచున్ బొగలఁ ♦ గప్పుచు దిక్కుల నంతరిక్షమున్
దాఁకుచుఁ గీలమేగెడిని ♦ దాని మరల్పవె? దీనరక్షకా!

పర—నారదా! దానిచే నిప్పు డేయపాయమును సంభవింపదు. అది పోయి జలరాశిలోఁబడును.

నార—(బ్రహ్మతో అపవారించి) ఇప్పు డేయపాయము సంభవింపదన్న నేమి? ముందెప్పుడైనఁ గలుగుననియా? అదిగాక యా

జ్వాల సంద్రముననే పడవలయుననియేమి ? సర్వేశ్వరుఁడు
దలంచినచో నది యూరక చల్లాఱిపోవునే?

బ్రహ్మ—(అపవారించి) నారదా! నీ సందేహముఁ బిమ్మటఁదీర్చెదను.

పర—ఇఁకఁ బోదము. (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్వితీయ రంగము.

ప్రదేశము — అరణ్యము.

[ప్రవేశము:—దంభాసురుఁడు, శుక్రాచార్యుఁడు.]

దంభు—ఆచార్యా! భార్గవా! దైత్యమాతంగమృగేంద్రుఁడగు నింద్రుని
బారింబడక నీయనుగ్రహమున జీవించితిని. కాని—అక్కటా !
పెక్కుదినంబులనుండి ముక్కంటిం గూర్చి నాసలిపిన తపమెల్ల
వృథాయయ్యెగదా ? అయ్యయ్యో ! దక్షవైరిని మెప్పించి
తమ ప్రభుఁడు దివిజబృందములఁ బవరంబునఁ నిర్జింప వరంబులఁ
గొని వచ్చునని గంపెడాసతో నెదురుసూచు నిశాచరులకడకు
నే నే మొగంబు వెట్టికొని వత్తు.

శుక్ర—దంభాసురా ! చింతింపకుము. నీతపంబు వృథాపోదు. దను
జుల యాసలు నెఱవేఱినట్లే.

దంభు—మహాత్మా ! ఏది ? నాచేసిన తపంబునకు మెచ్చి చిచ్చఱకంటి
వేల్పు సాక్షాత్కరింపలేదే? నేఁ గోరువరంబు లనుగ్రహింపలేదే?
లబ్ధవరుండనై దానవుల నిట్లు గానలఁ బట్టించిన గర్వాంధుని
గీర్వాణ వల్లభుని నాలమ్మున నెదిర్చి పాఱఁ దోలలేదే ? స్వర్గ
రాజ్యలక్ష్మిని రక్కసుల కైవసముగావింపలేదే ? ముప్పది
మూఁడుకోట్ల వేల్పుల ముప్పతిప్పలు వెట్టి మూఁడు చెఱువుల
నీరు ద్రావింపలేదే ? వాసవుని యాలుబిడ్డల చెఱవట్టి వల
వల నేడ్పింపలేదే ? మాయాస లేమి నెఱవేఱినవి ?

శుక్రా— ఇఁక నెఱవేఱఁగలవు.

దంభు— ఎట్లు?

శుక్రా— నీ కుమారునివలన.

దంభు— గురువర్యా! నన్నుఁ బరిహాసించుచుంటిరా? నా కింతవఱకు సంతానమే లేదే; ఇఁకపుం దట్టికొడుకు జన్మించునా?

శుక్రా— పరమేశ్వరానుగ్రహమున నయోనిసంభవుండును మహాతేజస్సంపన్నుఁడును నగునట్టి శిశురత్నము నీకు లభించును.

దంభు— గురూత్తమా! నా కట్టి భాగ్యము గలుగునా? మీ శిష్యులగు దైతేయుల కట్టి యదృష్ట మున్నదా?

శుక్రా— ఉన్నది. పురంబునకుఁ బోవుము నమస్సము.

దంభు— చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తృతీయ రంగము.

ప్రదేశము — సముద్రతీరము.

[ప్రవేశము:— నారదుఁడు, ఇంద్రుఁడు, యముఁడు.]

ఇంద్రు— నారదమునిచంద్రా! యేదో వింతఁ జూపించెదనని మమ్మీకడలి దరికిఁ దీసికొనివచ్చితివేమి?

నార— మీకుఁ జూపవలసినవింత యిందే యున్నది.

ఇంద్రు— ఏది?

నార— అటు చూడుఁడు! (ప్రక్కకుఁజూప నిద్దఱు చూచుచున్నారు.)

ఇంద్రు— వీఁ డెవ్వఁడు?

గీ. అంబరమున నర్కుఁడువోలె ♦ నర్ణవమునఁ
దేజరిల్లెడు, వనిమృగ ♦ రాజుపగిదిఁ
గడలిఁ దిరిగెడు, నీచిన్ని ♦ బుడుతఁ డెవఁడొ?
వంక లేదు వీనికి మది ♦ శంక లేదు.

యము బృందారకసార్వభౌమా! ఇదియేమివిచిత్రము ?

ఉ॥ వారిధి నీఁదు మీనుగతి, ♦ వ్రియ్యఁగ మోఁదుఁదిమివ్రజంబుఁ,గుం
భీరములందెరల్చెడుఁ, దిఁ ♦ మింగల వారములన్ నొగిల్చెడున్
గ్రాహసహస్రదంష్ట్రములఁ♦గూల్చెడుఁ, దూల్చెడుగ్రాహకోటి, న
య్యారె! యొకింతలేఁడు త్రిదశా♦శాధిప! వీఁ, డిదియేమిమాయయో?

నార — నాకు వీనింజూడఁ "బిట్టకొంచెము కూఁతఘన" మను సామెత జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది.

[నేపథ్యమున]

నారదమునీంద్రా! నీకు నమస్కారము. దేవేంద్రా! జాగ్రత్త! నిన్ను బూడిఁజేసెదను. దండధరా! జాగ్రత్త! నీపండ్లు విఱుఁగఁ దన్నెదను.

ఇంద్రు — దండధరా! వీఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి ?

యము — బ్రహ్మమానసపుత్త్రా! వీఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి ?

నార — ఏమో ? సుపర్వాధీశ్వరా! వీఁ డిట్లనుచున్నాడేమి? వీఁడు మన చెంతకు రా నుద్దేశించుచున్నాఁడు గాఁబోలు ? దరికివచ్చి చేతులు చాఁచుచున్నాఁడు. నిర్జరేంద్రా! చేయిఁ జాఁపుము. వచ్చునేమో చూతము.

ఇంద్రు — (అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

[నేపథ్యమున]

ఊఁ హు.

నార — సమవర్తీ! నీవు చాఁపుము.

యము — (అట్లుచేయును.)

(నేపథ్యమున)

ఊఁ హు.

ఇం — మునీంద్రా! నీవు చాఁచిచూడుము.

నార—(అట్లు చేయును. బాలుఁడు రా నీవిలకుఁగొని వచ్చుచున్నాఁడు.)

నార__ ఆహా! ఈపిన్న పాపఁ డెంతవన్నెకాఁడు! చూడుడు. చిఱు నగవు చిన్ని బుగ్గలఁజిగురింప మీవంక కెట్లుచూచుచున్నాఁడో?

యము—(శిశువు నెత్తికొని పరిశీలించుచు) వీని కటియు, నురంబును, నిటలంబును మిగుల విస్తృతంబులు. పాణి పాదంబులు పద్మశంఖాది చిహ్నితంబులు. వీఁడు తప్పక ఱేఁడు గాఁగలఁడు.

నార—(స్వ) ముల్లోకములకు.

యము__(ముద్దాడఁబోయి శిశువును విడిచిపెట్టుచున్నాఁడు.)

నార—కటకటా! ధర్మరాజా! ఇదియేమి? కుసుమసన్నిభ శరీరుండగు నీ కుమారుఁ గ్రిందఁ బడ నైచితివి. పాప మీపాప కెంత నొప్పి గలిగెనో గదా? (ఎత్తుకొని యింద్రున కిచ్చును.)

యము—దివ్యర్షి చంద్రా! ఈనిసువు సామాన్యుఁడు గాఁడు; నే ము ద్దిడఁబోవ నాకుత్తుకఁబట్టికొని గ్రుక్కు వెళ్ళునట్లు నొక్కినాఁడు.

నార—(నవ్వుచు) ఆహా! కృతాంతుని బాధింపఁజాలిన పోటుబంటు నేఁటికిఁ గలిగినాఁడు!

ఇంద్రు__వీనింజూడ వింత వొడముచున్నది. ఆఁ! ఆఁ! ఇదియేమి? (బాలుని క్రిందఁ బడనైచుచున్నాఁడు.)

నార__నిర్జరేశ్వరా! ఏమి! ఆబుడుత నీకుత్తుకఁగూడ నొక్కినా యేమి?

ఇంద్రు__యామిచంద్రమా! వీఁడు నా కిప్పట్టున ఘోరాకారుఁడగు నొక కూ్రరదానవునితీరునఁ గన్పించినాఁడు. ఔరా! వీఁడునిక్కముగ రక్కసుఁడే. వానిం బరిశీలింపుఁడు. అంతపైనుండి క్రిందఁ బడియు నింతయు నొవ్వక నన్నుఁబరిహసించుటకోయనఁ గిలకిల నవ్వుచున్నాఁడు.

యము— ఇందనుకఁగూడ నీ చిఱుత యిటులే నవ్వినాఁడు.

నార — మహార్ణవమధ్యంబున జంకుగొంకు లేక సంచరించుచుండ నీ
కూనందిలకించినప్పుడే నేను వీఁడెవ్వఁడో సామాన్యుఁడుగాఁడని
యనుకొంటిని.

యము — నిశ్చయముగ వీఁడు దివిజవైరియే.

ఉ॥ ఏటికి సంశయింప దివి ♦ జేశ్వర! వీఁడొక రక్కసుండె, ము
న్నాటికి వీని శిక్షణము ♦ మర్దించఁగఁజేయుము నేఁడు మానినన్
జాటగు గీటణంచుటకుఁ ♦ బైని, యుపేక్ష యొనర్పఁబోలునే
గోటను బోవుదానికిని ♦ గొడ్డలితోఁ బనివచ్చు నంతకా.

నీ వెందులకో సందియ పడుచున్నాఁడవు? నేనే వీని మర్దించెద జూడుము. (దండము నెత్తి కొట్టఁబోవుచున్నాఁడు,)

నార — తొందరపడకుము.

[నేపథ్యమున]

తొందరపడకుము. దండధరా! తొందరపడకుము.

ఇం — ఓహో! వారిజాసనుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

నా — (స్వ) ఈమహనీయుని రాకవలన నావినోదమునకు భంగము కలిగినది.

బ్రహ్మ — (ప్రవేశించి) దండధరా! ఏమి చేయఁబోవుచుంటివి? ఆ బాలుఁడు కాలకంధర నేత్రాగ్నిజ్వాలవలనఁ బుట్టినవాఁడు!

ఇంద్రు — (స్వ) ఓహో! పరమేశ్వరుఁ డింతులకా కీలుఁగడలి బడవైనట.

బ్రహ్మ — (అపవారించి) నారదా! యివిదియంతయు నావలన నెఱింగియు నూరక చూచుచుంటివా?

నార — (అపవారించి) మహాత్మా! వారించుచుంటినిగాదా? ఏదోవినోదముకొఱకు వీరి కీనిసువ్వుంగూర్చి యింతవఱకుఁ జెప్పనైతి. చెప్పనుద్దేశించుచుండఁగనే మీరు విచ్చేసితిరి.

ఇంద్ర—వాణీనాథా! ఈ దైత్యార్భకుఁ డిప్పుడే మాపై ద్వేషము గనఁబఱచుచున్నాఁడు. ముందు వీనివలన వేల్పులకెట్టి యిక్కట్టులు గలుగ నున్నవో కదా?

బ్రహ్మ—ఈశ్వరసంకల్ప మట్లున్నది. మన మేమిచేయఁగలము? ఈ శిశువు జలముచే ధరింపఁబడినవాఁడు గాన జలంధరుఁ డను పేరం బరఁగుఁగాక! సముద్రా! తిరస్కరిణీ ప్రభావమున నొరుల కంటఁబడక యీకుమారునిఁ గొంపోయి బలిపురంబున దంభుని యింట విడిచి రమ్ము.

ఇంద్ర—అయ్యో! ఆ దంభుఁడు సురకోటికి గర్భశత్రువు. ఈ బాలుని వానికే యొసఁగనేల?

బ్రహ్మ—ఇది పరమేశ్వరాజ్ఞ—సందేహించు చుంటివేమి?

నార—పాప మింతకు మున్న యంతకుఁ డీశిశువు నెత్తికొన, వీఁడు గుత్తుకఁ బట్టికొని నొక్కినాఁడు. తిరుగ నట్టి యిబ్బంది గలుగునని కాలుఁడు భయపడుచున్నాఁడు గాఁబోలు? ఏమి దండధరా! అంతకునకే గాదా సందేహము?

బ్రహ్మ—భయములేదు. దంభునియింట నీవు వీని విడిచివచ్చువఱకు వీఁడు నిద్రాపరవశుఁడై యుండును.

యము—చిత్తము. (బాలు నెత్తుకొని పోవుచున్నాఁడు.)

నార—(స్వ) పాప మీయంతకుఁ డింతవఱకుఁ బాశములఁ బ్రాణములఁ గొనిపోవుటయే కాని దేహముల మోసికొనిపోవు టెఱుంగఁడు. నేఁ డాభాగ్యమును లభించినది.

బ్రహ్మ—ఇఁక మనము పోవుదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

శ్రీ ర స్తు.

తులసీదేవి.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమ రంగము.

ప్రదేశము — అరణ్యము.

[ప్రవేశము — పలాశుఁడు.]

పలా__చండీ ! చండీ ! ఎచ్చట నుంటివి ?

చండి—(నేపథ్యాభిముఖముగ) ఇదిగో ! వచ్చుచుంటిని. (తొందరగా నెదుటికివచ్చి) మిగులనార్భాటముగ వచ్చితివి ? ఏమి తెచ్చితివి?

పలా—వీనుల పండు వగువార్త.

చండి—వీనులకుమాత్రమేనా పండువ ? కడుపు మండవలసిన దేనా ? ఇంకను నే నెండఁవలసిన దేనా? అయ్యో! అయ్యో! నిన్నటియుదయమునుండి మొకజల్లెడై మాంసమైనఁ గడకొక కడవెడు రక్తమైనఁ దేనైతివే? ఇట్టి చేతగాని పెద్దమ్మలు పెండ్లాడుఁ టెందులకు ? పెండ్లాల నేడ్పించుటెందులకు ? (ఏడ్చుచున్నది.)

పలా__ఓసీ! ఏడువకు. ఇంక నీకుఁ గావలసినంత పలలంబును గావలసినంత నల్లయు లభింపఁగలదు.

చండి__ఎట్లు ? పలాశుఁడుచచ్చెనా ?

పలా__జలంధరుఁడు స్వర్గముపై దాడివెడలుచున్నాఁడు.

చండి__జలంధరుఁ డెవ్వఁడు?

పలా__దానవేశ్వరుఁడగు దంభుని పుత్త్రుఁడు.

చండి__దొరికినవాఁడా? నేఁ జూచినప్పుడు నా మోఁకాలంత లేఁడు. ఇంతలో నింతవాఁడయ్యెనా ?

పలా—తపమొనర్చి త్రిమూర్తుల మెప్పించి ముల్లోకముల గెలువ వరములు గొనివచ్చెనఁట. అతని దర్శించుటకుఁ బెక్కుమంది రక్కసులు జాలంధరమున కరుగుచున్నారు. మనము__

చండి—జాలంధర మేమి ?

పలా__విశ్వకర్మ జలంధరునకు నిర్మించి యిచ్చిన నగరము. రెండు మూఁడు దినములలోనే దాడివెడలునని తెలియుచున్నది. మనము నటకుఁ బోదము. రమ్ము__

చండి__ఆలస్యమేల? నడువుము. దారిలోనే జడదారియైన దొరకినఁ గడుపు చల్లఁజేసికొని పోదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము:— మందిరము.

[ప్రవేశము__జలంధరుఁడు, దంభాసురుఁడు.]

జలం—తండ్రీ! సంకోచించుచుంటివేమి? దండయాత్ర కనుజ్ఞ దయచేయుము. (అనుబంధము 1,)

శా. పౌలోమీవిభుఁ బాఱఁదోలి, వరుణున్ ♦ బాధించి, వైవస్వతున్
జాలింబొందఁగఁజేసి, యక్షులదొరన్ ♦ జక్కాడి, దైత్యాలికిన్
మేలుల్గూర్చెద, మేలనన్ భువనముల్ ♦ మీ వైరముల్ దీర్చెదన్
జాలుం గాలవిలంబమేటి కిక మా ♦ జ్ఞన్ దానవగ్రామణీ!

దంభా—నాయనా! జలంధరా! నావైరము బిమ్మటఁ దీర్పవచ్చును. మొదట నాముద్దు దీర్పుము. కాలనేమిపుత్రిక తులసి మిక్కిలి చక్కనిది. మఱియుఁ జిన్ననాఁటఁగోలె నీయెడ నపరిమితాను రాగము గలది. అకుసుమకోమలం బెండ్లియాడి —

జలం— జనకా! నన్ను మన్నింపుము.

గీ. ఇంద్రునకు మృత్యువు ననుగ్ర ♦ హించువఱకు
నెట్టికన్నె నేనిఁ బరిగ్ర ♦ హింప నేను
దివిజవల్లభుసతిత్రాడు ♦ త్రెంచువఱకు
సుదతిమెడఁగట్ట మంగళ ♦ సూత్రమేను.

అనుబంధము. 2

దంభా— కుమారా! నీవింత మూర్ఖపుఁ బట్టుఁ బట్టిననెట్లు? నినుఁబోఁటి బుద్ధిమంతునకు గుర్వాజ్ఞ తిరస్కరింపఁ దగినదా?

[ప్రవేశము— శుక్రాచార్యుఁడు.]

వారుగో! గురుపాదులవారు విచ్చేయుచున్నారు. వారి యభిమతము గూడ వినఁగలవు.

జలం—దంభు—గురూత్తమా! నమస్కారము.

శుక్ర—కల్యాణమస్తు.

దంభా—దేవా! పీఠ మలంకరింపుఁడు.

శుక్ర—(కూర్చుండును.)

జలం—ఆచార్యా! శిష్యవత్సలా!

కం. బృందారక సందోహము
మ్రందింపఁగ బాడివెడల ♦ మది నెంచితి నా
జ్ఞందయ సేయవె విద్వ
ద్వందిత! కరుణాసముద్ర! ♦ దనుజాచార్యా!

శుక్రా—వత్సా! జలంధరా! దండయాత్రకు నేఁడే సిద్ధపడుచుంటివా? ఇంత తొందర యేల?

జలం__మహానుభావా! తొందర యేటికని ప్రశ్నించుచుంటిరా?

సీ॥ గీర్వాణనివహంబు ♦ గీటడంపక యున్న
నీశిష్యులకుఁ గీర్తి ♦ నెగడునయ్య?
గంధర్వబృందమ్ము ♦ గారింపకయయున్న
నమరారులకు భాగ్య ♦ మబ్బునయ్య?
కిన్నరవార్తంబు ♦ మన్నిగొనకయున్న
నసురలకుఁ శుభం ♦ బమరునయ్య?
విద్యాధరగణంబు ♦ విదలింపకయయున్న
దైత్యులకు ముదంబు ♦ దనరునయ్య?

గీ. సిద్ధుల నడంచి గుహ్యక ♦ శ్రేణి నొంచి
ఖచరులఁ గలంచి భోగుల ♦ గండణంచి
మించి ముల్లోకముల నాక్ర ♦ మింపకున్న
నెల్లసుకములు దనజుల ♦ కెసఁగుసయ్య?

శుక్ర—జలంధరా! దివిజులఁదీటడంచుట మాకును బ్రియమే. కాని మొన్నటివఱకుఁ దపోవనంబులఁ గడపితివి. దైత్యసార్వభౌముని పుత్త్రుఁడవయ్యు నింత కేసుఖమ్ము నెఱుఁగవైతివి, నీతండ్రి ముద్దుమురిపెములనైనఁ దీర్పవైతివి. అతఁడు నీకొఱకు మొగము వాఁచియున్నాఁడు. నీకుఁ బెండ్లిగావించి రాజ్యమప్పగించి తన భారము దగ్గించుకొనఁదలఁచుచున్నాఁడు. ఆతని యిచ్చచొప్పున ననురూపవతిని వివాహమాడి పట్టముఁగట్టుకొని కొన్నిదినంబులు రాజ్యభోగంబు లనుభవించి పిమ్మట దండయాత్రకు సిద్ధపడుము. ఇంతలో మించిపోవునది లేదు. మఱియు__

జలం__మహాత్మా! వివాహమాడి, పట్టముగట్టుకొని రాజ్యభోగంబు లనుభవింపుమని మీరు సెలవిచ్చుచున్నారు. మీకీ శిష్యపరమాణువుపైఁ గల కనికరము దక్కిన శిష్యులపై నేల లేదయ్యెనో నాకుఁ జిత్రముగనున్నది. వారు వసు నిక్కట్టులకు లెక్కయున్నదా? అశనమబ్బక నడవులలో నల్లాడుచున్నారు! కడుపుఁ జేతఁబట్టికొని విదేశములఁ దిరుగుచున్నారు! నిలువ నీడలేక పర్వతగుహాలలోఁ గాలముఁ గడపుచున్నారు! ప్రజ లిట్లు పడరాని యగచాట్లు పడుచుండ సిగ్గులేక నేను సింహాసన మెక్కి తైతక్కలాడవలసినదా? అ భాగ్యదేవతపాలంబడి వా రల్లాడుచుండఁ బెండ్లమును బ్రిక్కబరుండఁబెట్టుకొని నేను సుఖపడవలసినదా? వా రాలుబిడ్డలఁ బోషింపలేక వలవల నేడ్చుచుండ నేను బొజ్జిద్దుఁబుచ్చుకొనలేక ముద్దియతో గిలకిల నవ్వవలసినదా?

సీ. అశనమబ్బక లోకు ♦ లల్లాడ భూపుండు
పలలమ్ము దిని తెగ ♦ బలియవలెనొ?
గంజలేక జనమ్ము ♦ గడగండ్లు వడుచుండఁ
గల్లానివిభుఁడు మ♦ త్తిల్లవలెనొ?
గోఁచిగల్గక జనుల్ ♦ గుందుచుండఁగ రాజు
జిలుఁగు వల్వలు దాల్చి ♦ కులుకవలెనొ?
నిలువనీడయు లేక ♦ విలపింపఁ బ్రజ, ఱేఁడు
పసిఁడిమేడలఁ బండి ♦ యొసఁగవలెనొ?

గీ. భూరిదారిద్ర్యమునఁ బ్రజల్ ♦ వొగిలిపొగిలి
ధరణి వేఁడికన్నీళులఁ ♦ దడుపుచుండ
రాజ్యరమను ముదించి ధ ♦ రావరుండు
గొంచ కానందబాష్పముల్ ♦ గురియవలెనొ?.

గురుసత్తమా ! మీశిష్యుని జయశ్రీలోలుని గావింప నుద్దేశింపుఁడు గాని తుచ్ఛసుఖలోలు నొనర్పఁ దలంపకుఁడు.

శుక్రు—వత్సా! జలంధరా! నిన్నుఁ గొన్నిదినములు నిలువుమనుటకుఁ గారణము నిన్నుఁ దుచ్ఛసుఖలోలుని గావించి చిరకాలము నుండి పలుబాములువడు దైత్యుల నుద్ధరింపకుండ నుద్దేశించి కాదు. కాలనేమి నీవలె బ్రహ్మాదులవలన వరములు వడసిన వాఁడు. ఆతనిసాయము నీ కత్యావశ్యకము. తన కుమారియగు తులసి నతఁడు నీకొసంగఁదలచియున్నాఁడు నీ తండ్రియు నత నికి మాటనిచ్చి యున్నాఁడు. నీవాకన్నెం బెండ్లియాడనిచో నాతఁ డలుకవహించును. మఱియుఁ బెక్కుమంది రక్కసులు విదే శములలో నుండిరని యింతకుమున్న నీవచెప్పితివిగదా? వారం దఱు నిటకువచ్చువఱ కొక సంవత్సరమైన నగును. అంతవఱకు నాఁగవలసినదేకదా? ఇంతలో నీతండ్రికోర్కె నేలదీర్పరాదు?

దంభా—మహాత్మా! మీగుచెప్పవలసిన ముఖ్యమగుసంగతి మరచితిరి. అది నేనుజెప్పెదను కుమారా! గురుపాదులవారు నీకుఁ గొన్ని శస్త్రాస్త్రములు సమంత్రకంబులుగ నుపదేశింపఁ దలఁచి యున్నారు. కావున నెట్లును నీవు కొన్నిదినము లాఁగవలసియే యున్నది.

జలం—తండ్రీ ! ఏవోకారణములుచెప్పి మీరు నన్ను నింటఁగట్టివేయఁ జూచుచున్నారు. నన్ను క్షమింపుఁడు.

గీ॥ అమరకోటుల రక్తము ♦ నరయువఱకు
నిదురవట్టదు చూవె నా ♦ నేత్రములకు
వేల్పుటిల్లాండ్ర యేడ్పులు ♦ వినెడువఱకు
నెవరిపలుకులు నాచెవి ♦ కెక్కవయ్య !

వేయేల ? ఇది వినుఁడు.

గీ. అరిజనమ్ముల నోర్చి జ ♦ యమ్ము వడసి
వేల్పురాలచ్చిని గ్రహించు ♦ వేళవటుకు
దనుజ రాజ్యలక్ష్మిని నొల్లఁ ♦ దరుణినొల్ల
సిరినొల్ల నన్నమునొల్ల ♦ నిద్రనొల్ల.

శుక్ర—జలంధరా! అనవసరములగు నేవో కారణములఁజూపి మేము నిన్ను నింటఁ గట్టిపడవేయఁ జూచుచుంటి మనుచుంటివి. కాల నేమి సాహాయ్య మనవసరమా? రక్కసులెల్ల వచ్చుటయు ననావశ్యకమా? నీతండ్రిమాట నెఱవేర్చుటయు నవసరము గాదా? నావలన నస్త్రమ్ములఁగొనుటయు నావశ్యకముగాదా? అయిన నీకు మాయాజ్ఞమాత్ర మెందులకు? మా యాశీర్వాదము మాత్ర మెందులకు? నీయిచ్చవచ్చినట్లు నడచుకొనుము. మేము పోయెదము.

జలం__మహాత్మా! తండ్రిగారిమాట నెఱవేర్చుటయు, మీావలనస్త్రములఁ గొనుటయు ననవసరమని నేనంటినా? మీాయాజ్ఞలేనిది జలంధరుఁ డడుగైనఁ బెట్టునా?

శుక్ర__కాని మాయాజ్ఞ మాత్రము తిరస్కరింపఁగలడు. అంతే కాదా?

జలం__మహానుభావా! అటు లెన్నఁడైన జరిగి యుండెనా?

శుక్ర__ నేఁడుఁ దక్క.

జలం__ నేఁడుమాత్రము మీాయాజ్ఞఁ దిరస్కరించితినా?

శుక్ర —అయిన నేఁడే నీవు వివాహమాడవలయు. మాటాడవేమి?

జలం—దేవా! సిద్ధముగ నుంటిని.

శుక్ర—(అపవారించి) దంభాసురేంద్రా! ఇప్పటికి జలంధరునిమనసు తిరిగినది. పిమ్మట నెట్లుండునో__

శం__(అపవారించి) మహాత్మా! కన్నె సిద్ధముగనున్నది. ఉత్సవాములు పిమ్మటఁ జూచుకొందము— నేఁడే ముడిపెట్టవలయు.

శుక్రు—(అపవారించి) కాలనేమిని దులసిని బంధుమిత్త్రులను దొంద రగఁ దోడ్కొనిరమ్ము—

దం—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

జలం__మహాత్మా! మాతండ్రిగారి నెక్కడకుఁ బంపితిరి?

శుక్రు__వధువుం గొనివచ్చుటకు.

జలం__ నేఁడే వివాహమా ?

శుక్రు__అవును. నేఁడే వివాహము ! ఆపే పట్టాభిషేకము!

జలం—దండయాత్రి కనుజ్ఞ యొసంగు టెప్పుడు?

శుక్రు__ఒక సంవత్సరము గడచినపిమ్మట.

జలం—సంవత్సరమునఱకు నాఁగవలసినదే ?

శుక్రు—తిరిగి మొదటికి వచ్చితివి. రక్కసు లందఱు రావలదా ? నీ వొక్కఁడవే మూల్లోకములు గెలువఁగలవా ? మఱియు నావలన నీ వెఱుంగవలసిన విషయములు పెక్కు లున్నవి.

జల__(స్వగతము) ఆహా! దైవమా! జలంధరమత్తేభమును గుర్వాజ్ఞా శృంఖలచేఁ గట్టివైచితివి. (ప్ర) గురూత్తమా! సందుదొరకిన దని యీ లోకానిందుృఁడు మమ్ము బాధించినను మిన్నకుండ వలసినదేనా ?

శుక్రు__అట్టి దేదిమైన జరిగిన మాయాజ్ఞతో నవసరము లేకుండఁగనే నీవు దేవతలపై దాడి వెడలవచ్చును.

జలం__ఇది యొకవరమే ! కానిఁ ఆ పిటికిపంద పాకశాసనుఁ "డింతయే చాలు దైవమా!" యని సంతసించుచునుగాని కొఱవి చేఁగొని తలఁగోకికొన్నట్లు కయ్యముఁ దెచ్చిపెట్టుకొనునా? ఓరీ ! మదోన్మత్తా! బలారీ! తుళ్ళిపడకుము.

చ. గురుఁడు శపించునంచు మదిఁ ♦ గొంకితి నింతియ కాని నీయెడన్
గరుణఁ దలంచి కాదు త్వద ♦ ఖండపరాక్రమ మెంచికాదురా!
దుర మొనరింపరాక విధి ♦ దూరుచు నింటనయుంట, నొక్కవ
త్సరమగుపిమ్మటం దులువ! ♦ తప్పదు మృత్యువు నీకు నమ్ముమా!

గీ. ఎపుడు వత్సరమది నిండు ♦ నపుడె సుమ్ము
నిర్జరేంద్ర! నీయాయువు ♦ నిండుటయును
మలిగి పోనున్న దీపమ్ము ♦ మాడ్కి దోఁప
మిడిసిపడు మోరి! యీ రోదు ♦ గడుచువఱకు.

శుక్ర — (ప్రక్కకుఁజూచి) నీతండ్రి వధువుతోడను బంధుమిత్రుల తోడను వచ్చుచున్నాఁడు.

జలం — వధువుగాదు. మాంపాలిటి యదృష్టదేవత.

[ప్రవేశము:— దంభుడు, కాలనేమి, తులసి, మఱికొందఱు పురుషులు, స్త్రీలు.]

జలం — (విస్మయముతో)

గీ. మగువ చేరినమాత్ర నీ ♦ మందిరమ్ము
రాణమీఱెఁ జంద్రికతోఁప ♦ రాత్రివోలె
మెఱుపునరసిన తెఱవట్ల ♦ తెఱవమిన్న
జూచినంత నాకన్నులు ♦ సొంపుదూలె.

నిజమున కేమిగాని యీకామిని జగన్మోహినియే.

శుక్ర — కాలనేమి! పుష్పదామము నీ పుత్త్రిచేతి కిమ్ము.

కాల — చిత్తము. (అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

శుక్ర — కుమారీ ! తులసీ ! ఆ పూదండ జలంధరుని కంఠమున నలంకరింపుము.

తుల — (సిగ్గుపడుచుఁ బూదండ వేయఁబోయి క్రింద విడుచుచున్నది.)
(స్వ) అయ్యో! ఏమిది? ఇట్లు జరిగెనేమి ?

జలం__(కోపముతో) మహాత్మా! చూచుచుంటిరిగదా? ఈకన్నెకు నాపై నిష్టములేనట్లున్నది! ఇట్టిదానిని మీరు నామెడగట్ట నుద్దేశించుట న్యాయమా?

తుల—(స్వ) అయ్యో! ఆర్యపుత్రునకు కాగ్రహము వచ్చినది.

కాల—జలంధరా! ఇష్టము లేకపోవుటయేమి?

జలం__కానిచో నిదియేమి?

కాల—సిగ్గువలన నిట్లు జరిగినది.

శుక్రి—జలంధరా! నిశ్చయము. వేఱుగా భావింపకుము.

దంభా__నాయనా! నీకీసందేహమేమి? ఆబాలిక చిన్నప్పటినుండియు నిన్ను వలచియున్నది. నీపై నిచ్చలేక యట్లు చేయలేదు. లజ్జ వలన—

జలం__ఎందువలనైనఁగానిండు. ఇట్లుజరుగుట నాకమంగళముగాదా? నాకీకాంత వలదు. వలదు. ముమ్మాటికి వలదు.

తుల__(స్వ) దైవమా! యేమిగతి?

శుక్రి__జలంధరా!

జలం—మహానుభావా! నన్ను క్షమింపుఁడు. మీరు ఘోరశాపమొసంగినను బరిగ్రహించెదఁ గాని యీ కామినినిమాత్రము పరిగ్రహింపను— (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తుల (స్వ) హా! ఎంతనిర్భాగ్యురాలను!

శుక్రి__జలంధరా! ఆఁగుము. ఆఁగుము.

దంభు__ఆఁగుము. జలంధరా! ఆఁగుము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[నేపథ్యమున, ఆఁగుము. జలంధరా! ఆఁగుము.]

శుక్రి__(స్వ) నారదుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. (ప్ర) కాలనేమీ! చింతింపకుము. అమ్మా! తులసీ! విచారింపకుము. నారదమహా

ర్షియు నీమామగారును జలంధరుని సమాధానపెట్టి వెంటఁ గొనివచ్చుచున్నారు.

[ప్రవేశము:—నారదుఁడు, దంభుఁడు, జలంధరుఁడు.]

నార__జలంధరా! నీ కిది తగునా ?

సీ. కన్నపుత్త్రునికన్న ♦ నిన్ను మిన్నఁగ నెన్ను
గురునియాన నొకించు ♦ కరయవలదె?
చేతులఁబెట్టి పో ♦ షించినతండ్రికిఁ
దలవంపులగునంచు ♦ దలఁపవలదె ?
దన జకోటికి నెల్లఁ ♦ దలమానికంబైన
గాలనేమిమొగమ్ముఁ ♦ గాంచవలదె ?
చిన్ననాఁటంగోలెఁ ♦ జిత్తము నీపైని
నిలిపిన సతినైనఁ ♦ దలఁపవలదె?

గీ. చూడవచ్చిన మిత్త్రులఁ ♦ జుట్టములును
జింతపడుటయు నైన యో ♦ జింపవలదె?
బ్రహ్మకుం బట్టినైన నా ♦ పలుకు నైన
వినఁగవలదె? మాధ్యమ్మును ♦ విడువవలదె?

మఱియుఁ దులసిం జేపట్టుటవలన నీకు మేలేగాని కీడుగలుగదు.

ఆ. వె. కలికివలన నీకు ♦ సెలుఁగు లావవునంచు
బెదరవలదు మేలె ♦ యొదవుఁజుమ్ము
చంద్రరేఖవలన ♦ జగతికి వెన్నెల
గలుగుఁగాక యిరులు ♦ గలుగునయ్య?

ఆలసింపకుము. ఇప్పటికే భార్గవుఁడు నీపై మిక్కిలి కినిసియున్నాడు. ఆతఁడు శపించిన నీ కధోగతి సంభవించును. నడువుము.

(పరిక్రమింతురు)

శుక్రా— కాలనేమి !

కాల— దేవా ! ఏమియాజ్ఞ ?

శుక్రా— తులసిచేతికి మఱియొక పూసర మిమ్ము.

కాల— చిత్తము (అట్లుచేసి అపవారించి) అమ్మా! జాగ్రత్త!

తులసి— (అపవారించి) తండ్రీ! ఇప్పుడు చెప్పవలయునా? (స్వ) ఆహా! నారదమునీంద్రా! నీ మేలు నెన్నఁటికి మఱవను.

శుక్ర— కుమారీ! పూదండ జలంధరుని యఱుత నలంకరింపుము.

(అట్లు చేయుచున్నది.)

(నేపథ్యమున మంగళధ్వనులు.)

(యవనికి పడును.)

తృతీయ రంగము.

ప్రదేశము— ఒకయిల్లు.

[ప్రవేశము — పలాశుఁడు.]

పలా — అయ్యో! దౌర్భాగ్యమా? జలంధరుఁడు స్వర్గముపై దండెత్తు ననియు వేల్పుమూఁకలఁజంచి చెండాడుననియు మాకుఁ దినినంత మాంసముఁ ద్రావినంతరక్తమును లభించుననియు గంపెడాస తోఁ గాలు నాలు గొట్టుకొనుచు నెంత దూరమునుండియో వచ్చితిమే! తుట్టతుద కిట్లయ్యెనేమి ?

చండి —(ప్రవేశించి) ఏమైనది ?

పలా— మన మనోరథము భగ్నమైనది! జలంధరుఁ డింకొక వత్సరము నకుఁగాని దండు వెడలఁడఁట.

చండి— ఎందుచేత ?

పలా— మననోటిలో శనియుండుటచేత! ఆతని ప్రక్కలోనికిఁ బెండ్లము వచ్చుటచేత.

చండి__ఆ సౌభాగ్యమునకైన నోఁచినట్లు లేదే?

పలా—ఏమి?

చండి__ఎఱుఁగవుగాఁబోలు! బసుకటింటిలో నతఁడు గనఁబఱచుచున్న ప్రయోజకత్వము?

పలా—అదేమి?

చండి__ఏమున్నది? పసిఁడిబొమ్మవంటి భార్య ప్రక్కఁజేరుటకు నోరు దెఱచికొని, ఎట్టయెదుట నిలిచియుండఁ బట్టెమంచముఁ గఱచుకొని పండ్లిగిలించినాఁడఁట, ఆఁ లేదఁట; ఊఁలేదఁట—రమ్మనుటలేదఁట; పొమ్మనుటలేదఁట__సరసములులేవఁట; సంబరములులేవఁట__ముద్దులులేవఁట; సుద్దులులేవఁట__ఇగిలించుటలులేవఁట; కౌఁగిలించుటలులేవఁట. తెల్లవారినదాఁక నొకటే గుఱ్ఱుఁట! ఒకటేగఱ్ఱుఁట. దిక్కుమాలిన శవమువలె నిటుప్రక్క నటుగదల్చినపాపమునఁ బోలేదఁట. దుప్పటిగప్పుకొని యయ్యగారు సెజ్జమీఁదనట; గుప్పెడ్లువెళ్ళఁబెట్టుకొని యమ్మగారు నేల మీఁదనట.

పలా__ఎందుచేతనో!

చండి—పండిత సభలోఁ బామరునకును బసుకటింటిలో షండునకును మౌనమునకన్న మంచిమార్గ మింకొకటి లేదుగదా?

పలా—ఓసీ! అదిగాదు. తులసిపైనస లతనికి నిష్టములేనట్లు తోఁచుచున్నది.

చండి—ఇష్టములేకగాదు. పుంస్త్వములేక—చేతగాక—అనుభవించుటకునుదుటిగీఁత చాలక__హీహీహీ—(వికటముగ నవ్వుచు) ఇష్టములేకపోవుట కేదైనఁ గారణ ముండవలెను గాదా? ఏదీ? మునిమిమొద్దు గాదే? పదునెన్మిదేఁడులు గడువని పరువంపుఁ బడంతియే! వికృతరూపిణి గాదే? ముజ్జగమ్ముల మోహసాగర

మ్మైన పుంపఁదగిన ముద్దులగుమ్మ రేమి! అఁదురూపున్న గడ్డి బొమ్మ నోంటిపాటునఁ జూచినఁ దుదకు మగపుట్టువుఁ బుట్టిన కొండముచ్చునకైన నోడలు జలదరించునే? పండ్లు బయటఁ బడునే? పట్టరాని యావేశము పరిభవించునే? అట్టిచో నిట్టి వన్నెలాఁడిపై—నిందునికైన నుపేందునికైన వలపింపఁదగినయిట్టి చిన్నెలాఁడిపై—నీ రసికాగ్రేసరునకు— నీ పురుషసింహము నకు__ నిష్టములేకపోయినదా? అహ్హాహ్హాహ్హాహ్హా. ఈసంగతి నీ కెవ్వరు వక్కాణించిరి? తన్ను నపుంసక గ్రామణియని—, చేఁత చాత గానిచెండిపోఁతని—నలువురు నవ్వుదురని__ వెక్కిరింతు రని__ యీ మహానుభావుఁడే తనరసికత్వముఁ జాటుకొన్నాఁడు గాఁబోలునేమి? హీహీహీ.

పలా__ఆతని కామెపై నిష్టము లేకుండుట వివాహవేళనే వెల్లడించి నాఁడు! నీవుమాత్రము చూడలేదా?

చండి__చూచితిని. తన బండారము బయటఁబడునని భయమునసే కాఁబోలుఁ బాప మానాఁడు పరుగులాడి నాఁడు! రసికశిఖా మణి పురుషశార్దూలుఁడు!

పలా—సరికాని. పన్నెలింపుబిడారులోని పరమరహస్యము బయటి కెట్లువచ్చినది?

చండి—అటుకపై సెలుక చచ్చిన నిల్లంతయుఁ గంపుపాఁకదా?

పలా__ఊరంతట నప్పుడే యివ్వార్త పాఁకినదా?

చండి__నేఁడుగాకున్న ఱేపైన మానునా?

పలా—నేఁడే నీకెట్లు తెలిసినది?

చండి__తులసిచెలికత్తె మాలతి మామేనత్తకూఁతురే గదా? అది చెప్పఁగ వింటిని.

పలా__దానితోఁ దులసీదేవి చెప్పినది కాఁబోలు?

చండి— ఆ యెడ్డెపిల్ల కంత తెలివియా ? ఆమాత్రపుఁ దెలివితేటలున్నఁ గడచిన రెండురాత్రులు బండవలె భర్తపందుకొనియుండ మట్టి దిమ్మవలెఁ దానూరక చూచుచుండవలసిన యగత్యమేమి ? పక్కపైనుండి యట్టె క్రిందకు లాగి యసలుబండార మేమో తెలిసికొని వానిపై బటారము లోనిలోటారము వీధివీధుల "దండోరా" వేయింపకపోయినదా ? గుటక లేగాని గుసగుసలు వినరాకపోవుటచే నిన్నటి రేయి గడుసుముండ మాలతి మెల్లఁగ బడుకటింటితలుపున కొకరంధ్రము నేర్పఱచి యందుండి యీ వింత గనిపెట్టినదఁట ! ఇట్టివిషయములలో స్త్రీలకు శ్రద్ధ యెక్కువ— చెప్పమఱచితిని. నేఁటియుదయమునఁ గాలనేమి యెక్కడకోపోవుచు "అమ్మా! నీనాథుఁడు నిన్ను దయతోఁ జూచుచుండెఁగదా" యని యడుగ గంగిరెద్దువలెఁదలయాడించి నదఁట !

పలా—సిగ్గువలనఁ జెప్పలేదేమో ?

చండి—పోనీ! సిగ్గువలన దాఁజెప్పఁజాలకున్నచో మానెమాలతి తెలుప నుద్దేశించుచుండ వలదని ప్రార్థించినదఁట. ఎంత వెఱ్ఱితనమో చూడుము!

పలా—పాపము! తండ్రికిఁ దెలిసినఁ దనవల్లభునిపై నతఁడలుగునని చెప్పవలదనెఁగాఁబోలు ? ఆహా! ఎంత పతిభక్తి!

చండి—దాని పతిభక్తికి నీవొగడ్తకు సరిపోయినది. మగనినేరములు గోరఁతలు కొండంతలుచేసి తండ్రితోఁజెప్పి, రెండవతూరిఁ దన్ను దిరస్కరింపకుండ బుద్ధివచ్చునట్లు చెప్పుదెబ్బలు కొట్టించి తనకుఁ బరమవిధేయునిగఁ జేసికొనవలయుఁగాని— ఉన్నతప్పు గప్పిపెట్టి మిడుకుట యిదేమిపాతివ్రత్యము ? ఊఁ పోనీ. దాని పాతివ్రత్యము— అది— ముంటఁగలయనీ మన కెందుల కా గొడవ ! మనతిండి గొడవఁ జూచుకొందము.

పలా— మొన్న నుద్వాహమును నిన్న బట్టాభిషేకము నగుటచేఁ దేర తిండి దింటిమి. నేఁడు—

చండి—ఇందున్న నుపవాసమే! తిరిగి మన యరణ్యమునకే పోదము పద—అక్కడనున్న నేవేళకైన నొకనక్కపిల్ల దొరకకపోదు.

పలా— ఓసీ! తిరిగి యక్కడకుఁ బోవుటకంటె—

చండి—నీయిష్టము. తెచ్చిపెట్టువాఁడవు నీవు— తినుదానను నేను— బ్రతుకుఁ దెరువున కిందే యుపాయమున్న. నాలోచింపుము.

పలా—ఓసీ! జలంధరుఁడు పెఱచోటులనున్న రక్కసులఁ బిలిచికొని వచ్చుటకుఁ గొందఱ సేవకులకు వేతనములిచ్చి నియమించు చున్నాఁడట. అట్టి యుద్యోగము నా కేదైనలభించిన నీసంవత్స రమువఱకుఁ బొట్టఁ గడుపుకొనవచ్చును— పిమ్మట జలం ధరుఁడు దండువెడలిన—

చండి— నీ కాపిచ్చియూహ యింకను వదలలేదు — పడుకటింటిలో భార్యకుఁబ్రత్యుత్తరముఁ జెప్పఁజాలని పరమనిర్భాగ్యుఁడు భండ నమునఁ బగఱగండడంచునా ? అతఁడు నరకిన పీనుంగులు గుట్ట లుపడినవి ! తినలేక నీపొట్ట పగిలిపోయినది ! సరిపోయినది ! ఆ యాశ పెట్టుకొనకుము.

పలా— ఉద్యోగమునకైనఁ బ్రయత్నింతునా ?

చండి— మంచిది. కాని మొదట నాతిండికిఁ బ్రయత్నింపుము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తురీయరంగము.

ప్రదేశము—మందిరము.

[ప్రవేశము — జలంధరుఁడు.]

జలం—

సీ. పాకశాసనునోంచి ♦ పరిభవింపఁగ నైతి
రాజరాజును గాల ♦ రాయ నైతిఁ
బలలాశిమై తిత్తి ♦ నొలిమింపగా నైతిఁ
బన్నగాభరణునిఁ ♦ దన్న నైతిఁ
గాలునిపాలికిఁ ♦ గాలుఁడగా నైతిఁ
బవనుని నాసికఁ ♦ బఱుక నైతిఁ
బాశిమీసంబులఁ ♦ బట్టి యీడ్వఁగ నైతిఁ
నసలుని కావరం ♦ బడఁప నైతి

గీ. మీఱి యష్టదిక్కుల నాక్రమింప నైతిఁ
వేల్పుఁగన్నలఁ గాఱియ ♦ వెట్ట నైతిఁ
విబుధమానుల గడ్డాలు ♦ వెఱుక నైతిఁ
నసురగణముల దారిద్ర్య ♦ మణఁప నైతి.

ఆచార్య! అచార్య! ఎంతపనిఁ జేసితివి ? ఘోరాహవభూముల వీరవైరి వారంబులఁ జేతుల కసిదీఱఁ జించిచెండాడఁ నువ్విళులూరు నన్ను గృహమునఁ బడవైచి గోళ్ళుగిల్లుకొనుటకన్నఁ బనిలేని పరమనిర్భాగ్యునిఁ గావించితివే? త్రివిష్టపరాజ్యలక్ష్మినిఁ జేపట్టఁ దలంచు నాకొక పెద్దమ్మను దొంగయెద్దునకు గుదెవలె నంటఁగట్టి యింట గూలవైచితివే!

ఆహా! ఆపెద్దమ్మం దలంచుకొనినప్పుడెల్ల నాయుల్లంబునఁ జెప్పరానిభయ ముప్పతిల్లుచున్నది. ఆ పూదండ క్రిందఁబడుటకుఁ గారణమేమైయుండును? ఆకన్నెం జెట్టపట్టుటవలన నీయదృష్ట మిట్లుజాఱనున్న దని దైవ మీవిధముగ నెఱింగించెఁ గాఁబోలు? కటకటా! నాకా

దయ్యము వలదని యెంత వేఁడినను దండ్రి విడవఁడయ్యె. గురుఁ డాగ్రహించె. ఆగ్రహించి యతఁడు శపించినను సరియే, నాకా కన్నె వలదని నిశ్చయించుకొని నిర్భీతిగ వెడలిపోవుచుండ నా నారదుం డెక్కడనుండియో వచ్చి "అతఁడు శాపము పెట్టిన నీ కధోగతిసంభవించు"నని పితికి మఁదుఁబోసి నన్నంగీకరింపఁజేసె. భయమొందకుమని వారేమో యుపదేశించిరి గాని నాకుఁ గలిగిన సందియము మాత్రము మాన్పనేరరైరి. ఏమైననేమి? వీరందఱేకమైనాయభీష్టము నడుగంటించితమ యీప్సితము నెఱవేర్చుకొనిరి. ఆఁ! యేమి? వీరియీప్సితమప్పుడే నెఱవేఱెనా? దీనితో నేను గాఁపుర మేద్వవలయుననియు నీపిశాచిని సుఖపెట్టవలయుననియుఁగదా వీరి యభీప్సితము. నాప్రియస్వప్నమున కష్టవచ్చి! నామనోరథమును నాశనమొనర్చి, నాకింతవంతఁగూర్చి, నాయాగ్రహమునకు భాజనమైన ఆమర్మాగ్గురాలిని— ఆకామినీ భూతమును— ఆస్త్రీరూప బ్రహ్మరాక్షసిని సుఖపెట్టుదునా—మట్టుపెట్టెదఁగాక—పాపము! దీనినే నాదరించుచుంటిననియే వీరి యుద్దేశము! కావుననే భార్గవుఁడు దన ప్రియశిష్యునిఁగాలనేమిని వెంటనిడికొని నిర్విచారముగఁ దన యాశ్రమమునకరిగినాఁడు—ఇప్పు డీ కాంతను జంపినమాత్ర నాకష్టవచ్చువారెవ్వరు? నా తండ్రియా! ఊఁ—అతఁడేమి చేయఁగలఁడు? ఈవార్త దెలిసిన కాలనేమివలన నాకుఁ గలుగఁబోవు మహోపద్రవమును లేదు. కాని శాపాయుధుఁడగు నాదైత్యగురుఁడూరకుండునా? ఔరా! విధిమహిమ.

క. త్ర్యక్షునకుంగాని సహ
స్రాక్షునకుంగాని యెడఁద ♦ నడలఁ డెవండా
యక్షీణధైర్యుఁ డీయే
కాక్షునకుం గొంకవలసెఁ ♦ గా? యకటకటా!

అయిన నింక నీ పీడ వదలించుకొనుట కుపాయమేమి? ఎక్కడకైనఁ

బంపుదునా ? అట్లొనర్చుటమాత్రము కాపృనకుఁ గోపకారణము గాదా ? ఇసీ ! అన్నింటికిని జంకవలయునా ? ఇంట నుంచుకొని దీని నట్లొల్లకున్నమాత్ర మాతఁడాగ్రహింపఁగూడదా ? ఆగ్రహించునని యుదరి దీనితోఁ గాఁపురము వెలుగఁబెట్టనా ? ఏమైనఁ గానిమ్ము. దీనిఁ ద్యజించినందుల కతఁడు కినిసిన మన్నింపుమని ప్రార్థించెద. అప్పటికిని గోపము మానక శపించినఁ దలవ్రాఁతయని యనుభవించెద. అంతియె గాని యీమారి పాడుమొగముఁ జూడఁజాల. నేఁడే దీని బలిపురంబునకుఁ బంపెద. (ప్రవేశము—తులసీదేవి— తులసింజూచి మొగముఁ జిట్లించి మఱియొక ప్రక్కకుఁ దిరుగుచున్నాఁడు)

తుల—(స్వ) ఆహా! దైవమా! నేఁడైన నాప్రాణవల్లభునకు నాయెడ ననుగ్రహము వొడమునని తోఁపదు. ఇమ్మహాత్మునకు నాపై నింతకోప మెందులకో?

మ. బొమలల్లార్చి ముడివెట్టి నన్నుఁగనఁడే ♦ భూపాలరత్నంబు గా
రము రవ్వంతయుఁజూపఁడే! కృపమెయిన్ ♦ రమ్మంచు భాషింపఁడే!
యమలోదారుఁడు నాదెసం గరుణ వో ♦ నాడం గతంబేదో? యే
దో మదీయంబగు దోసమే నెఱుఁగఁ జే ♦ తోవీధి నో దైవమా !

చ. లలనలు సారెసారెకు జలంధరదానవ చక్రవర్తికిన్
దులసియె దార కాఁదగిన ♦ తోయజలోచనయంచుఁ బల్కు ప
ల్కులవిని యొంతయున్ మదిని ♦ గోరిక లీరికలెత్త నుబ్బుచున్
గల నయినన్ విభుండు ననుఁ ♦ గైకొనఁడంచుఁ దలంప నీగతిన్.

గీ. చెలువ సుందరి గాదంచుఁ ♦ దలఁచెనేమొ ?
చేసియుంటినో యేదైనఁ ♦ జెనఁటి చెయిది
కాకపూర్వకర్మఫలంబొ ♦ లేకయున్న
నీకృపానిధి నన్నేల ♦ చేకొనండు.

కడచిన రెండుదినము లిటులే గడచెఁగదా ? ఎంతకుఁ బలుకరింపక

పోవుటచే నింత కండకావరమేమని యాగ్రహించెనేమొ ? ఏమైనఁ గానిమ్ము ! కారణమడిగి తెలిసికొని మనోహరుని పాదములంబడి మన్నింపవేఁడి కొనెదఁగాక ! (చేనున్న బంగరుపళ్ళెరమొకచో నిడి పూదండఁ గైకొని జలంధరుని గళమున వైచి) ఆర్యపుత్రా ! నమస్కారము.

జలం—(పూసరముఁ దెంపి నేలఁగొట్టి) ఏమిది ! పూలదండయా ? కాలసర్పమా ?

(అనుబంధము 3)

తుల—(స్వ) హా! హా!

గీ. ప్రసవమాల్యమ్ము నే గాదు ♦ ప్రాణవిభుఁడు
మన్మనోరథమును గూడ ♦ మహిని గొట్టెఁ
బుష్పదామము దునుకలై ♦ పోయెగానిఁ
కటకటా ! వ్రీలిపోదె ? యి♦క్కటికి మనము.

జలం—(స్వ) ఔరా ! కడచిన రెండురాత్రులు దలయెత్తక పెదవిఁ గదల్పక నంగనాచివలె మిన్నక నిలచియుండుటంజేసి యిది యెంత ముద్దరాలో యనుకొంటి. నేఁడు పుష్పహారములు వేయుచున్నది—నమస్కారములు సేయుచున్నది— ఇంకెట్టి మమకారములు చూపనున్నదో ? ఎంతకుఁ దెగింపనున్నదో ?

తుల—(స్వ) నేను పొరఁబడుచుంటినేమొ ? ఉన్నటులుండి యాకస్మికముగఁ బూసరము గళమున వేయుటంజేసి ప్రాణేశ్వరుఁడు భ్రమించెనేమొ ? పలుకరించిచూచెద. (ప్ర) ప్రాణనాథా ! మీపాదదాసి మీయాజ్ఞకు వేచియున్నది.

జలం—(స్వ) నీ చావునకు నేను వేచియుంటిని.

తుల—ఆర్యపుత్రా ! పలుకరేమి ? ఆజ్ఞనొసంగుఁడు.

ఉ. గంద మలందనో యాఅతఁ; ♦ గప్రిపుఁబల్కుల కమ్మదావుల౯
జిందెను వీడియుం బిడనో; ♦ చేంకొంగున స్వేదబిందువుల్
డిందఁగ వీవనో? లలిత ♦ లీల మదంకమునందుఁ జేర్చి నీ
సుందరపాదపద్మములఁ ♦ జొక్కపు భక్తిని బట్టుదాననో.

జలం—మా కేమియు నక్కఱలేదు.

తుల__(స) ఇం కేదిదారి? (ప్రి) హృదయేశ్వరా! మిగుల నలసియు న్నటులున్నారు. శ్రమమడంచుటకు సంగీతము దివ్యౌషధము. పీణెఁగొని యొకింత పాడుదునా?

జలం__అవసరములేదు. (స్వ) మాకుఁ గావలసినది సంగీతముగాదు. సంగరము! నీవు పాడుటగాదు. పాడెపై నెక్కుట!

తుల__ఆర్యపుత్రా! దేవరకు నాపై ననుగ్రహము దప్పినట్లు తోఁచు చున్నది.

జలం—మొదటనున్నఁగదా తప్పుటకు?

తుల—మహాప్రభూ! మీ సేవకురాలిపై మీ కీ కోపమెందులకు?

జలం—ఇష్టములేక—

తుల—ఏమి? మహాప్రభూ! నేను వికృతాకారనా!

జలం__ఆమాట నేనంటినా? నీవు రంభవేయగుదువు—కాని నీపై నాకిచ్ఛలేదు__పలుమాటలేల? ఇటువినుము నాయుద్దేశమును.

ఆ. వె. ఘోరకిల్బిషములఁ ♦ గూర్చు చవితిచంద
మామఁజూచు నీదు ♦ మోముఁజూడ
భయదలీలనేర్చు ♦ ప్రళయపావకకీలఁ
గౌఁగిలింతు నంటఁ ♦ గలికి! నిన్ను.

గీ. పృథులహాలాహలంబు చాఁ ♦ వెదను నీదు
మోవి తేనియఁ గలనైన ♦ ముట్ట, మృతిని

నాదరించెద బాల! ని ♦ న్నాదరింప
నింత నిజము వాగ్వివాద ♦ మింక నేల.

తుల—(వడఁకుచు) మహాప్రభూ! ఎందుల కీ సంతాపము? నేనేమి యపరాధ మొనర్చితిని?

జలం__మహాపరాధము__

తుల—హా! మహాపరాధమా! నాథా! అదియేమి?

జలం—న న్నడిగెద వేమి?

చ. పరిణయవేళ లోకులును ♦ బంధుచయంబులు మిత్త్రబృందముల్
గురుజనులుం గనుంగొనఁగఁ ♦ గొంకక కొప్వరిదంగఁ గండకా
వరమున నాదుకంఠమున ♦ వైవ కభూమిని గొట్టినట్టి నీ
దురితపుఁ జెయ్యిమున్ మఱచి ♦ తో? నను బ్రశ్న మొనర్తు దుర్మతీ!

తులసి—హా! హా! నాథా! ఇదియా నా మహాపరాధము?

జలం—ఆఁ! ఇదియుఁగాదా మహాపరాధము? పూసరమును నేలఁ గొట్టితిఁగాని నీశిరమును నేలఁగొట్టలేదుగదాయని యనుచుంటివా? అంతపనిఁ గావింపలేదు. కొంతవఱకు మేలేయని నన్ను సంతసింపు మనుచుంటివా? ఈ తిరస్కృతి చాలదా? ఈ యవమానము చాలదా?

తులసి—(స్వ) హరిహరీ! యెట్టిమాటలు వినుచుంటిని__(ప్ర) నాథా! నాథా! పాపపులజ్జవలనఁ బ్రసూనదామము మీకంఠమున సిడబోయి నేల విడచితిఁ గాని—

జలం—ఎంతలజ్జావతివి? నాఁడు కుసుమమాలిక నాయురము నలంకరింప సిగ్గుపడిన ముగ్ధవు నేఁడు చేతులెత్తికొని నన్నుఁగౌఁగిలించుకొనుటకు సిద్ధపడుచుంటివే? నాఁటిలజ్జ నేఁడు తెక్కలుగట్టుకొని యెచ్చటనెగిరిపోయినదికాఁబోలు? (స్వ) ఏమో యిరుగు

చుంటినిగాని యిందు దీని నడుగవలసినదిగాని నే నెఱుఁగవలసినదిగాని లేదు.

ఆ. వె. పరులు చూచువేళఁ ♦ దరుణి హరిణివోలె
మిగులభీతితోడ ♦ మెలఁగుచుండు
ఒంటిపాటఁ గలువ ♦ కంటి బెబ్బులివోలెఁ
బ్రాణనాథు మీఁదఁ ♦ బడును గాదె?

తుల—ప్రాణేశ్వరా! స్త్రీలకు సిగ్గు నైజముగాదా? అందు నందఱిమ్రోల లజ్జించుట—

జలం—అంత లజ్జింపవలసిన యావశ్యకమేమి? దానవసార్వభౌముఁడగు దంభునకుఁ గోడల వనిపించుకొనుట నీ కవమానకరముగఁ దోఁచెనా? తపఃప్రభావమున నజాచ్యుతేశ్వరుల మెప్పించి భూర్భువస్స్వస్త్రయంబున కాధిపత్యము వహింప వరమ్ములఁగొన్న జలంధరున కిల్లాలవగుట నీకుఁ దలవంపులుగఁ దోఁచెనా?

తులసి—ఆర్యపుత్రా! నాకంత యహంభావమా? మీ పాతసేవ సేయుటకన్న మహాభాగ్యము మఱియొకటి లేదని పిన్ననాఁటి నుండియు నమ్ముకొనియున్న నే నిప్పు డిట్లు దలంతునా? వివాహకాలమున వరుని స్పృశించుటకు వధువు సిగ్గుపడుట తనకు గౌరవహానియనియా? ఓ దయామయా! మీ రెఱుఁగని దేమున్నది? అట్టి లజ్జవలనఁ బుష్పమాల నేల విడిచితిగాని నా దైవమును, నాసర్వస్వమును, మిమ్ముఁ దిరస్కరింపవలెననికాదు! అహంకృతివలనఁగాదు! కాదు! నాథా! ముమ్మాటికినిగాదు! మీ చరణములాన—(పాదము లంటఁబోవును.)

జలం— ఛీ! ఛీ! యవిధేయులారా! దూరముగ నుండుము.

తుల—ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా! నిరపరాధనగు నాపై నింత నిగ్రాక్షిణ్యమా! ఇంత కాఠిన్యమా?

(అనుబంధము. 4)

జలం—(స్వ) దీనితో నాకుఁగలిగిన సందేహముఁగూర్చి ప్రసంగింపనేల ? దీనివలన నది తీఱుఁగలదా ? ఒకవేళఁ దీఱుఁగాక. ఈపిశాచి కతమునఁగదా యొక సంవత్సరమువఱకు నే నింటఁబడియుండ వలసినయవస్థ సంభవించెను ! దాని నెట్లుమఱతు ? దీనినెట్లు పరి గ్రహింతు ? వృథాకాలయాపన మెందులకు ? దీనితో నీమా త్రము మాటాడుటకే నా కెంతయు నేహ్యముగనున్నది. త్వరలో నీసత్రిని సాఁగఁదోలవలయును.

తుల—ఓకరుణామయా ! మాటాడ రేమి ? నన్ను మన్నింపరా ?

జలం—నీ వపరాధమే యొనర్పలేదని వాదించుచుంటివి. ఇంక నిన్ను మన్నింపవలసిన యావశ్యకమేమి ?

తుల—(స్వ) ఆహా! ఆర్యపుత్త్రుఁడు నా యొనర్చిన దపరాధమేయని తలంచుచున్నాఁడు. నిశ్చయమే ! ఏకారణమున జరిగినదైన నిది యపరాధమేకాదా ? నాయపరాధము నొప్పుకొనినఁ బ్రా ణేశ్వరుఁడు మన్నింపనెంచి యిట్లనుచున్నాఁడు గాఁబోలు ! (ప్ర కాశముగ) ప్రాణనాథా ! అపరాధమే యొనర్చితిని. క్షమిం పుఁడు.

జలం—అపరాధమునకుఁ దగిన శిక్ష విధింపుమనక క్షమింపుమనెద వేమి ?

తుల—(స్వ) కటకటా ! యేమి నాయుడియాస ! నాదైవమున కిప్పటి కిని నాపై జాలిపొడముటలేదు.

జలం—ఏమి మాటాడవు ?

తులసి—నాథా ! నేనుమాటాడవలసిన దేమున్నది ? మీదయ యెట్లున్న నట్లు గావింపుఁడు.

జలం—అయిన నిదిగో వినుము. నీవు నన్నుఁ దిరస్కరించితివి—

తుల—ఓ కరుణానిధీ! తిరిగి యిదియేమి? తిరస్కరించితి ననుచుంటిరి ? కాదని విన్నవించుకొంటినే. మీచరణములంటి బాససేసెద నంటినే ? ఇంకను నమ్మకము గలుగదయ్యెనా ?

జలం—చెప్పఁదలఁచినది తుదవఱకుఁ జెప్పనీయవా? మొదట నామాట జెప్పుము.

తులసి—ప్రాణేశ్వరా ! సెలవిండు.

జలం—(స్వ) సెలవిచ్చుటకేగాదా మా యాలోచన? (ప్ర) ఆకర్ణింపుము.

ఉ. నన్నుఁ దిరస్కరించితివి ♦ నల్వురుఁ జూచి హసింప, నాయెడన్
మన్ననయున్ భయంబు నొక ♦ మాత్రములేక వివాహపుందఱిన్
గన్నియవౌట శిక్షయిడి ♦ గాఁతియవెట్టఁగరాదు గాన నే
నిన్ను ద్యజించితిన్ సెలఁత! ♦ నీకిదె దండనగా విధించితిన్.

తులసి— హాహా! (మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

జలం— (స్వ) ఇంక నాలస్యమెందులకు ? (ప్ర) ఓరీ ! సేవకా !

[నేపథ్యమున.]

దేవా ! యేమియాజ్ఞ ?

జలం— బలిపురమునకుఁ దులసి పోవలసియున్నది. రథము నాయత్తమొనర్ప మాయాజ్ఞయని సారథి కెఱిఁగింపుము.

[నేపథ్యమున.]

చిత్తము.

తులసి— (లేచి) హృదయేశ్వరా ! హృదయేశ్వరా ! ఇదేమి యన్యాయము ? ఇదియేమి శిక్ష ? ఇదియేమి క్రౌర్యము ?

ఉ. అక్కట ! యింతశిక్షనిడ ♦ నంతటితప్పు నొనర్చియుంటినే ?
యక్కటికమ్ముఁ జూపవె కృ ♦ పాకర ! మీపదసేవ లేనిచో

నెక్కరణిఁ దినంబులు గ్రి ♦ మింతు? మిముంబెడఁబాసి దిక్కులే
కెక్కటినొంచు నేపగిది ♦ నీ యెడలఁ భరియింతుఁ బ్రాణముల్ ?

జల:—తరుణీ ! తప్పునెఱుంగ ననుచుంటివి ? పతియాజ్ఞ కెదురాడుటయుఁ దప్పుగాదా ?

తుల:—ప్రాణేశ్వరా! నిశ్చయమే! మీయాన కెదురాడరాదు. నా ప్రాప్తియని యనుభవింపవలసినదే. అనుభవింతును అనుభవింతును ముమ్మాటికి నింతకన్నఁగఠిన—అయ్యో! ఇంతకన్నఁ గఠిన శిక్ష యింకేమున్నది? ఎట్టి శిక్షవిధించినను నోరుమూసికొని నోసలు గొట్టుకొని యనుభవింతును. కాని—ఓకృపాళూ! ఇట్టి శిక్ష యేవిధింప వలయునని యేమి? ఇంకేకట్టిఁడిదండన వెట్టగాదు?

సీ॥ ప్రాణేశ ! యీపాటి ♦ ప్రామాదికమునకు
న్యాయంబె యిట్టి దం ♦ డన విధింప ?
ఏవేళ నీపాద ♦ సేవకు దూరమై
పుడమిఁ గాలంబెట్లు ♦ గడపుదాన ?
అక్కట ! నేనంత ♦ వెక్కసమైన న
న్నేయబ్ధినైనఁ ద్రో ♦ యింపరాదె ?
గిరిశృంగముననుండి ♦ క్రిందికిఁ దొరలింప
రాదె ? యగ్గినినెట్ట ♦ రాదె ? నాదు
గీ. గొంతుఁ గోఱకోఱఁ గత్తితోఁ ♦ గోయరాదె ?
యురక విసమొసంగఁగరాదె ? ♦ యురినినైన
బెట్టఁగారాదె ? యీపాడు ♦ కట్టె నెట్లొ
తెరలఁజేసి భూభరమును ♦ దీర్పరాదె ?

జల:—(స్వ) నిన్నింతపని గావింపవలసినదే— కాని నీపాలిటిభగవంతుఁడు— నాపాలిటి శనిగాఁడు___ గురుబ్రువుఁ డడ్డమువచ్చినాఁడు. (ప) కామినీ ! నీ వంగన వగుటచేఁ గరుణించి యింకే

శిక్ష విధింపనైతినని తొలుతనే చెప్పితినిగాదా? తిరిగి—

తుల—నాథా! నాథా! కరుణించి యీశిక్ష విధించితి ననుచుంటిరి. మహాత్మా! ఇది కరుణించుట గాదు. వధించుట—వధించినను గొంత మేలే— దహించుట— ఒక్కసారిగాదు— బ్రదికి యున్నంతకాలము వియోగానలమున దహించుట. ఓకృపానిధీ! నే నీశిక్ష భరింపఁజాలను. మిమ్ము విడిచి మనఁజాలను. నన్ను క్షమింపుఁడు. అనుగ్రహింపుఁడు. రక్షింపుఁడు. (పాదములఁ బడఁ బోయి జలంధరుఁడు తొలఁగినిలువఁ గ్రిందఁబడుచున్నది.)

జలం—

మ. పడఁతీ! యేటికి మాటి కివ్విధమునన్ ♦ బ్రార్థింతు?-నీమీఁదఁబ్రే
ముడి యేమాత్రములేదు నాదుహృదయాం♦భోజంబునన్- జాలు నీ
యడియాసన్ ద్యజియింపు, దారగనెగా ♦ దంగీకరింపన్ నినున్
గడకున్ బాదము లొత్తుదానిసెగనై ♦నన్, నమ్ము మిమ్మాటలన్.

తుల—హా! హా! హృదయేశ్వరా! ఏమంటిరి? భార్యఁగా నంగీకరింపక పోవుట యటుండ దానిసెగానైన నంగీకరింపననియా? ఎందులకు నాథా! దీనురాలనగు నాపైనింతకోపము? ఇంతదఁగూరశూరాన్యత! ఇంతకాఠిన్యము! నాయొనర్చిన యపరాధమేమి! అనదమైన నెటిఁగిచేసినదికాదే? దాసిగానైన నంగీకరింపరా? మహాప్రభూ! మీకుఁగల దాసదాసీజనఁబులకు లెక్కలేదే! వారిలో నేనొక్కతెనై పడియుండి మీసేవసేయుచుఁ గృతార్థురాలను గాఁగూడదా? ఇందుల్కైనఁదగనా? ఈమాత్రమైన మీకు నాపైననుగ్రహము గలుగఁగూడదా? నాథా! పలుకరేమి? ఊరకుంటిరేమి?

జలం— తెలివా! తిరిగి చెప్పుచుంటిని. నీ కా యాసవలదు.

తుల—(దుఃఖముతో) హా! హా! ప్రాణేశ్వరా! ఈ దీనురాలిపై నింత

వైర మెందులకు? మీ దాసిగానై నన్నుఁ గైకొనఁదలంపరా ?
ఒమాత్రమైన నోఁచకపోయితినా ? నాథా ! నాథా !

సీ॥ ప్రియమార మీతోడ ♦ శయనింపఁ దగకున్న
బానుపు నెత్తుట ♦ కైనఁ దగనె ?
ఇంపార మిముఁ గౌఁగి ♦ లింపంగఁ దగకున్న
మేనిచెమ్మట లొత్త ♦ నైనఁ దగనె ?
ముదమార మీమోము ♦ ముద్దాడఁ దగకున్న
నద్దంబుఁ జూపుట ♦ కైనఁ దగనె ?
అనువార మీమోవి ♦ నానంగఁ దగకున్న
నడుగులు గడుగుట ♦ కైనఁ దగనె ?

గీ॥ ప్రాణనాథ ! మిమ్ముంగూడి ♦ ప్రియదమార
నహరహంబు సుఖించెడు ♦ నంతభాగ్య
మునకుఁ దగకున్న—మీచెప్పు ♦ పనుల మెలఁగి
యొకట ! దినములు పుచ్చుట ♦ కైనఁ దగనె ?

జలం—కాంతా ! యెన్నిసారులు వేఁడెదవు ? లాభము లేదు.

తుల—హా! హృదయేశ్వరా ! లాభములేదా ? అయిన నీశరీరమునఁ బ్రాణము లుండినమాత్ర మేమిలాభము ? ఎందులకుఁ బనికి రాని యీకట్టె యుండినమాత్ర మేమిలాభము ?

జలం—(స్వ) అగ్గిలో వేయుటకు. (ప్ర) మఱియొకమాట. నీ వీనాఁడు బలిపురంబునకుఁ బోవలయును.

తుల—ప్రాణనాథ ! అదియేమి ? బలిపురంబునకుఁబోవుట యెందులకు?

జలం— నీ వింక నుండవలసిన దక్కడనే !

తుల— హా ! హా !

గీ. ప్రాణనాథ ! నీ కౌఁగిట ♦ బ్రిత్యహంబు
నొప్పు భాగ్యంబునకుఁ బోల ♦ కున్నఁ, దాన

కీనచరణసన్నిధి నుంట ♦ కైన నకట !
పనికిరాదొకో నాదు పా ♦ వంపుఁ దనువు ?

మహాప్రభూ! మీ యంతఃపురమున నుండనిచ్చుటకు మీ మన సొప్పకున్న నన్నీపురంబుననే యెందైన నంచుఁడు. మీపాదధూళిచే నవరతముఁ బవిత్రమగు నీనగరమునఁ గాలముఁగడపుకొనుచుఁ గృతార్థనయ్యెద. ఈ వరమైన ననుగ్రహింపుఁడు.

జలం___ (స్వ) సత్తిని బొలిమేరదాఁటువఱకు సాఁగఁదోలవయును గాదా? (ప్ర) వీలు లేదు నేఁడే నీవు ప్రయాణము.

తుల—హా ! దైవమా! ఎంతహతభాగ్యురాలను. (మూర్ఛిల్లుచున్నది)

జలం—ఇఁక నీపీడ వదలినట్లే! కాని నే నింటఁబడియుండవలసిన దౌర్భాగ్యముమాత్ర మింతలో నదలునట్లు లేదు. ఆ శుక్రాచార్యుఁడు దీనిఁ ద్యజించినందులకైన నొకవేళ క్షమించిన క్షమించునేమో గాని సంవత్సరమువఱ కిల్లువిడువవలదను తనయాజ్ఞఁ దిరస్కరించిన మాత్ర మింతయు సైరింపఁడు. కాన నొసలుగొట్టుకొనుచు నేనుండవలసినదేగాని మఱియొక యుపాయము గానరాదు. ఆహా! వీరాభిమానవిజృంభితుండగు నీజలంధరుం డొకసంవత్సరము గడచువఱకు నిట్లు చేతులు నలిపికొంచు గృహమునఁగుళ్లుచుండ వలసినదే ? ఆ నీచాత్ముఁడిందుఁడంతవఱకుఁ జింతామణీసింహాసనమున నిట్లు గులుకుచుండవలసినదే ? దీనులగు దివిజవైరు లందాఁకఁ దినఁ గూడును గట్ట బుట్టమును లేకయిట్లు తపింపవలసినదే – ఐశ్వర్యమదాంధులగుబృందారకు లంతదనుక నిట్లు మిడిసిమిడిసి పడవలసినదే? హా! యెట్టిపారిభ్ధము తటస్థించెను ?

సీ. నింగి వ్రయ్య బసేయు ♦ నిస్సాణనినద మా
కర్ణించు దిన మెప్డు ♦ గలుగునొకో ?

రొమ్ముల గగురుపాటుఁ ♦ గడిమి సంగరభూమి
నిలిచెడు దిన మెప్పు ♦ గలుగునో కృష్ణా ?
వేల్పులగుండియల్ ♦ వ్రీల సింహరవంబు
గావించు దిన మెప్పు ♦ గలుగునో కృష్ణా ?
కసిదీఱ నసిధార ♦ నసురవైరుల శిర
మ్ములఁ జెండు దిన మెప్పు ♦ గలుగునో కృష్ణా ?
గీ. సుంచయంబు నసృక్స్వరం ♦ పరలయందు
మునిఁగి తేలెడు దినమెప్పు ♦ గలుగునో కృష్ణా ?
శత్రిపైఁ బదమ్ముం బ ♦ రిగ్రహించి
ఘనతఁ గాంచు దినం బెప్పు ♦ గలుగునో కృష్ణా ?

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(అనుబంధము 5.)

తులసి—(లేచి) ప్రాణనాథా! ప్రాణనాథా! (అటు నిటుఁ జూచి) అయ్యో! నాజీవితేశ్వరుఁ డేఁడి? నా ప్రభుఁ డేఁడి? నా భగవంతుఁ డేఁడి? హా! హా! మనోహరా! మీ సేవకురాలి నప్పుడే విడచి యెందేగితివి? నాగతి తుద కేమి చెప్పితివి? త్యజించుటయే? హా! ఇంకైన నుండనీయక వెడల నడుపుటయే?—

హా! దైవమా! నే నెంతి నిర్భాగ్యనైతి? ఇంతనాఁటం గోలె నావలచిన మనోవల్లభుఁడు నా పూర్వపుణ్యంబునం జేసి లభించెఁగదా యని యెంతయు సంతసించుచుంటినే! ననుఁబోఁటి యదృష్టవంతురా లీభూమండలమున మఱియొకతె యుండఁ బోదని యుప్పొంగుచుంటినే! ఎంతలో నాయాస యడియాస యయ్యె—ఇప్పట్టున నాకన్న నీయంతఃపురమునందు కడపటి దాసియు మిగుల నదృష్టవంతురాలయ్యెనే? కడకు నిప్పారంబున

నివసించు పశు పక్షి క్రిమి కీటాదుల పాటిదైన నోఁచకపోయి తినే ? నాథా ! నాథా ! నాయెడ నెంతనిర్దయ వహించితివి ? ఎంతటి పగఁ బూనితివి ?

[నేపథ్యమున.]

అమ్మా ! మిమ్ము బలిపురంబునకుఁ గొనిపోవుటకు రథముతో సారధి వచ్చి కాఁచియున్నాఁడు.

తుల—హా ! హా ! ఇంతకన్న యమసదనమునకుఁ గొంపోవుటకు యమభటుఁడు వచ్చెనన్న నెంతయు సంతసించియుందునే ?— ఓమృత్యుదేవతా ! ఎందుంటివి ? ఈ దీనురాలిపై నీకైన ననుగ్రహము గలుగుటలేదా ?

ఆ. వె. ఎటులొ యేదొ దోస ♦ మే నొనర్చుటఁ జేసి
ప్రాణవిభుఁడు ననుఁ ది ♦ రస్కరించె
ఎట్టిదోసఁగు సల్ప ♦ నే నీకు మృత్యువా !
యీావమైన నను గ్ర ♦ హింపరాదె ?

అయ్యో ! మరణము మాత్రము నావంటి నిర్భాగ్యురాలికిని దనంతటఁ దా నచ్చునా ? నేనె యేల చావరాదు ? నాపతి భునకింతయుఁబనికిరాని యీాయపవిత్రపు దేహమువీతిహోత్రు కేల యర్పింపరాదు ? అయ్యో ! ఇం దగ్ని యెట్లువచ్చు ? ఇంత విసమైనలేదే ?—కరవాలమైనఁ గనిపింపదే?—త్రాడైన లభింపదే ? ఆ ! లేదా నాకేశపాశము ? దీనితో నురిబెట్టుకొనెదను—నా హృదయేశ్వరుని విడిచి దినదినముఁ గృశించి బలిపురంబునఁ జచ్చుటకంటె నేఁ డిందే ప్రాణముల విడచుట మేలుగాదా ? అక్కటా ! దీన నిష్కళంకచరిత్రుఁ డగు నా మనోనాధునకు నపయశము రాదా ? నా ప్రాణేశ్వరునిపైఁ దండ్రిగారికిని గురుపాదులవారికిని గోపము రాదా? ఇది యెట్లు

భరింతు ? అదిగాక ప్రభుని యానతిలేక ప్రాణములఁ బరిత్య
జించుటకు మాత్రము దాసినగు నాకు స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది ?
కటకటా! అయిన నింక నాగతియేమి ?— ఓ మాల దైవమా !
ఎందుంటివి ?

గీ॥ ఎందులకు నక్కఱకురాని ♦ యీ శరీర
మిచ్చి, యెంతకుఁ బగులని ♦ యిట్టి కటికి
మానసం బిచ్చి, యెంతకు ♦ మానరాని
యిట్టి యసువులిచ్చి సృజించి ♦ తేమి నన్ను ?

[ప్రవేశము—దాసి]

దాసి— అమ్మా ! మహారాజుగారు మీరు తొందరగఁ బ్రయాణము
కావలయునని యాజ్ఞాపించుచున్నారు.

తుల— హా ! — ఓసీ ! దాసీ ! (స్వ) హా ! దీని నోసీ యనుచుంటిని.
ఇప్పట్టున నీదాసికన్న నాయాధిక్య మేమి ?

దాసి— అమ్మా ! మాటాడ రేమి ?

తుల— మహారాజుగా రెందున్నారు ?

దాసి— తల్లీ ! వారు ముందుగ మిమ్ము రథ మెక్కించవలయు నని
యానతిచ్చుచున్నారు.

తుల— అమ్మా ! నిన్ను వేడికొనెదను. నా నాథుని నొకసారి దర్శిం
తును. నాహృదయేశ్వరుని సన్నిధానమునకు నన్నుఁగొనిపొమ్ము.

దాసి— అమ్మా ! మీగు వత్తుమనినను దమచెంగటకుఁ దీసికొనిరావల
దని మహారాజుగారు సెలవిచ్చిరి.

తుల— హా ! హా ! హృదయేశ్వరా ! ఇంత దయాశూన్యతయా?

దాసి— అమ్మా ! లెమ్ము. ఇప్పటికే యాలస్యమైనది.

తుల— నాథా ! నాథా !

ఆ. వె. ప్రాణనాథ! యక్షి ♦ పర్వంబుగా, నిన్నుఁ
జూచు భాగ్యమునకు ♦ నోఁచనింక
ఇపుడె తనివిదీఱ ♦ నీక్షింతు దర్శనం
బీవె తుదియభీష్ట ♦ మిదియ చూవె?

(మూర్ఛిల్లుచున్నది)

దాసి—అయ్యో! ఈమె మూర్ఛిల్లినది. (విసరుచున్నది.)

(యవనిక వ్రాలును.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

తృతీయాంకము.

———(:o:)———

ప్రథమ రంగము.

ప్రదేశము - అమరావతి.

[ప్రవేశము - నారదుఁడు గానమొనర్చుచు.]

నార—(స్వ) దనుజాచార్యుని యాజ్ఞవలన జలంధరునికే గాక కలహ ప్రియుండనగు నాకును నాశాభంగముసంభవించినది. అక్కటా! ఇఁకఁ బదునొకండు నెలలకా పోరోగిరముఁ బొట్టనిండ భుజింపఁ గలుగుట ?

క. అనిమిషులకు నమృతంబును
జనులకు నన్నంబు నామి ♦ షము దైత్యులకున్
నెనరున నెవ్వాం డిడు ?, నా
ఘనుఁ డొసఁగకయున్న నాకుఁ ♦ గలహాశనమున్ ?

మఱచితి, వేల్పులవలనఁ దన కేదియైనఁ గీడు గలిగిన నెట్టు లని జలంధరుఁడు ప్రశ్నింప నప్పుడు దనయానతి లేకయే దాడి వెడలవచ్చునని కావ్యుఁడు వచించెనని వినియుంటిని గదా?— ఈభంగి గలుగుట కేదియైన నుపాయ మాలోచింపవలయును. (యోజించుట నభినయించి) ఆ! ఇది తగిన యుపాయము!

చ. అలికులవేణి రూపమహి ♦ మాతిశయంబును, రాక్షసేంద్రుఁ డా
చెలియ ననుగ్రహింపక త్వ ♦ రించుటయున్, వచియించి-నెమ్మదిన్
వలపు గొనంగఁ జేసి, సతిఁ ♦ బట్టఁ బురందరుఁ బంచి, యివ్విధిన్
దెలిపి సురారికిన్, గలను ♦ దెచ్చెద నింతయుఁ జూచి మెచ్చెదన్.

దైవ మిందు నాకుఁ దోడగుఁ గాక. ఇంద్రుఁ డిప్పుడు నందనోద్యానమున నున్నట్లు తెలిసినది. నే నిందుఁ దడయ నేల? పోయెద.

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము—నందనోద్యానము.

[ప్రవేశము:—ఇంద్రుఁడు, నారదుఁడు.]

ఇంద్రు—మునీంద్రా! ఆ జలంధరుని వివాహాదులం గూర్చి వినియుంటిని. కాని యాదైత్యునకు హరిహరబ్రహ్మ లొసంగిన వరములేమో విననైతి. వానిం దెల్ప వేఁడెదను.

నార—(స్వ) ఇతఁడు తులసి విషయము విడిచి జలంధరుని సంగతి వినఁ గోరుచున్నాఁడు. నా యభీప్సితము నెఱవేరకపోవునా యేమి? కానీ చూచెద. (ప్ర) వాసవా! అతఁడు వాంఛించిన వరపరంపరలకు లెక్కలేదు.

ఇం—వాఁడు వేఁడిన వరంబు లన్నియుఁ ద్రిమూర్తు లొసంగిరా?

నార—ఆ.

ఇం—ఆహా! వాఁడు జగత్త్రయ జయంబును దప్పక కాంక్షించి యుండును.

నార—ఇంద్రపదవిని గూడను.

ఇం—(స్వ) అక్కటా! ఇంతకన్న వినవలసిన మాట లేమున్నవి?

నార— దేవేశ్వరా ! నేఁడు విచారించుట యెందులకు ? నాఁడే చంద్రశేఖరుఁ డిట్లగునని చెప్ప వినియుంటివి గదా ?

ఇం— మహాత్మా ! వాఁ డింకేపరము లర్థించినాఁడు.

నార— ఎన్నటికి నెవ్వరిచేతఁ దనకుఁ జావు గలుగకుండుటకు—

ఇం— ఆ మహానుభావు లావరము మాత్రి మేల యనుగ్రహింపకుందురు ?

నార— నిశ్చయము.

ఇం— నిశ్చయమా ? మునీంద్రా ! ఆవరముగూడ నొసంగిరా ?

నార— ఆ ! ఒసంగినట్లే !

ఇం— అనఁగ ?

నార— ఒక శంఖ మిచ్చిరి. దానిం దల ధరించియున్నంతవఱకు నెవ్వరిచేత మరణము రాదని వచించిరి.

ఇం— (స్వ) ఇది కీడులో నొకింత మేలు. (ప్ర) మునిచంద్రా ! కడకొకింతయాశ జనించు సంగతిఁ జెప్పితిరి. ఆ మహనీయుల కృపయున్న నేనాఁటికైన దాని నెట్టులో గ్రహింపవచ్చును.

నార— నేను నిట్టులే యనుకొంటిని గాని యాతనిమరణమునకు మఱియొక యడ్డు ఘటిల్లునని శంకించుచుంటిని.

ఇం— దేవా ! అదియేమి ?

నార— ఆ దానవనాథుని సతితులసి మహాపతివ్రత.

ఇం— మహానుభావా ! మీ పలుకులు వినవిన నాకు మిగుల నచ్చెరువగుచున్నది.

నార— ఏమి ?

ఇం— ఇందనుక నంతయుందగ త్తె ముల్లోకముల వెదకినం గనఁబడదని వచించితిరి. ఇప్పుడు—

నార— బిడౌజా ! రజ్జులాడవలసిన యావశ్యకము మా కేమి ?

ఇం—(స్వ) నిశ్చయమే కాని యువిశరయోక్తు లాపుటన్న; బ్రియ మెక్కువ. (ప్రి) దివ్యర్షి చంద్రా! మీామాటలు రజ్జులని నేనం టినా? నా యభిప్రాయ మది గాదు. ఆకాంతకు సౌందర్యము నకుఁదోడు సద్గుణములుగూడ నబ్బినందులకు వింతపడుచుం టిని.

నార—నిర్జరసార్వభౌమా! వేయిమాటలేల? ఇటు వినుము—

ఉ. భూరిపతివ్రతాత్వమున ♦ బోటులలో ననసూయ మేటియై
మేనువహించె నింత, కిఁక ♦ జేరువడుం దులసీ వధూటియే!
వారిజనేత్రలందుఁ జెలు ♦ వంబునఁ బేర్వడె నయ్యహల్య బృం
దారకనాథ! యింత, కిఁక ♦ దానవకాంతయె పేరికెక్కెడుఁన్

ఇంద్రు—(స్వ) అందమున నహల్యతో సాటిచెప్ప గరితతినమ్మిన ననసూయతోఁ బోల్చుటలో నిజటితలంపేమి? అహల్యంబోలు సుందరియయ్యు నహల్యవంటి కులటగాదనియు నా గౌతమాం గనవలె నీకు లోఁబడునది కాదనియు నెఱిఁగించుచున్నాఁడు గాఁబోలు? వివాహముజరిగి యొకనెలయైనఁ గాలేదు. ఇంతలో నయ్యింతి యింత సాధ్వియని యీ బుద్ధిమంతుఁ డెట్లు గ్రహిం చెనో? ఇతనికి గర్వభంగము గావింపవలయును. (ప్ర) బ్రహ్మ మానసపుత్రా! ఆ తులసి పాతివ్రత్యప్రభావంబున జలంధరు నకు మృత్యువు సంభవింపదని మీరు భయపడుచుంటిరి గాఁబోలు? నా కాభయ మావంతయు లేదు.

నార—ఎందుచేత?

ఇంద్రు—ఆమె పాతివ్రత్య మట్టిదేయగుఁగాక. అయినఁ ద్రిపురకాంతల భంగపెట్టిన వివిధోపాయ పరాయణుఁడు నారాయణుఁ డుండ మాకు భయమేమి?

నార—(స్వ) పురందరునకుఁ బురియెక్కించుట కిది తగినతరుణము.

(ప్రి) ఆ యుపేంద్రుఁ డెందులకు ? ఈ యింద్రుఁడు మాత్ర మసమర్థుఁడా ?

ఇంద్రు— మునీంద్రా ! మీ రిట్లనఁ గాదననేల ? ఈ మాత్రపుఁ బనికి నింద్రుఁడుగూడ నసమర్థుఁడు గాఁడు.

నార— మూర్ఖుఁడా ! ఆ తులసీదేవి యహల్య యనుకొనుచుంటివా ?

ఇం— కాకపోవచ్చును. అయినఁ జూతముగాక.

నార— నీపరాభవమును జూడవలసినదే.

ఇం— కానిండు. మీతో వాగ్వివాద మేందులకు?

నార— నిశ్చయమే మేము మాత్ర మిట్టివిషయములతోఁ బ్రొద్దు పుచ్చుకొను టెందులకు ? పోయెదము.

ఇం— చిత్తము.

నార— (పరిక్రమించి) ఇంద్రా ! మఱియొకమాట ! తగినపనికిఁబోయి తలప్రాణముఁ దోఁకకుఁ దెచ్చుకొని నారదునితోఁ బంతము లాడుటవలన నింతమూడెనని నన్ను నిందింపవలదు సుమా! నే నిది వలదనుచుంటిని. ముమ్మాటికి వలదనుచుంటిని.

ఇం— మహాసింహా ! మిమ్ము దూరనేల ? పోయిరండు.

నార— మంచిది. (నడచుచు స్వ) ఆతులసి యందచందముల వర్ణించి చెప్పి తమిగలిగించి వీని గోతిలోఁద్రోయ నుద్దేశించితిని, కాని యాశ్రమ మంతగాలేకుండ నీతఁడు దనంతఁ బడినాడు ఎట్లయిననేమి ? నాకోర్కె నెఱవేఱినట్లే ! ఇతని యుత్సకతఁజూడ నేఁ డిల్లిలోనే యందులకుఁ బ్రయత్నించునని తోఁచుచున్నది. ఎప్పుడేఁగునో కనిపెట్టి జలంధరున కెఱింగించి యాతని నటకుఁ బంపెదఁగాక—

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాడు.)

ఇంద్రు—

గీ. తెఱవ యెవనసూయకంటెఁ బ ♦ తివ్రతయఁట !
సుదతి గౌతము సతికంటె ♦ సుందరియఁట!
బ్రహ్మమానస పుత్త్రుని ♦ భాషణముల
నెంత సత్యమున్నదో నేఁడ ♦ కాంతుఁగాక.

ఇందు శంకింప వలసిన దేమున్నది? ఆ జలంధరుఁడు దానిం ద్యజియించె నని వినియుంటినిగదా ? అదిగాక తులసి బలిపురంబున నున్నది; వాఁ డక్కడ కెందులకు వచ్చును ? ఒకవేళ వచ్చినను భార్గవుఁడు పెట్టిన గడువు మీఱకమున్న వాఁడు నన్ను జెనక సాహసించునా ? నేఁడే పోయెదఁగాక.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తృతీయ రంగము.

ప్రదేశము - జలంధరుని మందిరము.

[ప్రవేశము - జలంధరుఁడు.]

గీ. అరుల శోణిత మరయని ♦ యక్షులేల ?
పరులయస్త్రుల విఱువని ♦ కరములేల ?
పగఱ శవములఁ ద్రొక్కని ♦ పదములేల ?
శాత్రవుల మదమడఁపని ♦ జన్మమేల ?

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు.]

రాజేంద్రా ! మిమ్ము దర్శింప నారదమునీంద్రులవారు వచ్చి ద్వారమునఁ గాచియున్నారు.

జలం—తోడ్కొనిరమ్ము.

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించి నారదునితోఁ బ్రవేశించును.)

జలం—నారదమహర్షీ ! నమస్కారము.

నార__కల్యాణమస్తు. దానవేంద్రా! తులసీదేవి__

జలం__మునిచంద్రా! ఆ పిశాచిమాట యెందులకు?

నార—ఓయీ! మూర్ఖుఁడా! అగ్నిసాక్షిగఁ జేపట్టిన యిల్లాలు—

జలం—చచ్చినదా? సంతోషము! శ్రవణానందకరమైన సంగతిఁ జెప్పితిరి? దానితోఁ బంపఁబడిన దాసీదాసజనములు దక్కిన పనిఁ గావించిరా? చెప్పరేమి? చెప్పరేమి? మునీంద్రా! అట్లు చూచెదరేమి?

నార—ఆకాంత యెప్పుడు గతించునా యని వేచియున్నవాని కింక నాజోలి యెందులకు?

జలం—ఆహా! చావలేదా? జీవించియే యున్నదా? అయ్యో! సంతోషించితినే?

నార—ఇప్పుడు సంతోషమున కేమిలోటు? నీ శాపీడ యొట్లువదలిన నొకటేగదా?

జలం__ఇం కెట్లు వదలఁగలదు?

నార—ఏయింద్రుడో యెత్తికొనిపోయిన.

జలం—ఆఁ! ఆఁ! నారదా! అదియేమి? నా భార్యను వాఁ డెత్తుకొని పోయినాఁడా? చెప్పవేమి? చెప్పవేమి?

నార__ఆమె నొల్లనివానికి నీ కామెసంగతి నడుగవలసిన యావశ్యక మేమి? ఇట్టి నీకు మేము చెప్పవలసిన యావశ్యకమేమి? మే మింకఁ బోయెదము.

జలం__నారదా! కొంచెము నిలువుము! ఆమాట సరిగాఁ జెప్పుము ఆ దుర్మదాంధుఁ డింద్రుఁడు నాకాంతను—

నార—తిరిగి నీకాంత యనెదవేమి? పిశాచిగాదా?

జలం—అబ్బబ్బ! నారదా! ఎందుల కీ యనవసరపుమాటలు? నాయందు

దయయుంచి యీ యొక్కమాటఁ జెప్పుము. వాఁడు నాసతిని
జెఱవట్టెనా ?

నార— అని నే నంటినా ?

జలం— ఎత్తుకొనిపోయెనని యని, నే నంటినా యనెద వేమి ?

నార— ఇంతవఱ కెత్తుకొనిపోలేదు. ఇఁక ముందు—

జలం—ఆఁ! ఆయభిప్రాయముతో నున్నాఁడా? ఎంత కండకావరము !

నార— ఉండుట యేమి ! అందులకే యాతఁడు స్వర్గమునుండి యటు
బలిపురంబునకుఁ బోయినాఁడు. నే నిటు నీకడకు—

జలం— ఆఁ! ఆఁ! బలిపురంబునకుఁ బోయినాఁడా? నాదారను జెఱపట్ట
నెంచినాఁడా ?

శా. ఏమీ? యెంతటిసాహసిక్యమర రే! ♦ యిందుండు కామాంధుఁడై
భామారత్నము మత్సతిన్ జెఱఁగొనన్ ♦ భావించి యిట్లేగెనే,
యీమాహాత్మ్యునడంతు, నాతులువఁబ్రా ♦ ణాంతమ్ముఁబొందింతు సు
త్రాముండున్ దుర్గంతు వంధితు నొంతునిదెయు ♦ ద్వత్తీక్ష్ణధారాహతిన్.

(అనుబంధము 6.)

(నిష్క్రమించును.)

నార—

ఉ. దొంగయెనండో నీధనము ♦ దొంగిలిపోయెడు నన్ననంగదన్
బ్రుంగఁగఁబోని పూరుషులు ♦ భూమిని నుండిన నుండవచ్చు, నీ
యంగనఁగొంచుఁబోవుటకు ♦ యత్నమొనర్చెడు నెవ్వఁడో యనన్
బెంగమునింగి గంతులను ♦ బెట్టని పూరుషుఁ డుండఁ డొక్కఁడున్.

ఆ. వె. వనితనొల్ల నట్టి ♦ వాఁడైన దాని నిం
కెవ్వఁడో హరింప ♦ నెంచు ననినఁ
దనదు తాతముల్లె ♦ దరగినట్లు తపించు
సాజమిద్ది పురుష ♦ జన్మమునకు.

ఇంద్రుఁ డీపాటికిఁ దులసీదేవితోఁ జీవాట్లు దినుచుండును. మఱికొంతసేపటికి జలంధరుని కత్తిపోటులు చవిఁజూచును. ఈ వినోదముఁ జాటున నుండి నేఁగూడఁ జూడవలయును.

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించును.)

తురీయాంగము.

ప్రదేశము - బలిపురమునఁ దులసీదేవి యంతఃపురము

[ప్రవేశము - తులసీదేవి.]

తుల— హా! దైవమా! తుదకు నాకిట్టిగతిపట్టెనే! నన్నందులకు సృజించితివి? విరహమున నిట్లు కృశింపఁ జేసి చంపుటకా? ఆ మహాప్రభునకు దాసిగానైనఁ బుట్టింపక పోయితివే! హా! నాథా! నాథా! ఎంతయన్యాయ మొనర్చితివి?

సీ. పిన్ననాఁటంగోలె ♦ నన్ను దైవముఁ బోలె
నెన్న బేలయటంచు ♦ నెన్నకున్న
అగ్నిసాక్షిగఁ గొన్న ♦ యలివేణి విడచుట
ధర్మమ్ము గాదంచుఁ ♦ దలఁపకున్న
ఈవె దిక్కని చేత ♦ నిడ దీని జనకుం, డ
టంచు నించుకయు యో ♦ జించకున్న
సిగ్గు బండతనానఁ ♦ జేసె నీయపరాధ
మెఱిఁగి చేయదటంచు ♦ నెంచకున్న

గీ॥ లేరె భామినుల్ పెక్కురు ♦ వారిలోన
నింతియొకతెయై పడియున్న ♦ నేమినష్ట?
మనియునైన విచారింప ♦ కకట! యిట్లు
పాలువైచితె బలిపురిం ♦ బ్రాణనాథ!

మనోహరా! సమస్త ధర్మాధర్మవేత్తవు! ఒక పొరఁబాటునకు—సిగ్గు

వలనఁ గలిగిన యొకయులఁతి పొరఁబాటున—కింతకినియుదువే? ఇంత శిక్షయొసంగుదువే? కట కటా! మరణదండన విధించిన నాకింత చింత లేకుండెడిదిగా? ఆబుద్ధియైనఁ బుట్టదయ్యెనే? నిన్నెంత కఠినుఁ డనవల యు?—అయ్యో! నాపాపమునకుఁ బ్రాణేశ్వరుని నిందించు టెందు లకు?

ఆ. వె. పూర్వజన్మమందు ♦ నోర్వలే, కేమిధు
నములఁ బాయఁజేసి ♦ నానో; దాన
దైవ మిట్లు నాదు ♦ దేవుని నెడఁబాపి
సమ్మహాత్ము దూర ♦ నఘముగాదె.

మహాప్రభూ! నిన్ను నిష్కారణముగఁ దూలనాడినందులకు నన్ను మన్నింపుము.

అక్కటా! ఆర్యపుత్త్రు నెడఁబాసి నెల గడచెఁగదా? ఆ మహాసురేంద్రుని సేమ మొకరైనఁ జెప్పరైరిగా?

[ప్రవేశము - కొంతదూరమున నింద్రుఁడు.]

తుల— పరమేశ్వరా! నా హృదయేశ్వరు ననవరతముఁ గాపాడుము.
(పండుకొనుచున్నది.)

ఇం— (స్వగతము) ఔరా! ఏమి విచిత్రమది?

సీ. మునిమోళ్లఁ బగ్గలా ♦ డినవేళఁ గలధైర్య
మతివకై యిలువాసి ♦ నపుడు లేదు
అతివకై యిలువావి ♦ నపు డున్న ధైర్యంబు
పురముఁజేరిన క్షణ ♦ మ్మునను లేదు
పురముఁజేరిన క్షణ ♦ మ్మున నెసంగినధైర్య
మంతిపురిం జొరు ♦ నపుడు లేదు
అంతిపురిం జొరు ♦ నపు డున్న ధైర్యంబు
పడుకటింటను జొచ్చు ♦ గడియు లేదు,

గీ. పశుకటింటను జొచ్చిన ♦ గడియనున్న
ఈరవంత ధైర్యంబైన ♦ నింకమీఁద
నుండునో యుండదో కటా! ♦ యువిదఁ జూడ
దారునపుడుఁ? బలుకరింపఁ ♦ జీరునపుడు,?

కట్టా! నే నెంతపొరఁబడితిని? ఈ నెలఁత మహాపతివ్రతయని నారదుండు వచింప నాకర్ణించియు దుర్గర్వమ్మునంజేసి దూర మాలోచింప నైతినే! బ్రహ్మమానస పుత్త్రుని పజ్జ రజ్జులాడితినే! ఛీ! ఛీ! ఈ కలహ భోజనుఁడే నాకొంపఁ దీసినాఁడు! అయ్యో! అతని నిందింపనేల? నా మూర్ఖమును నా తలపొగరును నిందింపవలయుఁ గాక. ఆకాంచన గర్భసంభవుఁ డామందగమన యందచందముల సద్గుణముల వర్ణించి చెప్పెనే గాని యమ్ముగుదం దప్పక నీవ చేపట్టవలయునని గాని భంగ పెట్టవలయునని గాని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపెట్టెనా? నన్నుఁ దీరరాని ప్రతిజ్ఞలఁ బట్టుమనెనా? మీఁదు మిక్కిలి వలదు వలదని నొక్కి వక్కాణించెనే? చేటు వాటిల్లు ననెనే! హా! అప్పటికైన నామ హాత్ముని మాటలఁ జెవిఁ బెట్టనైతినే? ఇంతకు నా యహంకరణము నన్నింతచేసినది? ఇప్పు డేమిచేయుదును? తిరిగిపోవుటయే యుచిత మని తోఁచుచున్నది! ఇసీ! ఏటిమాట! త్రిలోకాధీశ్వరుండనై ప్రథ మదిక్పాలుండనై యంతటి వానిచెంత నొక రాక్షసకాంత లోఁగొను వాఁడనని పగ్గెలుపలికి—ఇంతదూరమువచ్చి—యంతఃపురముఁజొచ్చి-నెత్తిని గుడ్డవైచుకొని యిప్పుడు తిరిగిపోవుటయా? ఆనారదుఁడు—ఆ త్రిలోకసంచారి యివ్వార్త విన్న ముల్లోకముల నిది వెల్లడింపఁడే! లోకులెల్ల యింద్రుఁ డింత యసమర్థుఁడాయని నవ్వరే! ఇసీ! తగదు. తిరిగిపోవుట తగదు. వచ్చినవాఁడను రానేవచ్చితిని—ఏమైనఁ గానిమ్ము. నావచ్చిన పసి నెఱవేర్చుకొనఁ బ్రయత్నించి చూచెదఁగాక.

(పరిక్రమించి తులసింజూచి యచ్చెరువుతో)

అద్దిరా! ఈ ముద్దులగుమ్మ మైమెఱుంగు మధ్యందినమార్తాండమండల ప్రభయుంబోలెఁ దేటచూడ నీకున్నదే? హా! యేమి యీ మోహనాకారము!

ఆ. వె. ముజ్జగముల లోన ♦ ముదితలలో నహ
ల్యావధూటి సాటి ♦ యతివ లేదు
కాని యీ నెలంత ♦ రైన నీకాంతకు
సాటి వచ్చునంట ♦ సాహసంబె.

ఉ. ఏమిటి కింక నీజలరు ♦ హేక్షణయే యొనఁగూడు నేనిఁ బా
లోమియు? రంభ దేనికిఁ? ది ♦లో త్తమ యెందుల? కేటి కూర్వశీ
భామిని? దక్కగల్గు సుర ♦ వారసతుల్ పదివేలమందియే
లా? మణిచాలదే యొకటి ♦ యద్దపుఁ బెంకులు పెక్కులేటికిన్.

(తులసిం దేఱిచూచి) ఓహో! ఈ కల్యాణి నిద్రించుచున్న దను కొంటిని గాని యీకాంత కింక నిదుర వట్టినభంగి గానరాదు. అవిగో కన్నులు మూయఁబడియున్నను ఱెప్పలు చలించుచునే యున్నవి. ఈ యలికులవేణిం బలుకరించి చూచెద, (ప్ర) ఓ జగన్మోహినీ!

తుల— (సంభ్రమముతో లేచి. దూరముగఁ బోయి నిలిచి) ఆహా! యెవ్వఁ డీ మహనీయుఁడు? ఇక్కడ కెందులకు వచ్చునో?

ఇంద్రు— కామినీ! భయ మెందులకు?

చ. తలఁకెద వేల? బేల! దవు ♦ దవ్వుల కేఁగెద వేల? దొంగఁగాఁ
దలఁచుచు నుంటివో? చెనఁటి ♦ దయ్యమటంచుభ్రమించుచుంటివో?
తెలియుము నన్నదెల్ సకల ♦ దేవకిరీటమణిప్రభావిని
ర్మలపదయుగ్ముఁగాఁ, ద్రిదివ ♦ రాజ్యరమారమణీ కళత్రుఁగాన్.

తుల — మహాత్మా! సురసార్వభౌమా! నమస్కారము. మిమ్ముఁ జూచుటచేఁ గృతార్థనైతి.

ఇంద్రు— (స్వ)

గీ. అబల నన్నుఁ జూచుట నె కృ ♦ తార్థనైతి
నంచుఁ బలికె, నీ వలచితి ♦ నన్న నవల
నెంతయుబ్బి తబ్బిబ్బాయె ♦ యింక నాదు
కోర్కె నెఱవేఱెనని యను ♦ కొనుట తగదె?

(ప్ర) కామినీమణీ! త్రిజగన్మోహినివగు నిన్నుఁ గనుంగొనుటచే నేనును ధన్యుఁడనైతిని.

తుల— (స్వ) ఈ మహాత్ముఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి?

ఇం— అలివేణి! ఏమిఁ యోజించుచుంటివి? మాటాడవేమి?

ఆ. వె. చంచలాక్షి! మొగము ♦ వంచితి విదియేమి?
వేయికనులతోడ ♦ విబుధనాథుఁ
డీక్షణమ్ము సేయు ♦ దృష్టిదోషము గల్గు
నంచు నెమ్మనమున ♦ నడలెదోకొ?

తుల— (ప్ర) ఆర్యా! మీ రిక్కడ కెందులకు వచ్చితిరి?

ఇం— (స్వ) ప్రశ్నించుచున్నదేమి? (ప్ర) దేవీ! విన్నవించుకొనుచున్నాఁడ. నవధరింపుము.

ఉ. నీ రమణీయరూపమును ♦ నీదు నొయారము నీచరిత్రముల్
నారదమౌనిమౌళివల ♦ నన్వినిఁ, డెందము నిల్పి నీపయిన్
వారిజపత్రనేత్ర! సుమ ♦ బాణశరాగ్నికిఁ జిక్కి నీకృపా
వారిని గోరి యిచ్చటకు ♦ వచ్చితి దాసు ననుగ్రహింపవే.

తుల— (స్వ) ఆహా! నారదమునీంద్రా! ఈ నిర్భాగ్యురాలి రూపము నిందునిముందు వర్ణించి యింతచేసితివా? ఆమహాత్ముఁ డిట్లు చెప్పఁగాక. ఇతని కిదియేమి తలంపు?

ఇం— కాంతామణి! నాఁటినుత నాపము నవస్థ వర్ణింప నలవిగాదు— మఱియు—

సీ. యజ్ఞయాగాదుల ♦ కరుగ సోమముఁగ్రోలఁ
దరుణి ! నీయధరామృ ♦ తముఁ దలంచి
నిరుపమ చింతామ ♦ ణీపీఠికం జేర
నెలఁతుక ! నీదు స ♦ న్నిధిఁదలంచి
స్వర్గవారాంగనా ♦ సంగీత మాలింపఁ
బాలఁతి నీముద్దు ప ♦ లుకులఁ దలంచి
సుందరమందార ♦ సుమగుచ్ఛముల ముట్టఁ
గలికి నీవక్షోజ ♦ ములఁ దలంచి

గీ. విమలమందాకినీతరం ♦ గముల దేలఁ
దలఁపుగాన బాల నీదు కౌఁ ♦ గిళులఁ దలఁచి
త్రిదివరాజ్యలక్ష్మి నొకింత ♦ తేటిచూడఁ
బోను పల్లవపాణి నీ ♦ పొందుఁ దలఁచి.

తుల:— తండ్రి ! నీ కిదియేటిదుర్బుద్ధి? పావనామరవంశపాథోధిచంద్రుఁడవు ! విబుధేంద్రుఁడవు ! నీ కిట్టికోరిక తగునా? నీ నోట నుచ్చరింప రానిమాట లుచ్చరించితివే ?

ఉ. చెల్లునె తండ్రి ! యిట్టి చెడు ♦ చేఁతలఁ జేతముఁజేర్ప దేవతా
వల్లభుఁడై తనర్చు నిను ♦ వంటి మహాత్ము? కీవె యీవిధిన్
దల్లు లనంగఁజెల్లు పర ♦ దారలఁ గోరిన, నుల్లమందు భీ
తిల్లద రే దురాత్ములు స ♦ తీమణులన్ బలవంతపెట్టఁగన్ ?

ఇం— (స్వ) ఇదేమి? తుదకిట్లు పరిణమించినదేమి ? ఏమో యాసపడితినే?—అయిన నింతమాత్రమున నిరాశవహింపఁ బనిలేదను కొనెదను—ఏమన ?

గీ. "ఉహూహూ" హాని తొల్తననకయ ♦ "ఊఁ"ఁ యటంచుఁ
బురుషునకు లోఁబడదుచూవె ♦ పూవుఁబోఁడి

ఆట__ఓటు—నాలాపించు ♦ నవలఁగాదె
పాట గాయకునకు లొంగి పరఁగు టెందు ?

గీ. మొదటఁ జీవాట్లువెట్టక ♦ పూరుషునకు
మోవిపానక మీదుచో ♦ తీవఁబోఁడి
పాదతాడనమ్ములాసంగు ♦ పైనిగాదె
పాలొసంగు మొదటియీఁత ♦ పాడిమొదవు.

కాంతామణీ ! విబుధసార్వభౌమునకు ధర్మోపదేశములా ?

తుల— ఇందు నా దోషమేమి ? అంతటివాని కిది యేటిదుర్బుద్ధి ?

ఇ — ఇది దుర్బుద్ధియా ? దేవీ ! నీవు పొరఁబడుచుంటివి. ఏమన,

గీ. తరుణి వలచుట పురుషుని ♦ తప్పుగాదు
సకియ చక్కఁదనమ్ము దో ♦ సమ్మెగాని
పువ్వుఁగోరుట తేఁటి దు ♦ర్బుద్ధిగాదు
బానసలరు మధువుతీపి ♦ తప్పెగాని.

తుల— ఏమి యపూర్వసిద్ధాంతము ? నిన్నుఁ గాముపిశాచ మావహిం చుటకు నారూపమా కారణము ? నీబుద్ధిమాంద్యము గాదేమి? నీ కండకావరము గాదేమి ? మద్యము త్రాగుబోతులకు రుచిం చుటకుఁ గారణ మందలి మాధుర్యమా ? తమ జిహ్వాచాప ల్యమా ? మాధుర్యమే కారణమైన నంతకన్నఁ దీయనైనచెఱకు పానకములేదా ? తేనెలేదా ? అటులే నీవలపునకుఁ గారణము రూపమేయయినఁ బౌలోమిలేదా? రంభాద్యప్సరస్త్రీలులేరా ? వారిచక్కఁదనమున నేమికొఱంత ?

ఇం__ కామినీ ! వారందఱుఁ దారలు, నీవు చంద్రరేఖవు.

తుల— నీదయ్యపుఁగంటికి—భర్తనెడఁబాసి కాసారముం బాసిన కమ లినియుంబోలెఁ గృశించియున్న నేను నచ్చరలకంటె వంద గత్తెఁగా నీకుఁ దోఁచుచుంటినా ? నీ వెంతమూఢుఁడవు ?

ఇంద్రు— అతివా! నీవు కృశించితివన్నమాట నిశ్చయమే—అయిన నీ సౌందర్యమున కేమిలోటు?

గీ. అందగత్తె కృశించిన ♦ యంతమాత్రి
దాని రూపమ్మునకు లోటు ♦ దనరునొక్కొ?
ఎంతగా వాడిపోయిన ♦ నేమిలోటు?
పొగడపూవున వాసన ♦ పోవునొక్కొ?

దేహము కృశించిన యందమున కేమి?

తుల— ఆహా! ఆ క్రూరదైవ మిట్టికాముకుల మోహింపఁజేసి యుగ చాట్లుపడుటకా నా కీపాడురూప మిచ్చినది? ఎంత దురదృష్ట వంతురాలను!

ఇంద్రు— దురదృష్టవంతురాలవా? అసత్యము.

గీ. అరసికుండు నీవిభుఁ డొల్ల ♦ నంతమాత్రి
నతివ! దురదృష్టవంతురా ♦ లయితె నీవు?
వెడఁగునక్క భుజింపక ♦ విడిచినంతఁ
గలికి! కొరలాయి కిసుమంత ♦ గలదె లోటు?

ఇదియుంగాక నీవంటి యదృష్టవంతు రాలింకొక తె యుండఁబోదని నేను సిద్ధాంతీకరింపఁగలను. ఏలన,

గీ. ముజ్జగములఁ బాలించు ప్రి ♦ భుండు, దివిజ
విభుఁడు, నిఖిలాప్సరోంగనా ♦ విటుఁడు వీఁడె
హస్తయుగ్మము మోడ్చి ని ♦ న్నర్థివేఁడు
చున్నవాఁ డింక నెవతె నీ ♦ కన్న ధన్య?

తుల—సురసార్వభౌమా! నీకిది తగదు. బుద్ధి మదగ్రిగణ్యుండగు బృహస్పతికిఁ బ్రియశిష్యుండవు! విబుధుల విబుధులకు విభుండవు. జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణుఁడగు. నారాయణుని కగ్రిజుండవు!

సమస్తధర్మాధర్మవేత్తవై జగత్త్రియము శాసింపదలసినవాఁడవు! కామోత్కరతఁ గన్నులుగానక పాపాత్ము లేసైనఁ బతిదేవతలఁ బరిభవింపఁ బ్రయత్నించిన నడ్డుపడవలసినవాఁడవు! ఇట్టి నీవు మఱిఁదప్పి యేకపత్నినగు నన్నుఁ గామించితివి! దొంగతనమని, దుండగమని, దుష్కృతియని, దురితమని యొక్కింతయు నాలోచింపక తిరస్కరణీ విద్యాప్రభావముననో మఱింకనేమహిమముననో, ద్వారికులఁ గన్నులఁగప్పి నాయంతఃపురముఁ జొచ్చితివి! సకలాత్మసాక్షివయ్యు నాహృదయ మిట్టిదని యెఱుఁగక నీదుర్వాంఛ వెల్లడించితివి. నే నాడినమాటల వింటివి! ఇంతటితోనైన మిన్నకుండరాదా? నోరుమూసికొని తిరిగి పోరాదా? నాపరమేశ్వరుని, నాహృదయేశుని, నా ప్రాణనాథుని నరసికుఁడని దూషించి, నీరసికత్వమును జాటుకొను చుంటివా? కోడియో, గోడిగయోనైన నా నాథుఁడు వేఁగన్నులు దెచ్చుకొనక పోవుటచేతఁ, బరకాంతల చెంతకేఁగి పాపంపు మాటలఁబలికి నామనోహరుఁడు నీవలెఁ జీవాట్లు తినకపోవుటచేత, నినుబోఁటె రసికుండు గాకపోయెఁగాఁబోలు? ఇస్సీ! చాలు నీ ప్రసంగము. ఇంతటనైన నిటనుండి వెడలుము.

ఇం— అతివా! నీ నాథునిపై నీకుఁగల యభిమానమునకు నాకు నవ్వు వచ్చుచున్నది.

ఆ. వె. రమణి! నీవిభుండు ♦ రసికాగ్రణియయగు
నైన నీకుఁగాని ♦ యట్టిచెనఁటి
ఎట్టి రసికుఁడైన ♦ నేమి? యందనిమ్రాని
పండు తీయనైన ♦ ఫలము గలదె?

తుల— దేవేంద్రా! నాపతిపై నాకుఁగల యభిమానమునకు నీకునవ్వు వచ్చుచున్నదా? నీమౌఢ్యమునకు నాకును నవ్వువచ్చుచున్నది.

గీ. అనఘ! రూపవతినె ♦ యగుదుగా కేనైన
నిన్ను నొల్లనట్టి ♦ యన్నుమిన్న
ఎట్టిదైన లాభ ♦ మేమి ? యందనిమ్రాని
పండు తీయనైన ♦ ఫలము గలదె?

ఇంద్రు— అలివేణీ! అందనిమ్రానిపండు తీయనైనఁ జేదైన నొకటె!
అయిన నిందు నాకందనిదేమున్నది? —(అంటఁబోవుచున్నాఁడు.)

తుల— (తొలఁగినిలిచి) ఆఁ! ఆఁ! మూర్ఖుఁడా! జాగ్రత్త! నిలువుము నీ
రయ్యెదవు.

(అనుబంధము 7)

ఇంద్రు— కామినీమణీ ! ఇంత నిర్దాక్షిణ్యమా ? ఇంత మౌఢ్యమా ?

మ. సకియా ! ముప్పదిమూఁడు కోట్ల సురలే ♦ స్వారాజు పాదంబుల
త్యకలంకస్థిరభక్తిఁ గొల్తు ? రలదే ♦ వాధీశుఁ డివాటఁడా
పక పాదాంబుజసేవ నెమ్మనమునన్ ♦ వాంఛించి ప్రార్థించుచో
నకటా ! మేలఁటె తూలనాడెదవు ? మా ♦ ధ్యంబన్న నొండున్నదే?

యోషారత్నమా ! ఆశ్రితునిశ్రమమైన నించు కరయవలదా ? ఎక్కడి
నాకము ? ఎక్కడిబలిపురము? ఇంతదూరము వచ్చుట నీకొఱకేగాదా?
ఇదియుంగాక యర్థియాధిక్యమైన నింత విచారింపనలదా ? చూడు.

గీ. ఆశ్రితజనమ్ముకోర్కెల ♦ నపుడ తీర్చు
కల్పతరులు మణియుఁ గామ ♦ గవియుఁ గల్గు
నమరవల్లభు నంతవాఁ ♦ డర్థి వేఁడ
నువిద ! కైకొక నిరసించు ♦ టొప్పు నటవె ?

తుల— దేవేంద్రా ! నీ దుష్టాంతఃకరణము యింకను వదలకుంటివా ?

ఇం— సుందరీ! నీ కాఠిన్యమింకను వదలకుంటివా? ఓ కామినీ ! నాదైన్య
మునకైన నీ మనసు కరఁగుట లేదా ?

సీ. పాణియుగ్మము మోడ్చి ♦ ప్రార్థించినంగాక
యూర్వశిం బదముల ♦ నొత్తనీయఁ
జేదోయి నుదుటిపైఁ ♦ జేర్చికోరినఁగాక
ప్రేమైెచ సురటి వీ ♦ వంగనీయ
క్షోణిని ఫాలమ్ము ♦ సోఁక మ్రొక్కినఁగాక
మేనకఁ జెంగట ♦ మెలఁగనీయ
అడుగుఁదమ్ములఁబడి ♦ యర్థివేఁడినఁగాక
రంభను సెజ్జజే ♦ రంగనీయ
గీ. ఇట్టినే—నెట్టియంగన ♦ నేని, నెన్నఁ
డేని, నేమరపాటున ♦ నేని 'దేహి'
యనని నే—నిట్టులల్లాడ ♦ నలరుబోఁడి
యీసండితె, నాదుప్రాప్తి ♦ నేమి చెప్ప ?
గీ. ప్రణయ కోపమ్మునం జేసి ♦ ప్రాణములకుఁ
బ్రాణమైన పులోమిజ ♦ పలుకకున్నఁ
జిబుకమంటని యభిమాని ♦ సిగ్గుమాని
త్వత్పదములంటి ప్రార్థించుఁ ♦ దరుణి ! యిదిగో !

(అంటఁబోవును.)

తుల—ఛీ! ఛీ! మహేంద్రా! ఎంతసిగ్గుమాలినతనము! దుష్ప్రాప్తియని యేడ్చుచుంటివా ? నిశ్చయమే! కట్టుకొన్నదొక తెయేగాక కావలెనన్న నిసుకపాతరవలెఁ దఱుగని యప్సరోజనములుండ వారితోఁ దనియక పరకాంతలఁగోరి చీవాట్లుదినుట దుష్ప్రాప్తి గాదా ? హరిహరబ్రహ్మలకుఁదక్క మ్రొక్కియెఱుఁగని యీ చేతుల నొకయాఁడుదాని పాదముల స్పృశించి పావనములుగఁ జేసికొనఁ దలంచుట దుష్ప్రాప్తిగాదా ? ఎంతమౌఢ్యము ! ఓ విబుధగ్రామణీ !

ఉ. అంగదఁ దన్నఁగోరు ♦ కమలాక్షులఁ బెక్కురఁ గల్గి వారివం
కం గనఁబోక యన్యసతిఁ ♦ గా మనఁ జేయుటయున్ వివేకమే ?
ముంగలనున్న యన్నమును ♦ నుట్టక కాలనుదన్ని కూటికై
యొంగిలివి స్తరిన్ గతుక ♦ నెంచెడు వెంబరివిత్తు కైవడిన్.

ఇంద్రు— ఓ యబలారత్నమా ! నన్నధిక్షేపించుచుంటివిగాని నీ వివేకముమాత్ర మేమి ?

ఉ. అంగదఁదన్ను వేడు పురు ♦ షాగ్రణి దండనయుండ వానివం
కంగనఁబోక భర్తపయిఁ ♦ గాంక్షఁదపించుటయున్ వివేకమే?
చెంగటనున్న కూపముఁ ద్య ♦ జించి జలంబుల ద్రావుకోసమై
యంగన ! యెండమావులకు ♦ నాసవహించెడు బేలపోలికన్.

మఱియు నీ నాధునకు నీ శచీనాధునకు నెంత తారతమ్యమున్నదో విచారింపుము.

ఆ. పదములందు వ్రాలి ♦ ప్రార్థించినను నిన్నుఁ
గైకొనం డతండు ♦ కమలనేత్ర !
చేరి పదములంటి ♦ జీవాట్లు దినియు ని
న్వేఁడుచున్నవాఁడు ♦ వేల్పుఱేఁడు.

తుల— మహేంద్రా ! నీవెంతమూఢుఁడవు! భర్త నిరసించినంతమాత్రమునఁ బతివ్రత పరపురుషునిఁ గాంక్షించునా ?

సీ. ఘనఘనాంబువు దొర ♦ కనిమాత్రమునఁ జాత
కాంగనఁ జవిటినీ ♦ రానునయ్య ?
లలిత కిసలయమ్ము ♦ లభ్యమ్ము గాకున్నఁ
గోయిల చిగిరింత ♦ మేయునయ్య ?
నిర్మలసరసి గ ♦ న్పింపకుండిన మాత్ర
హంసి మడ్వాన నీఁదు ♦ లాడునయ్య ?

ఇంచువెన్నెల లభి ♦ యింపకున్నంత వె
న్నెలవులు గెండను వలచునయ్యా ?
గీ. ప్రాప్తిలేమిని బ్రాణేశు ♦ పాదసేవ
దనకుఁ గలుగకపోవుమా ♦ తప్రమున నకట !
భవ్యచరిత పతివ్రత ♦ పాడిఁ దప్పి
పరునిపొత్తున కెవ నాస ♦ పడునఁటయ్యా ?

ఇంద్రు— అలివేణీ ! నీవెంతగోలవు !—సిరిరా మోకాలొడ్డుచుంటివి. నిర్జరేంద్రు నంగీకరించిన నీకు గలుగఁబోవు ప్రాభవమెంతయో యింతయు యోజింపవా ?

సీ. బాల ! ముజ్జగములఁ ♦ బాలించు ప్రభున కి
ల్లాలవగుటకన్న ♦ మేలు గలదె ?
కెలవ ! త్రింశత్కోటి ♦ దేవతల్ సేవింప
గరిమఁ బొల్చుటకన్న ♦ ఘనత గలదె ?
వామాక్షి ! కశ్యప ♦ బ్రహ్మకుఁ గోడల
వై యొప్పుకన్న భా ♦ గ్యంబు గలదె ?
కలికి ! లక్ష్మీనాథు ♦ గారాబువదినవై
వఱలుటకన్నఁ బ్రా ♦ భవము గలదె ?
గీ. చెలియ ! చింతామణీభద్ర ♦ సింహపీఠి
నింద్రు నంకమెక్కుటకన్న ♦ నింపు గలదె ?
సకియ ! జరయు మృతియు లేక ♦ సంతతంబు
సురపురిని సుఖించుటకన్న ♦ శుభము గలదె ?

తుల— దేవేంద్రా ! చాలు. జలంధర సార్వభౌమ చరణారవిందముల సేవించుటకుఁదక్క నామన మింకొక సుఖమున కాసింపదు. నీ కిదివృధాశ్రమ. ఇంతటనైన నీప్రసంగముఁ గట్టిపెట్టి వచ్చిన త్రోవఁ బట్టుట నీకు శ్రేయోదాయకము.

ఇం— (స్వ) ఇఁక దీనిమోఁల దైన్య మనావశ్యకము. (ప్ర) తన్వీ! కవితను గాంతను నిర్బంధించి వశపఱచుకొనుట తగదని యింత వనుక నిన్నిట్లు ప్రార్థించితిగాని త్రిలోకాధినాథుఁడు సర్వస మర్థుఁడు సుమా!

తుల— బలశాసనా! నీ వీ నీచకార్యమున కంగీకరింపకున్న బలిమినైనఁ బట్టుటకు నేను సమర్థుఁడనని నన్ను భయపెట్టుచుంటివా? నీకన్న సర్వసమర్థుఁ డింకొకఁడున్నాఁడని నీకుఁ దెలియదా?

ఇం— నీ భర్తయా? ఆహా ఆమాట స్పష్టముగఁ జెప్పరాదా? ఓజేల! విబుధేశ్వరునిముం దాబడుగురక్కసి యెంతవాఁడు?

తుల— అయ్యా! నేను నాభర్తమాటఁ జెప్పుటలేదు—నీ వామహా వీరాగ్రేసరుని బడుగురక్కసియని నోట నుచ్చరించుచుంటివి గాని యాదానవసార్వభౌముని(దూర్చి యెంతగా నీగుండెలు గడగడ గొట్టుకొనుచున్నవో! నీహృదయమేసాక్షి—నేనిందుఁ బ్రశంసింపనేల? అది యటుండనిమ్ము.

ఆ. వె. విబుధవిభుఁడనంచు ♦ విఱ్ఱవీఁగెద వింద్ర!
నీకు నాకు నెల్ల ♦ లోకములకుఁ
బ్రభుఁడు రక్షకుండు ♦ పర్వతకన్యామ
నోహరుండు లేఁడె ♦ యాహరుండు?

ఇం— ఆ హరుఁ డడ్డుపడఁ గలఁడేమో చూచెదఁగాక!

(పైఁటచెఱఁగు గ్రహింపఁ బోవును.)

తుల— (దూరముగఁ బోయి) ఛీ! ఛీ! పాపాత్మా! ఎంతసాహసిక్య ము? ఇంద్రపదవీసంజాత మదాంధీకారము గన్నులఁ గప్పెనా? అగ్నిజ్వాలనంటి భస్మముగా నెంచెదవా? కాలభుజంగినిఁ గౌఁ గిలించి కాలునిఁ జేర సిద్ధపడుచుంటివా? తులసీదేవి నహల్య యని భ్రమించుచుంటివా? ఆగౌతముఁడు వేఁగన్నుల నొసంగెఁ

గాని యీ తులసీదేవి పదివేల కన్నుల నీయ సమర్థురాలు సుమా!

ఇం— (నవ్వుచు) ఈయవలసినదే—నీసౌందర్యముఁ దనివిదీఱఁ జూచుటకు నెన్ని నేత్రములైనఁ గావలసినదే!

తుల— సిగ్గువిడిచిన బాధలేదుగదా? అవి కన్నులనియే సంతోషించుచుంటివా? మూర్ఖుఁడా! నీవుకప్పిపుచ్చిన రహస్యమాఁగునా?

ఇం— నీ జాణతనమువలె—ఇంత కేమనెదవు?

తుల— వినుము—ఇంద్రపదమునకేగాదు, నీ యమరత్వమునకు. నీవంశమునకు హానివాటిల్లఁగలదు. నీవెడఁగుఁగోర్కె విడిచిపొమ్ము.

ఇం— నన్నుఁగోర్కె విడువుమనుచుంటివా? నిర్దాక్షిణ్యము నీవు విడువఁ గూడదా? (దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

తుల— (తొలఁగి) ఆ! ఆ!— (స్వగతము) హా! యిప్పు డేమి చేయుదును? నాథా! నాథా! ఎందుంటివి?

మ. బలగర్వంబునఁ గన్నుఁగానక యిదే ♦ పాపారి నీకామినిన్
బలిమిన్ భంగమొనర్పనెంచెడుఁ గృపా ♦ పాథోధి భార్యన్ బరుం
డలయింపన్ దలపూనమిన్నకయ యుం ♦ డన్‌బోలునే? రావె! యీ
పలువన్ గీటడఁగింపవే! కరుణ నా ♦ బన్నంబు వారింపవే!

హా! మనోహరా! ఇట్టిసమయముననైన నీకుఁ జాలి గలుగుటలేదా? ఎంతటి యపరాధమొనర్చిన దాననైనను నీ ధర్మపత్నినే! నీయనురాగమునకుఁ బాత్రమనుగాకున్న నీకృపకైన భాజనము గాకపోయితినే! భార్యయని గాకున్న దానవవంశమునఁ బుట్టినదనియైన, నబలయనియైన, దిక్కుమాలినదనియైన గరుణింప రావలదా? ఆర్తజనావనుండవే! రాజరాజవే! ఒక యబల కామాంధుఁడగు నొక నీచునిచేఁ జిక్కి విలపించు

చుండ నూరకుండుట రాజధర్మమా ! హా రావేమి ? నాథా ! నాథా !

ఇం— తన్వీ ! ఆలోచించుట యైనదా ? అనుగ్రహము గలిగినదా ? (దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

తుల— (తొలఁగి) (స్వ) హా ! వీఁ డంతకంతకు మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచున్నాఁడు—ఏమిగతి ? ఏమహాత్ములైన నీదుష్టుని వారింప రారే ?

సీ. ఆశ్రితావన ! దను ♦ జాచార్య ! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య ?
కాలనేమీ ! నన్నుఁ ♦ గన్నయ్య ! నాపైని
కరుణనీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య ?
గోలోకవాస ! రా ♦ ధాలోల ! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య ?
అచలకన్యామనో ♦ హర ! హర ! నాపైని
కరుణనీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య ?

గీ. కటికవానికిఁ జిక్కు లే ♦ గయునఁ బోలెఁ
గించుపీనికిఁజిక్కి యే ♦ పించుచుంటి
వేగ నేతెంచి యాపద ♦ నీఁగరయ్య !
వనితఁబ్రోచినఁ బుణ్యమ్ము ♦ వచ్చునయ్య!

ఇం— కోమలీ ! నీమగని ధ్యానించుచుంటివా ? ఆతఁడు జాలంధరమున నున్నాఁడు. ఇక్కడ కెట్లువచ్చును? అడియాస వదలికొనుము. ఇంద్రునితో సుఖింపుము.

తుల— (స్వ) హా ! ఏమి గతి ?

గీ. పాపి వీని నిరోధించు ♦ వారు లేరు
అలుక శపియింతునన్నఁ బ్రా ♦ త్యాజ్ఞలేదు

ఏమి సేయుదు ? నీబన్న ♦ మెట్లు లీఁగు
దును గటా ! యెట్టిదారియు ♦ దోఁపదేమి ?
హృదయమా ! నీ కింతభీతి యొందులకు ?

గీ. పతిని దైవమ్ముగా నోచు ♦ పద్మనేత్రిఁ
బాపుఁ డొక్కండు స్పృశియించి ♦ బ్రిదుకఁ గలఁడె ?
తమకమున సూర్యబింబు ప ♦ ట్టిమ్మునంటి
పురు వెటులు ప్రాణములను గో ♦ ల్పోకుండు ?

ఇం__ కాంతా ! ఏమి యోజించుచుంటివో ?

తుల— నీకు మృత్యు వెట్లు గలుగునాయని.

ఇం— ఓసీ ! బేలా ! అమరసార్వభౌమునకు మృత్యువేమే ?

(సమీపమునకుఁ బోవును.)

తుల__ హా ! పరమేశ్వరా ! దీనజనరక్షకా ! పార్వతీప్రాణనాథా !
(ధ్యానము నటించును.)

ఇం— (పట్టుకొనఁబోయి తులసిం జూచి భయముతో నిలిచి) ఏమి విచిత్రమిది ? ఇంతలో నీమార్పేమి? ఆ! ఆ ! తులసీదేవి కాదా యీకాంత ? అయిన నిదియేమి ! శంఖచక్ర గదాశార్ఙ్గధారిణియై, సమస్తజన భయంకరస్వరూపిణియై, మహిషాసురమర్దని యుంబోలె మహాతేజోపబృంహితయై మండిపడుచున్న దేమి ? హా! యిది తప్పక దుష్టదానవదుర్మదకురారిక యగు చండికయే ! కాకున్న నీ వేయిచేతులేమి ? హా ! నాయొడలు గడగడ వడఁకుచున్నది ! అదిగో !వేఁజేతులఁ గత్తుఁ గరవాలంబులఁ బూని క్రూర కుటిలభ్రుకుటి భీకరఫాలఫలకయై పరకాంతలఁ జూచి కామింపకుండ నీ వేఁ గన్నులఁ బెఱికివై చెద నని మీఁదికి వచ్చుచున్నది ! హా ! ఆ త్రినేత్రుని బారింబడి యదృష్టవశమున నాఁడు జీవించితినిగాని నేఁ డీకాళరాత్రిబారి

నుండి బ్రిదుకుట యెట్లు? ఇంతకు గారణము నా కామోత్కం ఠతయుఁ దులసీదేవి పతివ్రతాత్వమును గాదా? నే నిప్పు డేమి చేయుదును?__సాధ్వీమణియగు నా తులసీదేవి పాదములఁబడి మన్నింప వేఁడికొందమన్న నామె గానరాదేమి? ఇంతలో నెటుపోయినదో? ఆహా! పొరబడుచుంటిని. ఆతల్లి నిజపాతివ్రత్యప్రభావమున నిట్టిరూపు దాల్చియుండును. కాకున్న ననాథరక్షకుఁడగు పరమేశ్వరుఁడు నాకన్నుల కిట్టిభ్రమ గలిగించియుండును—ఎట్లును దులసి యీమెయే యైయుండును. కాన నిట్లుచేసెద—(ప్ర) తల్లీ! అపరాధిని—నన్ను క్షమింపుము— (పాదములపైఁ బడును.)

తుల— (తొలఁగి) హా! పరమేశ్వరప్రభావమున నింద్రునకుఁ బశ్చాత్తాపము గలిగినది__బ్రదికితిని—(ప్ర) అన్నా! నిన్ను మన్నించుటకు నే నెంతటిదానను__ఆ దేవదేవుఁడే నిన్ను క్షమించును గాక—

ఇం— (లేచిచూచి) ఆహా! ఆరూపమేది? నేననుకొనినదే సత్యము__ఈ పతివ్రతాతిలకమే యారూపము ధరించినది—(ప్ర) తల్లీ! నీ యనుగ్రహమునఁ బ్రదికితిని__నా తప్పు మన్నింపు మని నిన్ను మఱియొకమాఱు వేఁడుకొనుచుంటిని.

చ. అమల పతివ్రతాత్వమున ♦ నంగనలన్ నినుఁ బోలుసాధ్వినా
కమునను గ్రిందిలోకమున ♦ క్ష్మాస్థలిన్ గనరాదటంచుఁ జె
ప్ప మునివరుఁడు నమ్మ కది ♦ వచ్చితి నిన్నుఁ బరీక్ష సేయ న
మ్మ! మదినన్ క్షమింపుము కు ♦ మారుని తప్పులు దల్లిసైపదే?

(తిరిగి నమస్కరించును.)

తుల— తండ్రీ! ఎన్నిసారులు వేఁడెదవు? ముజ్జగములకు వందనీయుండ

వగు నీవు నాకు నమస్కరించిన నాకుఁ బాపమురాదా ?
ఆపాపము గలుగకుండ నిదే నీకు నమస్కరించుచుంటిని__
ఇం__అమ్మా ! నీకుమేలగుఁగాక—నేనింకఁబోయెదను. సెలవిమ్ము—

[నేపథ్యమున]

నే వచ్చుచుండ నీవు పోయెదనను చుంటివిరా ? ఎక్కడకుఁ బోయెదవురా దురాత్మా !

ఇం— (భయముతో) ఆహా ! జలంధరుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.
తుల__ (స్వ) హా ! యేమి నాభాగ్యము ? ఆర్యపుత్త్రుని నన్నాళ్ళకుఁ జూడఁగలిగితిని !

ఇం— దైవమా ! ఏమిగతి ?

ఆ. వె. ఇంతపిన్ననాఁడె ♦ యంతకు గొంతుకఁ
బట్టి నొక్కినట్టి ♦ బలుమగండు
వచ్చుచున్నవాఁడు ♦ వాఁడె జలంధరుం
డెట్టువోదు బ్రదుక ♦ నేది తెఱవు ?

కటకటా ! ఇంక నాకుఁ జావు నిశ్చయము—

మ. ఘనకోపోద్ధతి దానవేంద్రుఁడు కటా ♦ తుజ్జ్యోత్స్న కెంపుంబలెన్
దనరన్, వక్త్రము చండభాస్కరుకియన్ ♦ దైవారఁ గ్రూరాసిఁజే
కొని, కల్పక్షయకాలుఁడోయన నన్ ♦ గూల్పంగ నేతెంచు వే
గనిదే, యేయదిదిక్కు ? యేరొకోనన్ ♦ గాపాడుపుణాత్ములల్ ?

[ప్రవేశము—జలంధరుఁడు.]

తుల— ఆర్యపుత్రా ! నమస్కరించుచుంటిని.
జలం__ (వినిపించుకొనకుండ నింద్రునిఁ జూచి ఖడ్గహస్తుఁడై)

శా. ఫాలాక్షానలనేత్రసంజనిత తీ ♦ వ్రజ్వాలికా సంభవున్
నీలో నెంచవురా జలంధరు నన్ ? ♦ నీచాత్మ ! యేమంచు నీ

బాలన్ భంగమొనర్పవచ్చితివె నీ ♦ ప్రాణంబులన్ దూల్చెదన్
వ్యాళోదగ్రమహోగ్రమామకకృపా ♦ ణస్ఫారధారాహతిన్.
(పొడువఁ బోవును.)

(అనుబంధము. 8)

ఇంద్రు— (చేతులుజోడించి) దానవేశ్వరా! నన్ను క్షమింపుము—
(స్వ) ఆహా! నారదుని మాటలు వినమి నెంతగతి పట్టెనది!

[ప్రవేశము—నారదుఁడు దూరముగ]

నార— (స్వ) ఓహోహో! మంచి రక్తిసమయమునకు వచ్చితిని.
(చాటున నిల్చును.)

జలం— ఓరీ! జంభవైరీ! క్షమింపమనుచుంటివా.

ఉ. ఇందునిభాస్య బల్మిగొన ♦ నెంచియుకా చనుదెంచినాఁడ వే
నిందును లేనటంచు నిపు ♦ డేవరుదేర క్షమింపవేఁడెదే?
యందునయోని జుట్టు మఱి ♦ యందకయున్నను గాళ్ళుపట్టుకొం
టెందును నేర్చికొంటివిర? ♦ హీన! మదాంధ! దురాత్మ! వాసవా!

జలం— (తులసివంకఁ జూచి) ఓసీ! నిన్ను వీఁ డంటినాఁడా?

తుల— ప్రాణనాథా! లేదు.

జలం—నిజముఁ జెప్పుము. వీఁడు స్పృశించిన స్పృశింపకున్నను నేను నిన్నుఁ బరిగ్రహించుట యేనాఁటికిని గల్లయని నీ వెఱుంగుదువు కాన సత్యము దాఁచినను నీకుఁ గలుగఁబోవు లాభ మిసుమంతయు లేదు.

తుల— ఆర్యపుత్త్ర! మీ పాదములసాక్షి—న న్నితఁ డంటలేదు.

ఇం—దానవసార్వభౌమా! నా మనవి నొకింత యాలింపుము. నేను మఱియొక యుద్దేశమున నిటకు వచ్చినవాఁడను.

చ. గదితతనమ్మునం గలువ ♦ కంటులలో ననసూయఁబోలు నీ
సరసిజనేత్త్రియంచు ముని ♦ చంద్రుఁడు నారదుఁడాడ నమ్మికి

ప్పరగూన సత్యముం దెలియు ♦ వాంఛను వచ్చితిఁగాని దానవేం
ద్ర! రమణి బల్మిఁబట్టుటకు ♦ రానిది నిక్కము విశ్వసింపుమా.

జలం— ఆ! ఏమిరా! నాభార్య పతివ్రతయగునో కాదో పరిశీలింప
వచ్చితివా? ఏమిరా నీటక్కులు?

ఉ. ఓరి దురాత్మ! నాయువతి ♦ యుర్విఁ బతివ్రతయై యొసంగిసర్
జారిణియై మెలంగిన వి ♦ చారణ సేయఁగ నీ వెవండురా?
వారిజనేత్రి బల్మిగొన ♦ వచ్చి యిటుల్ వచియింతె? పండ్లకై
భూరుహమెక్కి పట్టుపడి ♦ పుల్లలకంచను దొంగకైవడిన్.

గీ. ఖడ్గమూని చేతఁ ♦ గన్నముఁ ద్రవ్వుచుఁ
బట్టుపడిన దొంగ ♦ వాఁడు, గోడ
యెంతగట్టిదో గ్ర ♦ హింపఁ ద్రవ్వితినన్న—
నేను విశ్వసింతు ♦ రోరి! తులువ!

అబద్ధమాడినంతమాత్రమున నీకు శిక్ష తప్పదు.

ఇం— దైత్యేయసార్వభౌమా! నే నబద్ధమాడుటలేదు—నిజమే వచిం
చుచుంటి

ఉ. ఆడితిఁ బెక్కుభాషణము ♦ లాసలఁజూపితిఁ బాణియుగ్మమున్
మోడిచి వేఁడికొంటి, భయ ♦ మున్ గలిగించితి నెంతకేనియున్
జేడియ నిశ్చలత్వము ద్వ ♦ జింపదు భూరిపతివ్రతాత్వమున్
వీడదు నీసతీమణికి ♦ వేరులతాంగులు సాటివత్తురే?

ఆ. అంటి నేదొమాట ♦ లంటి యొఱుఁగ దైత్య
చంద్ర! యిందులకును ♦ సాక్షి దైవ
మేస్పృశించియున్న ♦ నీవేల యీతల్లి
గరితతనమె నన్నుఁ ♦ గాల్పకున్నె?

జలం— ఓరీ! ఇంద్రా! నోరు మూసికొనుము. ఈకలువకంటినంటకున్నం
తమాత్రమున నీవు నిరపరాధుఁడవుగావు. నీకు శిక్ష తప్పదు.

ఇం—— మంచిది, శిక్షింపుము.

జలం___ నీ యంగీకార మోదులకురా ? శిక్షించెదము___నీకువిధింపవల

సినది మరణశిక్షయే—అయిన నూరక చంపుటగాదు.

సీ. ఇంతి నీక్షించి మో ♦ హించినందులకు నీ
గ్రుడ్ల బల్లెముల ♦ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి
తెలివ చెంగటకు నే ♦ తెంచినందులకు నీ
పదములఁ బెనుగదఁ ♦ జదిపి చదిపి
కొమ్మఁ గవుఁగిలింపఁ ♦ గోరినందులకు నీ
చేతుల హేతినిఁ ♦ జించి చించి
అంగన దుర్భాష ♦ లాడినందులకు నీ
జిహ్వను నలుగునఁ ♦ జీల్చి చీల్చి

గీ. పరువిదూలి నభిలషించు ♦ పాపమునకుఁ
గండకండ ములుగాఁ గోసి ♦ కార మొడల
నలఁది హింసించి హింసించి ♦ యువల నీకు
మృత్యుకన్యకను నసుగ్రి ♦ హింతు నోరి.

మఱియు,

ఆ. ఏను లేనివేళ ♦ నీవు నాకామిని
భంగపెట్ట నిటకు ♦ వచ్చితోరి !
నిన్నచూచి యేడ్వ ♦ నీకాంతకుం బరి
భవము సంఘటింతుఁ ♦ బంద ! కనర !

ఓరీ ! సేవకులారా !

[ప్రవేశము—సేవకులు]

జలం—— వీని బంధించి జాలంధరమునకుఁ గొనిపొండు.

సేవ—— (ఇంద్రుని బంధింతురు)

తుల—— (స్వ) అయ్యో ! మహేంద్రున కెట్టి దురవస్థ సంభవించినది !

ఇంద్ర— (పరిక్రమించి) హా! దైవమా! ఎట్టిగతి పట్టినది!
శా. లోలత్వంబున లోలలోచనఁ గోనన్ ♦ లోనెంచి యేతెంచితిన్
బాలారత్నముఁ బొందఁజాలనయితిన్ ♦ పైపెచ్చు బామందితిన్
నీళుల్ గోరిలనపేక్ష చేసి డిగితిన్ ♦ నీరాన నోచన్ బయిన్
గూలంగాఁ బడితిన్ గటా! విధిని ద ♦ త్కోపంబునన్ దైవమా!
ఉ. నారదుమాటలన్ విని మ ♦ నంబున నిక్కము సాధ్వియానో? కా
దో? రమణీలలామయని ♦ తోరపువేడ్కఁ బరీక్ష సేయఁగాఁ
జేరితి నిచ్చోటున్ మొదటఁ; ♦ జిక్కితిఁ బిమ్మట మారుబారికిన్
గోరి యొనర్చు దోస మొనఁ ♦ గూర్చక పోవునె యిట్టిశిక్షలన్.
చం. పరసతిఁ గౌఁగిలించుటకు ♦ భావమునం దలపోయుటన్ శచీ
వరుని కరాంబుజంబులకు ♦ బంధము గల్గెనటంచు నీపయిన్
నరు లసురుల్ సురల్ దెలసి ♦ నారతముఁ బెఱచేడెఁ దల్లిగా
నరయుచు నిట్టిపై శసము ♦ నందకయుందురు గాత మెన్నఁడున్.
(సేవకులతో నిష్క్రమించును.)
జలం— మ. గురునాజ్ఞంబడి యింతకాల మరకే ♦ కూర్చుంటి నీనాఁటికిన్
దొరకెస్ సా, కిఁక శంకలేమిటికి మ ♦ ద్దోర్దండ కండూతిపో
వ రణాస్త్రస్థలి నిల్చిపిల్చ మదవ ♦ త్ప్రత్యర్థిసైన్యాటవిన్
స్ఫురదస్త్ర ద్విశిఖోద్భవానలశిఖా ♦ స్తోమంబులం గాల్చెదన్
(పరవళ్ళుద్రొక్కుచు నిష్క్రమింపఁబోవ నారదుఁడెదురుగ
వచ్చిన నిలిచి) మునీంద్రా! వందనము.
తుల— మహర్షిచంద్రా! నమస్కారము.
నార— దానవేశ్వర! విజయిని గమ్ము—అమ్మా! సుమంగలీభవ!
జలం— మహాత్మా! మీ రెప్పుడిక్కడకు వచ్చితిరి?
నార— నీ వెనుకనే వచ్చితిని.
జలం— కాంచనగర్భసంభవా! నీమేలు మఱువఁ దగనిది. నీవలనఁగదా

మానభంగమందనున్న యీకాంతను గాపాడఁగలిగితిని. ఆదుర్మదాంధుని బంధింపఁగలిగితిని—ఇందులకు నీకు నే నేమి ప్రత్యుపకారము చేయఁగలను—ఐనను,

గీ. ఆజి యాజి యని తపించు ♦ నట్టి నాకు
దేవ ! కలిగించి తది నీ ప్ర ♦ భావమునను
ఆజి యాజి యని తపించు ♦ నట్టినీకు
దేవ ! కలిగింతు నది మత్ప్ర ♦ భావమునను.

నార— జలంధరసార్వభౌమా ! కలహకౌతుకంబు పరమేశ్వరప్రభావమున నెట్టును నాకు లభింపకపోదు. అందు నీవు చేయుమేలేమి? నాకుఁ బ్రత్యుపకారము సేయ నెంతువేని,

జలం— మహాత్మా ! అవశ్యము మీకోర్కె యేదో తెలుపుఁడు— తీర్తును—

నార— అయిన వినుము—పతిదేవతయగు నీకాంత నన్యాయముగఁ ద్యజించితివి—

జలం— మునిచంద్రా ! ఇదియేమి—దీనిఁ బరిగ్రహింపుమనియా నీవు కోరునది ? ఆహా ! చాలుఁజాలు—

ఆ. తగదటంచు మొదటఁ ♦ ద్యజియించి తిరిగి నే
నింతినిం బరిగ్ర ♦ హింతునయ్య !
పసికిరాదటంచుఁ ♦ బాఱవైచినకూడు
నెట్టిమూర్ఖుఁడే గ్ర ♦ హించునయ్య.

నారదమునీంద్రా ! దీనిఁగూర్చి పెక్కుపరులు వక్కాణించి నాయభిప్రాయము నెఱిఁగియుంటివి—మరల నీ ప్రశంసయేల ? ఇంకేదియైనఁ గోరుము—

తుల— (స్వ) హా ! దురదృష్టమా !

నార— (స్వ) తులసి కాభాగ్యము లేదు—విధివ్రాఁత యిట్లున్న మాదృశు లేమిచేయఁగలరు ?

ఆ. వనజభవ్రుఁడు వ్రాయు ♦ వ్రాలుదుడువ వాని
తండ్రి హరికైన నఁ ♦ దరముగాదు
వనజభవ్రుఁడు వ్రాయు ♦ వ్రాలు దుడువ వాని
పుత్త్రికునకు నాకుఁ ♦ బోలునొక్కొ ?

కానిమ్ము— తులసీదేవి కింక్రొకమేలైనఁ గావింపవలయు. భర్తృపద సన్నిధానమున నుండినఁజాలునని గదా యీమె వాంఛ ! ఇట్లడిగి చూచెద.

జలం— మహానుభావా ! ఏమి యోజించుచుంటివి ?

నార— యోజింప కేమిచేయు మంటివి ?

జలం— ఏదో కోరెదవని యెదురుసూచుచుంటిని—

నార— అడిగినదిదక్క నన్నియు నిచ్చెదనను నిన్నేమి కోరినమాత్ర మేమిలాభము ?

జలం— మునీంద్రా ! అట్లుగాదు. ఈకాంత నేలుమనుటదక్క మఱి యొక వర మేదేని నభిలషింపుము.

నార— అయినఁ బోనిమ్ము—ఈ సుదతి నేల నక్కఱలేదు. నీసన్నిధి నుంట పదివేలని యీ కాంత యూహించుచున్నది. అందులకైన నంగీకరించి యీమెను నీయంతఃపురమునఁ జేర్చుము.

జలం— నారదా ! దీనివిషయమువలదని నీకిప్పుడుగదాచెప్పితిని. పాము నోడిలోఁ బెట్టుకొన్నట్లు దీని నంతఃపురమునఁ బెట్టుకొననా !

నార— జలంధరా ! ఈసాధ్వి నీయంతిపురి నున్నంతమాత్రమున నీకుఁ గలుగఁబోవుమహాపద యేమియులేదు. ఈమెయిట్లొంటిగ నుండుటవలన నొకప్పు డింద్రునివంటి కాముకులవలన నీకాంతకు మానభంగము వాటిల్లవచ్చును. అది నీకీర్తికిని భంగకరము. కావున నాచెప్పినచొప్పునఁ జేయుము.

జలం— (స్వ) నిశ్చయమే—ఇది నా యంతఃపురమున నున్న నేమి ?

నేనేమో దివిజకోటులపై నేఁటజేపట దాడివెడలుట సత్యము గదా? ఒంటరిగ విడచిన సెట్టిచేటు వాటిల్లునో? ఇట్లు చేసిన నీఁనికోర్కెయుఁ దీర్చినట్లుండును —(ప్ర) మునీంద్రా? ఇందులకు నే నంగీకరించితిని.

తుల—ధన్యరాలనైతిని—(స్వ) ఆహా! నారదుఁడెంతదయామయుడు!

జలం— ఓరీ! సేవకా!

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు.]

జలం— రథము సిద్ధమొనర్చి తులసిని జాలంధరమునకుఁ గొనిపో మా యాజ్ఞయని సారధికిఁ దెలుపుము.

సేవ— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

జలం—తులసీ! నీవు ప్రయాణమునకు సిద్ధముగమ్ము. పొమ్ము—

తుల— చిత్తము.

(జలంధరునకు నారదునకు నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

నార— జలంధరచక్రవర్తీ! నే నింకఁ బోయివచ్చెదను.

జలం— చిత్తము—

నార— (పరిక్రమించి) ఇఁకఁ గలహాశనమున కేమితక్కున! దేవా! దేవదేవా! ఇదియంతయు నీ ప్రభావము!

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించును.)

జలం—

శా. పౌలోమీపతి బందెఁబెట్టితి; నిఁకన్ ♦ బాధించి సాధించెదన్
బాలస్త్యాదులఁ దక్క దిక్పతుల జ ♦ న్యక్షోణిరాడ్రోద్ధతిన్
త్రైలోక్యంబును నేన యేలెద సురా ♦ రాతుల్ నుతింపన్ యశ
శ్శ్రీలః మెండుగ నిండఁజేసెద ధరి ♦ త్రీభి దిబ్భభస్సీమలన్.

(నిష్క్రమించును.)

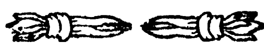
ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ ర స్తు.

తు ల సీ దే వి.

చ తు ర్థాం క ము.

---(:o:)---

ప్రదేశము - జాలంధరము - పలాశునియిల్లు.

[ప్రవేశము - పలాశుఁడు.]

పలా— ఓసీ! చండీ! మేల్కొనియుండియే పలుకకుంటివేమి? ఇటురా.

[నేపథ్యమున]

నీవే యిటురా! నీకన్నఁ దక్కువదిన్నవా రెవ్వరు?

పలా— ఓసీ! నేను దిండిలేక నడువలేకుంటిని—నీవు దెగదిని లేవలేకుంటివా?

[నేపథ్యమున.]

ఓసీ! మాలతీ! నాసవతీ! పరిహాసముల కేమిలే—నీవే యిటురావే!

పలా— నేను మాలతిని గానే—నీ మగఁడనే.

చం— (ప్రవేశించి) ఓహో! మా పలాశుఁడా! అయ్యో! ఇట్లు చిక్కితివేమి?

పలా— చెడదిని—

చం— ఏమి నన్నాక్షేపించుచుంటివా! నాకడుపుఁజూచి నీకనులు మండినవా? నన్నుఁ దినవలదన్న దెవ్వతె? "తిండికేళకు దండినిద్ర" యన్నట్లు జలంధరుఁడు దండయాత్రకు వెడలుసమయమునకు

నింటలేక పదివూకల బానిసతనమునకుఁ బరదేశములకుఁ బరు వెత్తికొనిపోయి, నేఁడువచ్చి కన్నీళ్లుగార్చిన నేమిలాభము ? నా మీఁదఁబడి యేడ్చిన నేమిలాభము ? కఱ్ఱ జెతి మగఁడు కడుపునొప్పి నెఱుఁగడన్నట్లు పరదేశవసనమున్న రక్కసులు వచ్చువఱకుఁ గాని వారిని బిలువఁబోయిన మీరు వచ్చువఱ కుఁ గాని దాలిమిలేక మూన్నాళ్లలో ,ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతల జయించి తిరిగివచ్చిన జలంధరునిపైఁబడి యేడ్వుము.

పలా—— ఓసీ ! నేను నీమీఁదఁబడి యేడ్చుటలేదు. ఆజలంధరునిపైఁ బడి యేడ్వవలసిన యవసర మంతకన్న లేదు. కడచిపోయిన భోజ నపుఁ బట్టనకై యేడ్చిన లాభమునులేదు.

చం—— మఱియెందుల కీ యేడ్పు ?

పలా—— ఏడ్పేమియును లేదు——ప్రియాణావ్రఁ బడలికవలన నీరసముగ నున్నటిని——భుజించుట కేమైనఁ దెమ్ము——

చం—— మనుష్యమాంసముఁ దెత్తునా ?

పలా—— మనుష్యమాంస మెప్పుడు దినునదేగదా ? సురలమాంసము రుచిఁ జూడవలయునని పెక్కేండ్లనుండి మక్కువయున్నది.

చం—— అయిన సురలమాంస మెక్కడిది ?

పలా—— ఏమే ? దేవదానవయుద్ధమున లభించిన వేల్పుల మృతకళేబర ములన్నియు నీవే భుజించితివా ? నాకొఱ కొకశవమైననుంచక పోయితివా ?

చం—— కళేబరములేమి నీ మొగము ? అమరులకుఁ జావులేదుగదా ?

పలా—— ఆ ! ఆ ! అదేమి ? ఆమాట నిశ్చయమే నా? లోకులందఱా మాయమండకొడుకులకు మృత్యువులేదని యనుకొనుచుండ గ్రుడ్డిలోకమని వారిమాటలు విశ్వసింపకుంటిని——మఱియొక మాట——వాండ్రకుఁ గాయమున నింతగాయమైనఁ గాదఁట. నిజమేనా ?

చం__ కాకేమి ? గాయమగును—కండతెగును—రక్తముగాఱును—గాని చిమ్మినచలమలవలె వారంతలో నెప్పటివలె నయ్యెదరు__అట్లగుట యమృత పానమువలననఁట—

పలా__ దేవరాజ్యము మనదైత్యుల వశమయ్యెఁగదా? అమృతభాండముగూడ లభించెనా?

చం— అదియుఁ గల్పవృక్షములును, గామగవియుఁ, జింతామణియు మే మక్కడకుఁ బోవునప్పటికే మాయమైనవి. ఆ వేల్పుముచ్చుల నెంత బాధించినను జెప్పరైరి—ఇంద్రుఁడు బలిపురమున ముందే పట్టువడుటచే నిందానిఁ యాపనిఁ జేయించినదని యామెను శిక్షించుటకుఁ గాఁబోలు! మహారాజు దానింగూడఁ జెఱఁగొని వచ్చినాఁడు.

[నేపథ్యమున]

జయా! లోకత్రయీనాథ! జయా! దైతేయసార్వభౌమా! జయా! దేవసైన్యవార్ధిబడబానలా! జయా!

పలా— ఓసీ! జలంధరచక్రవర్తి కొలువున కేఁగుచున్నాఁడు. నియమితకార్యము నెరవేర్చితినని యా మహారాజచంద్రునకు విన్నవింపవలయు. తిండి సిద్ధముచేయుము.

చం— లోనికిరా!

పలా— లేవలేకుంటిని.

చం— అయిన నెత్తికొనిపోయెదను. నీకుఁ గావలసిన భోజనపదార్థముల నిక్కడకు మోసికొని వచ్చుటకన్న నిన్ను మోసికొని యక్కడకుఁ బోవుట మిగుల సులభము.

(ఎత్తుకొని నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రవేశము—జాలంధరము.

[ప్రవేశము:- జలంధరుఁడు, మంత్రి, పలాశుఁడు, మఱికొందఱుదైత్యులు.]

(అచ్చరలు నృత్యమొనర్తురు.)

జలం— అచ్చరగలారా ! మీయాటపాటల మాకత్యానందముగలిగించితిరి. కావున మీకు దక్కిన వేల్పుపూఁబోండ్లకుంబలె సేవావృత్తినొసంగక స్వేచ్ఛ ననుగ్రహించితిమి మీరు ప్రత్యహమిటులే అరుదెంచి మీనృత్యగానముల మాకు వినోద మొదవించి తగిన పారితోషికము బడయుచుండుడు. ఇదిగో ! నేఁడీరత్నహారము గొనిపొండు. (ఇచ్చును. అచ్చరలు నిష్క్రమించుదురు.)

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు]

సేవ— ప్రభుచంద్రమా ! భార్గవులవారు దయచేయుచున్నారు.

జలం— అబ్బబ్బ ! అప్పటినుండియుఁ దులసింగూర్చి చెప్పిన సోదియే చెప్పి నాప్రాణము విసిగించి విడువ నిప్పుడించుక వినోదింపనిటకు వచ్చితిని. తిరిగి వచ్చుచున్నాఁడేమి ?

[ప్రవేశము - శుక్రాచార్యుఁడు.]

(అందఱు లేచుచున్నారు.)

జలం— గురువర్యా ! వందనములు.

శుక్రా— కళ్యాణమస్తు ?

జలం— ఈ పీఠ మలంకరింపుఁడు.

శుక్రా— మీరును గూర్చుండుఁడు.

(అట్లు చేయుదురు.)

శుక్రా— జలంధరా ! తులసీదేవి—

జలం— దేవా ! తిరిగి నన్ను వేధింపవచ్చితిరా ?

శుక్రా— దనుజసార్వభౌమా ! నీ కీమార్ఖ్యము తగదు. ఆకాంత కేమి లోపమని నీవు పరిగ్రహింపవు ? ఆమె యేమైన దోసమొనర్పఁ జూచితివా ?

జలం—(స్వగతము) నేఁజూచితిని. గ్రుడ్డిపందవు నీవెట్లు చూడఁగలవురా మూఢా ? ఈ మూర్ఖుఁడు ప్రసవమాలికాపతన మెఱిఁగియు నన్నుఁ బృచ్ఛించుచున్నాఁడు. వీనితో వివాదమేల ? ఇందనుకఁ జెప్పిన మాటలే చెప్పిపంపెద. (ప్రకాశముగా) దేవా ! ఇంత కుమున్న మీరిట్లు ప్రశ్నింపఁ బ్రత్యుత్తరము నుడివియే యుం టిని, తిరిగి యడుగుచుంటిరి గాన దెలుపుచుంటిని.

మ. నిజమే దేవరయానతిచ్చినటు లా ♦ నీరేజపత్రాక్షి, కం
బుజగర్భాండమునందు సాటియగు పూ ♦ బోఁడియే లేదు నీ
రజబంధుప్రతిమాన తేజ ! సువతీ ♦ రత్నంబసద్వర్తనం
బజుఁడేనిన్ భుజగేంద్రుఁడేని దగ రా ♦ వంతైన వర్ణింపఁగన్.

ఆ. లేదు లోటొకింత ♦ లేమకు రూపున,
లేదు వర్తనమున ♦ లేశమైన
నైన నాలతాంగి ♦ ననుభవింపగఁ నాకుఁ
బ్రీతిలేదు దేవ ! ♦ పలుకులేల ?

చ. ప్రజలు హసించినన్ సరియె ♦ బంధుజనంబులు దూరినన్ సరే
యజుఁడు సుమామనోహరుఁడు ♦ నంబుజనేత్రుఁ డొసంగు సద్వర
వ్రజములు వోయినన్ సరియె ♦ వారక మీరు శపించినన్ సరే
నిజము మహాత్మ ! యెన్నటికి ♦ నీరజలోచన నొల్ల నమ్ముడా !

శుక్రా— జలంధరా ! కానిమ్ము. ఇది విధివ్రాఁత.

జలం— (స్వ) అది యెఱింగియు నీమూర్ఖుఁ బట్టెందులకో ?

శుక్ర— ఇంక మాయాశ్రమమునకుఁ బోయెదము. నీ వాసుదతి నేల కున్నను నీయుండనండి మఱియొక చోటికిఁ బంపవలదు. ఆ మెను

బ్రాణముగాఁ జూడవలయును. ఇంద్రుని నేమైన లోపము గలిగించిన ననుభవింపఁగలవు.

జలం— దేవా! మీకు మఱియొక సంశయ మక్కఱలేదు. ఏలుట తప్ప నయింతి కోరిక యెట్టిదైన నవశ్యము దీర్తును. ఎట్టిలోపమును గలిగింపను. మీరు పోయిరండు.

శుక్ర— మంచిది. నీ వన్నమాట తప్పవలదు.

జలం— చిత్తము. (శుక్రుఁడు నిష్క్రమించును.)

జలం— (స్వ) ఈ పిశాచము తొందరగనే వదలినది. (ప్ర) ఓరీ సేవకా! కారాగారమునను న్న ఇంద్రుని, శచిని, జయంతుని దీసికొని రమ్ము.

సేవ— చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

జలం— నేఁడు వీరిని బాధించి అమృతకలశము గల్పవృక్షములు జింతామణియుఁ గామధేనువు నెందున్నవో తెలిసికొనవలయును. తెలిసికొనినపిమ్మట నింద్రాణి నింద్రుని మ్రోల భంగమొనర్తునను నాప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొనవలయును.

[ప్రవేశము - ఇంద్రుఁడు, శచి, జయంతుఁడు బద్ధులై సేవకులతో.]

జలం— ఓరీ! ఇంద్రా! నీ భార్యాపుత్రుల, నమృతకలశాదుల నెందు దాఁచిరో యడిగి తెలిసికొంటివా?

ఇం— వా రెఱుఁగమనుచున్నారు.

జలం— ఓరీ! దొంగా! వారెఱుఁగకున్న నవి యేమైనవిరా? ఓరీ! డింభకా! నీప్రాణములు దక్కవు—ఓసీ! పౌలోమీ! నీకుఁ బరిభవము సంభవింపఁగలదు. చెప్పుడు—

జయ— నే నెఱుఁగను.

శచి— నే నెఱుఁగను.

జలం__ ఏమి! యెఱుఁగరా? భటులారా! ఈ జయంతునిఁ జిత్రవధ గావింపుఁడు.

(భటులు వచ్చి జయంతుని బట్టుకొని క్రిందఁ బడనెట్టి చంపఁబోవుచున్నారు.)

జలం__ ఏమిరా ఇంద్రా! ఏమే శచీ! చెప్పెదరా? లేదా?

ఇం— నే నెఱుఁగను.

శచి__ నే నెఱుఁగను.

జలం__ ఓరీ! కానిండు.

భటు— (కత్తి నెత్తుచున్నాఁడు.)

ఇంద్ర, శచి— (కన్నులుమూసికొని) హా! హా! భగవంతుఁడా!

జలం— (భటులనాపి) ఏమి! ఇప్పటికైన మీ కుమారుని రక్షించు కొనఁడు మాటాడరేమి? ఓరీ! ఊ—

భటు— (నఱకును.)

జయం— (కొట్టుకొనుచు) హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ!

ఇంద్ర, శచి—హా! హా! నాయనా! నీయవస్థ జూడలేక ప్రాణముల విడతెమన్న మొండి యమర్త్యులమైతిమే? ఏమిచేయుదుము.

జలం— ఓరీ ఇంద్రా! కనులుమూసికొనెదవేమిరా? ఇటుచూడు— శచీ! నీ ముద్దులకుమారుఁడు రక్తపుముద్ద యయినాడు— మీ రింకను జెప్పకున్న నింక నిటులే నఱకింతును—

(అనుబంధము. 9)

జయం— హా! జననీ! జనకా!

శచి__ అయ్యో! తండ్రీ! నేనేమిచేయుదునురా? అమృతకలశాదుల బృహస్పతిమునిచంద్రుఁడు దాఁచినట్లు వినియుంటినిగాని యవి యెందున్నవో యెఱుఁగనైతిని—నాయనా! నే నెఱిఁగియున్న నీయవస్థఁ జూచుచు నూరకుందునటరా?

ఇం— (స్వ) అన్నన్నా! శచి దుఃఖావేశమున రహస్యము వెల్లడించి నది— ఊఁ! కానీ! దివిజాచార్యుఁడు వీనికిఁ జిక్కునా ?

జలం— ఏమి ! దొంగముండకొడుకు బృహస్పతిపనియా యిది ! మంత్రీ! చెఱసాలలోనున్న దేవమునులలో బృహస్పతి యున్నాఁడా ?

మంత్రి— దేవా ! ఆ దివ్యర్షి చిక్కలేదు.

జలం— ఓరీ వాసవా ! ఓరీ జయంతా ! ఓసీ యింద్రాణీ ! పోనిండు: ఆదొంగ జడదారి యెందున్నాఁడో చెప్పుడు.

శచి— దానవేశ్వరా ! అంతఃపురమునఁ బడియుండు నాడుదానను నే నేమెఱుఁగుదును ? ఆటలాడుకొను నీచిన్నిబుడుత కిట్టి సంగతు లెట్లు దెలియఁగలవు. ఇంక నా నాథుఁడన్ననో నీవు దివ్యపుర ముపై దాడివెడలునప్పటికే పట్టువడెఁగదా ! ఆయనమాత్ర మేమెఱుఁగును ?

జలం— ఎఱుఁగకపోవచ్చును—పోనీ—సేవకులారా ! వీని నింక వద లుఁడు. (అట్లుచేయుదురు. జయంతుఁడు తల్లిని దండ్రిని గౌఁగి లించుకొనును) మంత్రీ ! ఆ మునిముచ్చును వెదకింపవలయును.

మంత్రి— చిత్తము.

జలం— సేవకులారా ! నేఁ డింద్రాణిని బరిభవింతుము. ఎల్లరు చూడ రావలయునని యూరఁ జాటింపుఁడు. ఈ వేడుకఁ జూచుటకుఁ దులసి మొదలగు నంతఃపురస్త్రీల దోడ్కొనిరావలయునని దాసీలతోఁ జెప్పుఁడు.

సేవ— చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

శచి— దనుజసార్వభౌమా ! ఇదియేల ? నన్నుఁ బరిభవించు టెందు లకు ? నే నేమిపాపము చేసితిని.

జలం— ఇది నీభర్తచేసిన పాపము. నీ వతని యర్ధాంగివికదా ! ఓరీ ! ఇంద్రా !

ఆ. వె. ఏను లేనివేళ ♦ నీవు నాకామిని
బరిభవింప నిటకు ♦ వచ్చితౌరి
నీవ చూచి యేడ్వ ♦ నీకాంతకుం బరి
భవము సంఘటింతుఁ ♦ బంద! కనర.

అని నేను నాఁడన్నమాటల మఱచితివా? ఆ నా ప్రతిజ్ఞ నేఁడు నెఱవేర్చుకొానెదను.

శచి__ దానవనాయకా! నా ప్రాణేశ్వరుఁడు చేసిన యపరాధమునకు నతని బంధించితివి. ఆయనరాజ్యము నపహరించితివి. ఆయన సతీసుతుల మమ్ము నిర్బంధమున నుంచితివి. ఇన్ని శిక్షలు చాలవా?

జలం__ ఇవియన్నియు వానికి శిక్షలుగావు. ఆనాఁడు వాఁడు నాకాంతను భంగమొనర్పఁ బ్రయత్నించినాఁడు గాన నేఁడు వాని యిల్లాలిని నేను భంగపెట్టెదను.

శచి__ దితిజాధీశ్వరా! నా వల్లభుఁడు నీ వల్లభనుబరిభవింపఁ బ్రయత్నించుటయేకాని పరిభవింపలేదుగదా! నీవు__

జలం— ఓకాంతా! వాఁడసమర్థుఁ డగుటవలన నాభార్యను భంగమొనర్పఁ జాలఁడయ్యె. ఇంక మేమో? సమర్థులము. మేము చెప్పకొనుటెందులకు? మా సామర్థ్యముఁ జూడఁగలవు!

శచి__ ఆహా! సమర్థత యున్నందులకుఁ జేయవలసిన దిట్టికార్యములా?

సీ. అధికార మున్నదం ♦ చనదల మద మొప్ప
బాధించు క్రూరుండు ♦ ప్రభుఁడటయ్య?
కరవాలు గలదంచుఁ ♦ గసుగందులంబట్టి
వెఱక నఱుకువాఁడు ♦ వీరుఁడయ్య?
విద్య గలదటంచు ♦ వీఁక దుర్వాదముల్
విరచించు కలుషుండు ♦ విబుధుఁడయ్య?

బుద్ధి గలదటంచుఁ ♦ బోఁడిమి మూఢులఁ
గష్టపెట్టు ఖలుండఁ ♦ ఘనుఁడఁటయ్య ?
గీ. కలము గలదంచుఁ జూచిన ♦ గ్రంథమెల్లఁ
గడఁక గీఁకెడు మూర్ఖుండు ♦ కవియఁటయ్య ?
సక్తి గలదంచు వీఁకున ♦ సాధ్విఁ బరుని
మగువఁ జెఱచు నీచుండు స ♦ మర్థుఁడయ్య ?.

జలం___ ఓసీ ! నోరుమూసికొనుము. నీవు మాకు ధర్మములు చెప్ప నక్కఱలేదు. నీవు చెప్పినను వినువా రిక్కడ నెవ్వరును లేరు.

[ప్రవేశము - పెక్కుమంది దైత్యులు, దైత్యాంగనలు
ఒకప్రక్కఁ దులసీదేవి - చెలికత్తెలతో]

జలం___ సేవకులారా ! ఇటురండు—ఈ యిందాణి చీరె రవిక లాగి వేయుఁడు.

శచి___ జలంధరసార్వభౌమా ! నీ కిది నీతిగాదు. నీకు వినాశనము సంభవింపఁగలదు.

జలం___ చూచెదఁగాక ! ఓర్ ! —చూచెద రేమిరా ?

సేవ— (శచినిఁ బట్టుకొనఁబోవుదురు.)

శచి___ హా ! హా ! పరమేశ్వరా ! (అటునిటు పరుగెత్తును.)

(దైత్యు లడ్డువత్తురు.)

తుల— ఆర్యపుత్రా ! నమస్కారము. నాథా ! ఇదియేమి ? ఈ పతివ్రతామణిని భంగపెట్ట నుద్యమించుచుంటిరా ? ఇంతకన్న నధర్మముగలదా ? అయ్యో ! ఈసాధ్వి శపించిన మనకుఁ గీడుగలుగదా ? నావేఁడికోలు మన్నించి యీమెను విడువుఁడు.

జలం— ఏమే ? ఈ మాత్రము చనువిచ్చినందులకు మాకు ధర్మోపదేశములు సేయుటకుఁ గడంగితివా ?

గీ. ముద్దులాడిన చోఁ గుక్క ♦ మూఁతినాకుఁ
పిల్లి చంక నెత్తికొనినఁ ♦ బీఁకి పెట్టుఁ
గాళ్ళ చెంతకుఁ బోయిన ♦ ఖరము తన్ను
నెంతఁ జేరంగ నిచ్చిన ♦ నెత్తి కెక్కు.

అను పెద్దలపలుకులు రిత్త వోవునా? అడ్డము లెమ్ము.

తుల— ప్రాణేశ్వరా! నన్ను మన్నింపుడు. నేను మిమ్ము నిర్బంధించుటలేదు. వేఁడికొనుచుంటిని. నా యీకోర్కె నైనఁ దీర్పుఁడు.

జలం— ఛీ! పొమ్ము.

మంత్రి— (అపవారించి) మహాప్రభూ! ఏలుటదప్పఁ దులసీదేవి యెట్టి కోరికఁ గోరినఁ దీర్తుమని గురువులవారితోఁ నింతకుమున్నె చెప్పియుంటిరి.

జలం— ఓహో! ఐన నది యొకయడ్డే! ఇసీ! దీని నే నిక్కడ కెందులకు రప్పించితిని? ఓసీ! నీప్రార్థన మన్నించి దీని విడుచుచుంటిమి? ఇంకముందు నీ విట్టికోర్కెలఁ గోరవలదు!

తుల— ప్రాణేశ్వరా! అనుగ్రహింపఁబడితిని.

జలం— (శచితో) ఓసీ! తులసివలన నీపాటుదప్పినది. ఓరీ! యింద్రా! నీ వేకాంతను బరిభవింపనెంచి విఫలమనోరథుఁడ వైతివో యాకాంతవలన నీభార్యకుఁ బరిభవము దప్పిపోయినది. చూచితివా? సిగ్గుదెచ్చుకొనుము. సేవకులారా! వీరిం గొనిపోయి యెప్పటివలెఁ గారాగారమున నుంచుఁడు. అమృతకలశాదులు లభించుదనక వీరిని వదలరాదు.

శచి— తల్లీ! సాధ్వీమతల్లీ! నీవలనఁగదా రక్షింపఁబడితిని. నీ మేలు మఱువను. (నమస్కరించును.)

తుల— అమ్మా! నాకు నమస్కారమేల?

ఇంద్రు— అమ్మా! సాధ్వీ! నీకతమ్మున నా ప్రాణములేగాక ప్రాణ

ములకన్న నెక్కువగు నాయర్థాంగి రక్షింపఁబడినది. నీకు నే నేమిప్రత్యుపకారము చేయఁగలను?

తుల___ అన్నా! ఇందు నా యుపకారమేమి? దయామయుఁ డగు నా నాథుని ప్రస్తుతింపుముగాని నన్ను నుతింపకుము.

(ఇంద్రాదుల సేవకులు గొనిపోవుదురు.)

(మఱికొందఱు దైత్యులు పలాశుఁడు జలంధరుఁడు మంత్రియుఁ దక్కఁ దక్కినవారు నిష్క్రమింతురు.)

జలం___ గీ. కులము రూపమ్ముఁ బ్రాయమ్ము ♦ గుణము గలుగు
నలినలోచన నొల్లమ ♦ నను నతమ్ము
పండుఁ డనుకొందురేమొకో ♦ జనులు? లోకు
లనినఁ గాకు లనెడుమాట ♦ వినుటలేదె?.

శా. అంగీకార మొసర్ప నమ్మగువతో ♦ నస్మన్మనఃకంజమే
భంగిన్ లొంగద___వేఱుకామినిని జే ♦ పట్టంగ యత్నింతునే
నిం గోపించు గురుబ్రృందు దులసిన్ ♦ బ్రేమించువాఁడౌటనా
జ్ఞం గైకొందున మొక్కి—యావెడఁగుప ♦ జ్జన్ దైన్యమింతేటికిన్
అయిన నీదుష్కీర్తి పంకమునఁ గూలకుండ నుపాయమెద్ది? (యోజించి) సెబాస్! ఇది తగినమార్గము!

ఆ. వె. ఏఁ దలంచునెడల ♦ నింతులకేమి? యు
చ్చరలులేరె? మాని ♦ సతులులేరె?
పరులయాండ్రటంచు ♦ భయమేల? బానిసెల్
గారె లోకులెల్ల ♦ వారుదొరుకు.

దినదినమూత్నసుదతీప్రియుండనై తేజరిల్లెదగాక. (ప్ర) మంత్రీ! నేఁటికి గొలువు చాలింతము.

మంత్రి— చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీ రస్తు.

తులసీదేవి.

———(:o:)———

పంచమాంకము.

ప్రదేశము__ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము——నారదుఁడు గానమొనర్చుచు,]

నార—— జలంధరుని దుష్కృత్యములు నానాఁటి కధికములగుచున్నవి.

మ. సతులన్ బల్మినిబట్టుచున్ శిశువులన్ ♦ జక్కాడుచున్ విప్రులన్
వెతలన్ముంచుచునొంచుచున్ బశువులన్ ♦ భృత్యాళిమాయించుచున్
హితులన్ బాములఁద్రోయుచున్ మునితతిన్ ♦ వేధించుచున్ గుంభినీ
పతివర్తించెడుఁ బూర్వదానవుల తోరి ♦ వల్ జ్ఞప్తికిం దెచ్చుచున్.

చెట్టుచెడుకాలమునకుఁ గుక్కమూతిపిందెలుపుట్టె నన్నట్లు వీనిదుష్కాలమునకే యిట్టి దుర్గుణములు వొడముచున్నవి. ఇంక నుపేక్షింపరాదు

గీ. ఏఁ బ్రయత్నమ్మొనర్చితి ♦ నింతవఱకు
వీనిబాగునుగోరి, యీ ♦ పైని దనుజు
పాటునకుఁ బ్రయత్నింతు శ్రీ ♦ వరుఁడు నాకు
సాయపడుఁగాక తొల్లింటి ♦ చందముగను.

ఇందుల కుపాయ మిదివఱకే యోజించితిఁగదా ? జలంధరుఁ డిప్పుడిక్కడకు వచ్చునని వినియుంటినిగదా ! వచ్చువఱకిందుఁ గూర్చుండెద. (ప్రక్కకుఁజూచి) ఓహో ! వాఁడుగో ! జలంధరుఁడు__ఏమి వీని దుష్కార్యము !

ఆ. వె. హారులచేత మత్త ♦ కరులచేత వృషభ
తతులచేత వ్యాఘ్రి ♦ వితతిచేత
శకట మీడిపించు ♦ జాణలున్నా రింత
కితఁడు మునులచేత ♦ నీడ్వఁజేయు.

గీ. జడలఁ బగ్గాలుగాఁబట్టి ♦ మెడలపైని
కాణివైచి "చావ్చో" యని ♦ కటికిబెత్త
మున నదల్చుచు శకటమ్ము ♦ మునులచేత
నీడిపించుచు వచ్చుచు ♦ న్నాఁడు వీఁడు.

[ప్రవేశము:— పైనిచెప్పినట్లు బండి నెక్కి జలంధరుఁడు, వెనుకనిల్చి పలాశుఁడు]

పలా— మహాప్రభూ! మునులు తొమ్మిదిమందియే యగుటవలన నటు నలుగురు నిటులయిదుగు రుండవలసివచ్చినది వాఁడుగో! మఱియొకజటి. ఆజ్ఞయైన వానిం గొనివచ్చి లోటులేకుండఁ జేసెదను.

జలం— ఛీ! మూర్ఖుఁడా! ఆఁతడు మనకుఁబూజ్యుడగు నారదమహర్షి
(పలాశునితోఁ శకటము దిగి నమస్కరించును.)

నార— కళ్యాణమస్తు.

[ప్రవేశము— బంధింపఁబడిన కొంతమంది స్త్రీలతోఁ గొందఱు భటులు.]

నార— జలంధరా! ఈ కాంతలెవరు? వీరి కీబంధనములేమి? ఈయాక్రందనము లేమి?

జలం— అది వారియపరాధమే. ఇందుఁ గొందఱు దివ్యాంగనలు— కొందఱు వేల్పుఁదొత్తులు—కొందఱు మానవకాంతలు.

నార— వీరి యపరాధమేమి?

జలం— సిరిరా మోఁకాలొడ్డుట!

నార— అనఁగ ?

జలం— నాతోడిపొత్తున కంగీకరింపకపోవుట. ఇది యెంతవెఱ్ఱితనమో యోజింపుఁడు.

నార— ఇది వారివెఱ్ఱితనము గాదు__నీపిచ్చి—నీ మౌఢ్యము.

జలం— ఏమి ?

నార— వినుము.

గీ. ముజ్జగములఁ బాలించు ప్రౌ ♦ ఢుండ వీవు
నీకుఁ దగుదురె వీరలు ♦ నిర్జరారి!
ఎల్లమృగములఁ గడిమిమై ♦ నేలఁజాలు
సింహ మోఁదునక్కలను వాం ♦ ఛింపఁ దగునె ?.

జలం— ఇంతకు మీయుద్దేశ మేమి ? నాకు వీరుతగరు సరి. తులసి తగుననియా ?

నార__ అవును.

జలం— మీ రాసంగతిఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేను విననక్కఱలేదు.

నార— పోనీ. నీకుఁదగినది మఱియొకమగువ యున్నది.

జలం— అది యెవతె ?

నార— (స్వ) ఇదే వీని వలలోఁ బడవేసికొనవలసిన సమయము. వీనికి దివ్యదృష్టినిచ్చి పార్వతిం జూపింతును. (ప్ర) జలంధరా ! (ఒకప్రక్కకుఁ జూపి) అటు చూడుము.

జలం— (చూచి) ఆ ! ఆ ! ఎవతె యీ జగన్మోహిని ! (స్వగతము)

ఆ. వె. తులసి కీడువచ్చు ♦ చెలువున నదియును
గాక యేమియొక్కొ ♦ కారణంబు
నా మనమ్మలాగు ♦ నలినాక్షి, వాయువు
గాలిపడఁగలాగు ♦ కరణి గాఁగ.

ఓకామినీమణీ ! నిలువుము. (పోఁబోవును.)

నార— జలంధరా! ఆకాంత యుండెగదా! ఇంత పీ కెందులకు?

జలం— (సేవకులతో) విడిచిపెట్టుడు. ఓకాంతామణీ! నిలువుము.
(నిష్క్రమించును.)

(సేవకు లట్లుగావించి మునులతో శకటములో నిష్క్రమింతురు.
స్త్రీలు నారదునకు నమస్కరించి నిష్క్రమింతురు.)

నార— జలంధరుని కైలాసమునకుకు నాపార్వతిరూప మిట్టులే లాగి కొనిపోవుఁగాక. ఆతఁడక్కడ నిక్కపుఁ బార్వతిం బట్టఁబోయి శివునిచే దండింపఁబడుఁగాక.

గీ. ఎన్నోయత్నముల్ సలిపి ♦ నితని కేను
మేలుఁగూర్పఁ, జెఱుగుఁగూర్పఁ ♦ జాలె నొకఁడె
ఇల్లుగట్టంగ వాసము ♦ లెన్నోవలయుఁ
గాల్చుటకు నిప్పుపుల్ల యొ ♦ క్కటియె చాలు.

గీ. ఇలనొకని బాగుసేయంగ ♦ నెంతయేని
పాటుబడవలయును భంగ ♦ పఱుచుటకు ర
వంత యత్నించినంజాలుఁ ♦ బటుముహ్రియు
నెంతొ శ్రమగాని, చింప నొ ♦ క్కంత తగును.

[నేపథ్యమున]

ఆ! ఆ! యేమి? నాప్రాణేశ్వరుఁడు వెఱ్ఱివాఁడయ్యెనా! అయ్యో! అయ్యో! ఇదియేమి? అట్లుపరుగెత్తుచున్నాఁడేమి?

నార— (స్వగతము) ఓహో! ఈ వార్తవిని తులసి పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నది.

[ప్రవేశము—తులసీదేవి, పలాశుఁడు.]

పలా—అమ్మా! ఇంతకుఁగారణ మీ మాయజడదారి ముండకొడుకు ఏమో యటు చూడు మనినాఁడు. అటుచూచినతోడనే మహారాజుగారు పిచ్చివాఁడై "ఓకాంతా! నిలువు" మని పరుగిడి పోయినాఁడు.

తుల— (నారదుని పాదములఁబడి) మహాత్మా! బ్రహ్మర్షిచంద్రా! ఇదియేమి? నా నాథుఁ డక్లేశములకుఁ బరుగిడుచున్నాఁడు? ఎక్కడకుఁ బోవుచున్నాఁడు? ఆకాంత యెవతె? నా నాథుని కేమైన హాని సంభవించునా?

నార— (లేవనెత్తి) అమ్మా! భయపడకుము. ఆమె పార్వతి. ఆ జగజ్జననిం గామించి నీనాథుఁడు వెంటాడుచున్నాఁడు. హానిసంభవించిన సంభవింపవచ్చును. నే నేమిచేయుదును?

తుల— తండ్రీ! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడవు. నీకు జేయరాని దేది— నాకుఁ బతిభిక్ష పెట్టుము. (తిరిగి చరణములఁబడును.)

నార— (స్వ) అయ్యో! ఇదియేమిబాధ నాకు? తొలుతనే విఘ్నమా నాప్రియత్నమునకు—అందును నావలననేనా? ఎట్లును నీపతివ్రతామతల్లి నన్నువిడుచునట్లులేదు. కానిమ్ము—పిమ్మట యోజింతును. (ప్ర) అమ్మా! తులసీదేవి! నీపాతివ్రత్య ప్రభావముండ నీకుఁ బతిభిక్ష పెట్టుటకు నే నెవండను? అయిన నిప్పట్టున నీకుఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పెద వినుము. నీ ప్రాణేశ్వరుఁడిప్పుడు శైలకన్యవెంటఁబడి కైలాసమునకుఁ యి శివునితోఁ గలహించునుఁ నీ వంతకుమున్నె యటకేఁగి యాపార్వతీపరమేశ్వరుల వరము వేఁడికొనవలయు.

తుల— తండ్రీ! అబలనగు నే నక్కడ కెట్లుపోగలను?

నార— కుమారీ! నీపాతివ్రత్యమహిమ నీ వెఱుఁగవు. అదియెంతకైనఁ జాలును. కన్నులు మూసికొని పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపుము.

తుల— (కనులుమూసికొని ధ్యానించుచు మాయ మగును.)

(నారదుఁడు గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రవేశము—కైలాసము.

[ప్రవేశము—పార్వతీపరమేశ్వరులు, పరమేశ్వరుని పాదములఁబడి తులసీదేవి.]

తుల—

గీ. జయ గిరీశ ! మహేశ ! భు ♦ జంగభూష !
నిర్జరేంద్రప్రముఖ దివ్య ♦ నిచయవంద్య !
అచలకన్యామనోధవ ! ♦ యభవ ! యజర !
జయ నమస్తే ! నమస్తే ! ప్ర ♦ సన్నరూప !

పర— (లేవనెత్తి) కుమారీ! లెమ్ము! నీ వేమికోరియిటకువచ్చితివమ్మఁ బ్రార్థించుచుంటివి ? నీ యభిమతమేమో కోరు మవశ్యమిత్తును.

తుల— తండ్రీ ! నా మాంగల్యమును గాపాడుము. నా కిదియే కావలసినది.

పర— (ఆలోచించుట నభినయించి) అమ్మా ! నీ పాతివ్రత్యమే నీకు సర్వశుభములు గూర్పఁగలదు. నీ వింకఁ జింతఁదక్కి పురికేఁగుము.

తుల— ధన్యోస్మి. (పార్వతీపరమేశ్వరులకు నమస్కరించి పరిక్రమించి) జగజ్జనని యిందేయున్నదే ! నా నాథుఁడు వెనుకఁ జిక్కినాఁడు గాఁబోలు. కాక యిది తగదని పొరబాటు గ్రహించి తిరిగి పోయెనో ! ఆహా ! అంతభాగ్యమా ! (తెరవంకకుఁ జూచి) అయ్యో! ఆర్యపుత్త్రుఁ డందందు వెదకుచు నిటేవచ్చుచున్నాఁడు. నన్నుఁజూచిన గోపించునేమో ! చాటున నిలిచి చూచెద.

(అట్లుచేయుచున్నది.)

[ప్రవేశము—జలంధరుఁడు.]

ఏది నాముద్దుగుమ్మ ! నాబంగారుబొమ్మ ! ఎటువోయినది ?

ఇంతలో నెటుమాయమైనది? అన్నన్నా! ఇంతదూరము ద్రిప్పి తుదకు నానోటబెడ్డగొట్టి మాయమైనదే! ఈ కైలాసమునకువచ్చియే మాయమైనది. దాని విడువను. ఇంకను వెదకెదను. దొరకెనా? మంచిది. లేదా? ప్రమథుల బాధింతును. భూతముల వేధింతును. పిశాచములఁ బిలుకుమార్తును. కైలాసమంతయు సముద్రమునఁ ద్రోతును తుదకు శివుని భార్యాపుత్త్రులతోఁ జెఱగొని యమృతకలశాదులకై పురందరుని బలెఁ బలుబాములఁ బెట్టెదను.

[పార్వతీపరమేశ్వరులఁ జూచి]

ఇదియేమి! ఇయ్యిందువదన ఇయ్యిందుశేఖరునిపజ్జఁ గూర్చుండి యున్నదేమి! ఓహో! తెలిసె ఈ కామిని కామాంతకుని యిల్లాలు గాఁబోలు!—కావుననే యింతలావణ్యవతి యీపొలఁతి. ఆహా! ఈకాంత నాకెట్లు లభింపఁగలదు? ఇసీ! ఏటి సంశయ మిది?

ఆ. వె. ఆ సహస్రనేత్రు ♦ నాజిసేయకయ ని
　　ర్జించినట్టి వీర ♦ సింహామునకు
　　నీ త్రినేత్రుఁ డెంత? ♦ యీ కున్న హరుని ప్రా
　　ణములతోడఁ గొందు ♦ నళిననేత్ర.

అయినను శివుఁడు వట్టిజేల—భక్తసులభుఁడు—భక్తులు చేఁజాఁచిన "ఊ" యనుటయేగాని "ఉహూ" అనుట యెఱుంగనివాఁడు ఇతనితో యుద్ధమొనర్చి కాలయాపనమేల కావింపవలయు? మొదట నాయభీప్సిత మెఱింగింపక వరమువేఁడి పిమ్మట నెఱింగించెదగాక! ఒసంగనిచో మదవదరి ప్రాణవాతూలవ్యాళము మత్కరవాలమే యున్నది. (పరిక్రమించి) దేవా! నమస్కారము!

పర—మేలగుగాక!

జలం—(చేతులుజోడించి)

గీ. కరుణ నాలింపఁగదవయ్య ♦ కాలకంఠ !
దయ గనుంగొనఁగదవయ్య ♦ దక్షవైరి !
జాలి బఱుపంగఁగదవయ్య ♦ ఫాలనేత్రి !
కృపనభీష్ట మీఁగదవయ్య ♦ కృత్తివాస !

పర — జలంధరా! త్రిలోకాధినాధుండవై యుంటివి. ఇంకను నీకుఁ గావలసినదేమి ? అయిన నీమనోభీష్టము వేఁడికొనుము.

జలం — (స్వ)

ఉ. పంకజనేత్రి నిమ్మనిన ♦ భావజవైరి యనుగ్రహించునో
కింకనహించునో? యెడఁదఁ ♦ గీటడఁగింపఁ దలంచునో నను౯
శంకరుఁ డంతకూరుఁడా? ని ♦ శాకర శేఖరుఁడంత దుష్టుఁడే ?
సంకటపెట్ట భక్తుని నా ♦ సంగనేరక యొక్కకామినిన్.

పర — జలంధరా ! వరమర్థింప యోజించుచుంటివేమి ?

జలం — (స్వ) కానీ ! కోపించినమాత్ర మేమి ? ఈ జంగమయ్య నన్నేమి చేయఁగలఁడు ? (ప్ర) కామాంతకా ! ఈకామినిని నాకొసంగుము.

పార్వ — (స్వ) ఓరి ద్రోహి !

పర — (స్వ) ఔరా ! వీఁ డెంతద్రోహము దలపెట్టెను ! కానీ ! మోసమునకు మోసమే తగినది. (ప్ర) ఓరీ ! జలంధరా ! పార్వతిని నీ కొసంగుచుంటిని కాని —

జలం — ధన్యోస్మి ! — కాని కానియేమి ?

పార్వ — (స్వ) ఇమ్మహాత్ముఁ డేమనునో ?

పర —

గీ. అంబుజాక్షిని దాసిగా ♦ నవధరింపు
మిచ్చవచ్చిన పనులు సే ♦ యించుకొమ్ము

గాని యాచాన నంటెతి ♦ వేని నీవు
పాడవడంగె దగ్గిని నంటి ♦ పురువుఁ బోలె.

జలం__ఆ! ఆ! దేవ దేః! మహానుభావ! ఎక్కడ నేర్చుకొంటి వీనీతి—
ఎవరు చెప్పిరి ?

ఆ. వె. దయితనొసఁగి పుట్ట ♦ దగదంటి విఁక నట్టి
తరుణి యేటి కింటఁ ♦ దాఁచుకొనవె ?
పండునొసఁగి దాని ♦ భక్షింపవలదంట
యెందు నేర్చుకొంటి ♦ విందుమాళి !

పర—ఓరీ! దుష్టా! ఈకాంత ననుభవించుటకా నీవుద్దేశించితివి? ఔరా!
ఎంత కండకావరము !

ఉ. పాఁకులు మోడ్చి యాదినము♦"వాంఛయొసంగవె" యంచు వేఁడి పై
రాణి నొసంగమందువఁట ♦ రా! యఘమెంచక, దాహమక్క టా
ప్రాణము నిల్వఁబోదనుచుఁ ♦ బాదములంబడి కోరి మీఁద, నీ
శోణితమిమ్మటన్న క్రియ ♦ శంఠ ! దురాత్మక! దానవాధమా!

జలం__నే నెట్లు వేఁడిననేమి? నీవు నిచ్చితినంటివిగదా ! ఇంక నీగోల
యెందులకు ?

పర—మంచిది. నేఁ జెప్పినట్లు జేయుము.

జలం—ఎట్లు? అంటకుండఁగాఁబోలు__చాలు.

శా. దేవా! యేటికివేఁడికొంటి నిను నీ ♦ దేవేరి నిమ్మంచు నా
దేవింగాఁగొని నిత్య మిష్టరతులన్ ♦ దేలంగ యోజించికా
దే? వాంఛించితినయ్య యూరకయ నె♦త్తిందాల్చి యూరేఁగ; వా
గ్వాదంబిదియేల ? యిచ్చెదవ దే ♦ ఏన్ లేద? వాకిప్పుమా?

గీ. పరిమళముఁ బీల్వఁదగనట్టి ♦ ప్రసవమేల ?
యారగింపఁగఁ దగనట్టి ♦ యశనమేల ?

తాత్రిపుటకుఁ దగనట్టి ♦ రమ్మదేల ?
అనుభవింపఁగఁ దగనట్టి ♦ యతివయేల ?

పత—ఓరీ ! దురాత్మా! త్రిజగజ్జననిగదా యీకాంత! ఏమని కామన చేసితివిరా ?

జలం—త్రిజగజ్జననియా? అయిన నీవెందులకు వరించితివో ముందు వచింపుము. ఓహో ! మఱచితిని. నీవు త్రిజగజ్జనకుండవు గాఁబోలు. అతులైనమాత్రము సేనను ముల్లోకములకుం బ్రభుఁడగానఁ ద్రిజగజ్జనకుండనే— ఇంకనేమి ? సరిపోయినది గాదా? ఓత్ర్యంబకా! ఈ నీకుయుక్తులు నాదండ సాఁగిరావు. సత్యము నిలుపుకొనునదియు లేనిదియు వచింపుము. సత్యము సర్వజగదాధారమనుమాట మఱవకుము.

పార్వ—(స్వ) ఆర్యపుత్రుఁ డసత్యభీతిచే నీదైత్యుని శిక్షింపఁజాల కున్నాఁడు. నే నిట్లని చూచెద—(ప్ర) దానవేంద్రా!

గీ. అలికనయనుని ఫాలనే ♦ త్రాగ్నివలనఁ
బొడముటంజేసి యాతని పు ♦ త్రుఁడవుకావె ?
అట్టి తండ్రికి నిల్లాలి ♦ నైన నన్నుఁ
దల్లిఁ గామనచేయుట ♦ ధర్మ్మవయ్య ?

జలం—ఓజాణా! అలికనయనుని ఫాలనేత్రాగ్నివలన జన్మించితినే గాని యతనికి నీకును బుట్టినవాఁడను మాత్రముగానుగాదా ? అదిగాక పశువులలో నసురులలో నీనీతి లేదు. నీవు నీతిబోధింప వలసిన దిప్పుడీదైతేయసార్వభౌమునకుఁ గాదు—ఆప్రమథ సార్వభౌమునకు. అతఁ డసత్యమాడుటకు సిద్ధముగానున్నాఁడు. తగదని ధర్మోపదేశము గావింపుము. తలవాంచి మిన్నకుంటి వేమి? నీ ప్రాణనాథుఁ డాత్మదత్తాపహరణ విద్యానిపుణుఁడై వెలుఁగ నున్నాఁడని నీకుఁ దలవంపులయ్యెనా? నిజము—పురు

షులకన్న నిక్కాలమున కాంతలే ధర్మమునకు వెలిచువారు. సరి—అయిన నింక వనితో నీకుఁగాని నాకుఁగాని మఱల్మొ నంతయుఁ బనిలేదు. ఆతఁడు నాకు నిన్ను దానమిచ్చినవాఁడు. నీ వీదానవుదానవు. పోవుదము రమ్ము—(చీరచెఱఁగునంటఁ బోయి పార్వతి దూరమున కరుగ) ఏమి? పార్వతీ! భర్త మాట నిలుపవలసిన భారము భార్యదిగాదా? అట్లుపోయెద వేమి? నిలువుము—నిలిచి మాటాడుము.

పార్వ—ఇట్టి నీచునితో మాటాడవలసిన యావశ్యకము నాకేమి?

జలం—ఇదివఱకు లేకున్న నింకపైనుండును గాదా?

పార్వ—ఏల?

జలం—భర్తతో భార్యకావశ్యకము లేకపోవునా?

పార్వ—ఛీ! దురాత్మా! మాతృద్రోహాసక్తా! జాగ్రత్త! శపించిన భస్మమయ్యెదవు.

జలం—ఆహా! శపించెదవా? మన్మథుని భస్మమొనర్చిన మహారసికాగ్రే సరునియిల్లాలవు. నీ వీనవమన్మథుని భస్మమొనర్చెదవు గాఁబో లు! భస్మము నేమిచేసెదవు? నీప్రాణనాథుని విధమున మేన నలందుకొందువా? అటులైనఁ గొంతవఱకుఁ గృతార్థుఁడనే యయ్యెదనుగాదా? పార్వతీ! కోపమెందులకు? చూడు నేను నామోహము దీర్చుకొనుటకు మాత్రమే నిన్ను వరింపఁదలంపుఁ గొనలేదు. నీ మేలుఁగూడఁ గోరితిని. ప్రసవకోమలవగు నీ వీకొండవీటిజంగమయ్యతో నిడుమలువడుచుండఁ జూడలేకుం టిని. ఎలజవ్వనమున నొప్పు నీ వీకామాంతకుని దండనున్న నొకింతయు ఫలములేదని యోజించితిని. నీకుమాత్రమీప్రారబ్ధ మెందులకు? ఇతఁడు వదలిన నీకు శనివదలినట్లే. నేనిప్పుడు త్రిలోకాధిపతిని—నీయిచ్చవచ్చినసుఖము ననుభవింపవచ్చును.

(అనుబంధము 10)

సీ॥ పాటలాధర! వల్ల ♦ కాట నుండుటకన్న
వేల్పుఁబోఁడులున నుంట ♦ వేడ్కగాదె ?
చెలి! పిశాచములతో ♦ సేవ లందుటకన్న
సురలుకొల్వఁగనుంట ♦ పరువుగాదె ?
కంజాక్షి ! బిచ్చంపు ♦ గంజిఁద్రావుట కన్నఁ
బీయూషమానుట ♦ ప్రియముగాదె ?
కుసుమకోమల ! పాడు ♦ బసర మెక్కుటకన్న
నైరావతము నెక్క ♦ టరుదుగాదె ?

గీ. కొండవీటి జంగమువానిఁ ♦ గూడి యిట్లు
చెప్పరాని యిక్కట్టులు ♦ నెందుకన్న
ఎల్లలోకమ్ము లేలు న ♦ న్నిచ్ఛగించి
మగువ ! సుఖములఁ దేలుట ♦ దగవుగాదె ?

పార్వ—ఓరీ! దుర్మదాంధా ! ఎగిరిపడకుము. నీ యైశ్వర్యమునకు మన్నాథుఁడే కారణమనుమాట స్మరింపుము.

జలం—నా యైశ్వర్యమునకే కాదు—నా సౌఖ్యమునకును గూడను. కావుననే నిన్నుఁగూడ నొసంగినాఁడు. శంకరా! భక్తవశంకరా! అవునుగాదా ?

పర—తుచ్ఛుఁడా ! నోరుమూసికొనుము.

జలం—మహాదేవా ! నేను నోరుమూసికొనుటకు నసత్యమాడితినా ? నీతో నాకెందులకు ? పార్వతీ! ఏమనెదవు ? నా హితోక్తుల నాలించి నను వరింపుము.

పార్వ—నీచుఁడా ! నీ కండకావర మంతకంత కధికమగుచున్నది.

జలం—నీ బిగిసికొనుటమాత్రము మంతకంత కధికమగుటలేదా ? కాని యీబిగిసికొనుట నీభర్తకడ నేమిచూచికొనియో నాకు మాత్రము బోధపడుటలేదు.

ఆ. వె. భూషణములులేవు ♦ భుజగమ్ములేగాని
భూతిలేదు పాడు ♦ బూదిగాని
కట్టుబట్టలేదు ♦ కరిచర్మమేగాని
వీడులేదు పెద్ద ♦ కాడుగాని.

ఆ. వె. తిండియైనలేదు ♦ తిరిపెంపుగంజియే
గాని యెట్టివేళ ♦ నైన నదియు
నడిగికొనుటకైన ♦ నరయఁ బుఱ్ఱెయెగాని
పాత్రమైన లేదు ♦ పద్మనయన !

గీ. రసికుఁడా యన్న మారుని ♦ మసియొనర్చె
నట్టిచెనఁటె, రాజాయన్న ♦ నాదిభిక్షు
వైన మైఁదాల్చెనని యాత్మ ♦ నలరెదేమొ
నెత్తి నెక్కించుకొన్నాఁడు ♦ నీదుసవతి.

గీ. ముద్దులిడుకొనఁబోయిన ♦ బుస్సుమంచు
పాము గఱువంగరాదఁటే ♦ పద్మనేత్రి!
కాఁగలించెదవేనియుఁ ♦ గలయ నొడల
బూదియంటెడు గాఁదటే ♦ పూవుఁబోఁడి !

ఇట్టి తగనిమగనితో, నిట్టి యకించనునితో, నిట్టి విరసునితో, నిట్టినిర్భాగ్యచక్రవర్తితో నెన్నాళ్ళేడ్చెదవు? రా—రమ్ము, పోవుదము. (పార్వతి వెంటఁబడును—పార్వతియటు నిటుఁ బరుగిడును.)

పర—ఓరీ! దురాత్మా! ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా! (శూలముతోఁ బొడుచును.)

జలం—(మూర్ఛిల్లును.)

తులసి—(పరుగెత్తికొనివచ్చి) చంద్రశేఖరా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. నాకుఁ బతిభిక్ష యొసంగుము. (పాదములపైఁబడును.)

క. ఆలింపవె నా యార్తిని
బాలింపవె జాలి నాదు ♦ ప్రాణేశ్వరునిన్
జాలింపవె కోపం బెద
శైలసుతాహృదయనాథ ! ♦ చంద్రార్ధధరా!

పర—(లేవనెత్తి) అమ్మా ! భయములేదు. ఆతఁడు మూర్ఛిల్లినాఁడు. కొంతవడికి మూర్ఛఁదేఱును. బుద్ధిచెప్పి తోడ్కొని పొమ్ము. మే మింకఁ బోయెదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

జలం—(లేచి) ఆ! ఆ! పరమేశ్వరా! నిలువుము. పార్వతీ ! పోకుము. (పోఁబోవును.)

తుల—ఆర్యపుత్రా! కొంచెము నిలువుము. నామనవి నించుక యాలింపుము.

జలం—(ఆశ్చర్యముతో) ఆ! ఆ! నీవెందులకు వచ్చితి విచ్చటకు? ఎట్లు రాఁగలిగితివి ?. ఎప్పుడువచ్చితివి ? సరి, పిమ్మటమాటాడుదము. పార్వతి పరుగెత్తికొనిపోయినది కాఁబోలు. ఇంకఁదడయుగిట్టదు. నీ విందే యుండుము.

తుల— నాథా! జగజ్జననిం గాఁగింతురా! తగదు. మీపాదములపైఁ బడివేడుకొందును—తగదు—మనపురంబునకుఁ బోదమురండు.

జలం—ఏమే నీకు సవతివచ్చునని భయపడుచుంటివా?

తుల—హృదయేశ్వరా! నాకు సవతివచ్చునని భయపడుటలేదు. మీ కాపదవచ్చునని భీతిల్లుచుంటిని. ప్రాణనాథా! మీరు పరిగ్రహింపవలయునన్న నెందఱు సుందరులు లేరు?

కం॥ లేరే యప్సరసలు కల
రైరే మనుజసతులు దాన ♦ వాంగనలు మరు

న్నారీమణులున్ లేరే?
భూరమణా! యంబఁ గోరఁ ♦ బోలు నె చెపుమా?

జలం—లేకేమి? నీవంటి పెద్దమ్మలు వేవేలున్నారు.

గీ. సరసురా లోకర్తు ♦ చాలు, దేబెపడంతు
లెంద ఉన్ననైన ♦ నేమిఫలము?
చంపకమ్మొకండు ♦ చాలు, నుమ్మెత్తపూ
లెన్నియున్న లాభ ♦ మేమి? మగువ!

తుల— ప్రాణనాథా! ఆ శైలేంద్రజమొ్రలఁ దక్క నచెలువలందఱుఁ జంపకముచెంత నుమ్మెత్తపూలే యగుదురు. ఐన నాథా! సంపెంగపూవు నళీంద్రము గాక్షింపవచ్చునా? దానఁగలుగఁ బోవు చేటు విచారింపవలదా? నా ప్రార్థన మాలింపుము. ఈదుర్బుద్ధి విడువుము.

జలం—(స్వ) ఈదయ్య మెక్కడనుండి దాపరించెనాకు? ఇంక నెక్కడి పార్వతి! అది యేగుహాలోనో దాగియుండును. ఇప్పుడుదానికై ప్రయత్నించిన లాభములేదు. ఈ పిశాచి వెంటనుండఁ బ్రయత్నించుటమాత్ర మెట్లు? అన్నన్న! ఇది నా ప్రయత్నముల కెట్లడ్డము వచ్చుచున్నది? దీనివలన నాకేదో నష్టమున్నదని వివాహకాలమున నేఁ దలంచినది సత్యమే యయ్యెను. మొదటనీభూతమును వదలించుకొనవలయును.

శా. ఏచందమ్మున వీడిపోవునొకో నా ♦ కీపీడ? గాఢవ్యథా
ప్రాచుర్యం బిది యెట్లడంగుతొకో? ధా ♦ రాస్ఫారఖడ్గాహతిన్
బీఁచం బూడ్చి తెరల్తునో కులట! న ♦ బ్ధిం దోసి మాయింతునో
యోచింపం బనియేమి యడ్డమెవఁడో ♦ కొక్క యెట్లుగావించినన్?

ఆ గురుబ్రువుఁడు నాకు లక్ష్యుఁడా? వాఁడేమిచేయఁగలఁడు? శపించును ఊఁ, శపింపనీ. ఈపీడ వదలినఁగాని నన్నీచింత వదలదు. కాని ప్రధన

నిర్జితదిక్పాలకుండు, త్రిలోకాధిపతి, జలంధరదానవసార్వభౌముఁ డొక కాంతను జేతులారఁ జంపుట తుచ్ఛపుఁబని. ఐన దీని సాగనంపుట యెట్లు? (యోజించి) మంచియుపాయ మిది. జాలంధరమున కేఁగి యట్లొనర్చెదను. (తులసితో) ఓసీ! నీ కోర్కెయే తీరినది, ఇంకఁ బోవుదము రా.

తుల— అనుగ్రహింపఁబడితిని.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము.

[ప్రదేశము—నదీతీరము.]

ప్రవేశము.—బంధింపఁబడిన తులసినెత్తుకొని

చండి, ముందు పలాశుఁడు.

పలా— ఓసీ! చండీ! నదీతీరమునకు వచ్చితిమి.

చండి— పాడునది! నదిమాట యెందులకు? నా యాలోచన మాట నేమిచేసితివి?

పలా— ఏమది?

చండి— సరిగా వినుము. తులసి చచ్చుటయేగదా జలంధరునకుఁ గావలసినది. నదిలోఁ బడవైచుటకు బదులు దీని మన కడుపులోఁ బడవైచిన నేమి? మనకు బహుమానము తరువాత ముట్టునో, లేదో! ఇట్లుచేసిన ముట్టకున్నను జింతయుండదు.

పలా— ఛీ! ఛీ! నిర్భాగ్యురాలా! మహారాజుమాట నతిక్రమింప వచ్చునా? ఊఁ— తెల్లవాఱవచ్చుచున్నది. ఎవరైనఁ జూచిన మహారాజుగారి కపకీర్తిగల్గును. నదీగర్భమునఁ బడునట్లు తులసిని విసరివేయుము.

చండి— నీయిష్టము. (తులసిని విసరివేయును.)

పలా__ ఊఁ—ఇంక నడువుము.

చండి__ అయ్యో! ఏ జలచరమున కీపదార్థము ప్రాప్తియున్నదో! నా నోటిలో శనియున్నది. ఏమిచేయుదును? (నొసలుగొట్టుకొనుచున్నది.)

(నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము—తులసితో విష్ణుదేవుఁడు]

విష్ణు—

ఉ. అన్నులమిన్న! యెవ్వంతవో? ♦ యాత్మవిభుం డెవఁడో కా నీకు? నిన్
గన్నజనిత్రి యెవ్వారయొ? ♦ గాదిలితండ్రి యెవండో? యేటికిన్
జెన్నఁటు లెవ్వ రివ్విధిని ♦ జిత్తమునం దయలేక త్రోచిరో
యున్నదిలోన నిన్ను వచి ♦ యింపవె దాపక నీచరిత్రముస్.

తుల— ఓప్రాణదాతా!

ఉ. లాలితకీర్తియౌ నల జ ♦ లంధరదానవచక్రవర్తి కి
ల్లాలను, బావనాసుంకు ♦ లాంబుధిచంద్రుఁడు కాలనేమికిన్
బాలమృగాక్షి మాధవికిఁ ♦ బట్టి, నెడంద నెఱుంగ నెవ్వ రి
వ్వేళ నసుఱ్ఱనదింబడఁగ ♦ పీఁకునఁ ద్రోసిరో? లేరు శాత్రవుల్.

నేను రాత్రి నిద్రించుటమాత్ర మెఱుంగుదును. ఎవ్వ రీపనిఁజేసిరో యెఱుఁగ.

గీ. నీటఁద్రోయఁగఁబడి మర ♦ ణింపనున్న
నన్నుఁ బ్రేముడిఁ బ్రోచిన ♦ కన్నతండ్రి
యీ వెవఁడవయ్య! మకరి వ ♦ ధించి కరిని
రక్షణముసేయు నిందిరా ♦ ప్రాణపతివో?

విష్ణు— సుందరీ! నే నిందిరానాథుండనే, నీకెవ్వరుశాత్రవులు లేరనుచుంటివి. నీవు పొరపడుచుంటివి.

ఉ. అంచితభక్తి నెవ్వనిజ ♦ యమ్ముగను గోరి యెడంద మమ్ముఁ బ్రా
ర్థించుచు నుందువో? యెవని ♦ దేవుఁడటంచు భజించుచుందువో
చంచలనేత్రి! యమ్మగఁడె ♦ స్వాంతమునన్ గృపవీడి నిన్నుఁ ద్రో
యించెనదిన్ నిజమ్మెఱుఁగు ♦ మింతయునుం బగ నీకు నాథుఁడే.

తుల___హరిహరీ! నామనోహరయితుఁడు నిర్దయుఁడుగాఁడు. మీయూహ సత్యముకాదు.

విష్ణు—కాంతా! నీవు నిజం బెఱుఁగకుందువుగాక— నారాయణుండు గూడ నెఱుఁగనేరఁడా?

తుల___(స్వ) నిజమేకాఁబోలు. కాకున్న సత్యస్వరూపుఁ డిమ్మహాత్ముఁ డేల యబద్ధమాడును? హా! ప్రాణనాథా! నేను నీకంత భారమైతినా? నిన్ననేల? ఇది నా దురదృష్టము. కట్టా! ఈ లక్ష్మీమనోరమణుఁడు నాకేమో మేలుసేసినవాఁడనుకొంటి ఇది కీడెయయినది. ఎందులకు నక్కఱకురాని యీపాడుజన్మ యింతటితో నంతరించుటయే శ్రేయస్కరముగాదా? నే బ్రతుకుట యెందులకు? నానాథునకు భారమనగుటకేగాదా? ఇప్పుడేమిసేయుదు? ఆత్మహత్యమహాపాపమునకు హేతువు. అందుల కొడంబడుదునన్నను ఇమ్మహనీయుఁడు నన్నుఁ జావనీయఁడు తిరుగ నా ప్రాణేశ్వరునకుఁ జింత కలిగింపవలసివచ్చినది.

ఆ. పడఁతి నదిని ద్రోయఁ ♦ బడియెఁ బీడదొలంగె
నంచు మిత్రుల నంత ♦ సించు నాథు
డెదుటకేను దిరుగ ♦ నేఁగి కంటంబడఁ
గటకటఁ బడి యెంత ♦ కనలు నొక్కొ?

విష్ణు___పొలఁతీ! నీ విచారము నే నెఱిఁగితి. నీ వాకూ్రరుని చెంతకుఁ (తులసి చెవులు మూసికొనును) బోనక్కఱలేదు. నిన్ను

వైకుంఠనగరి నుంచెద. అందు నిర్విచారముగఁ గాలముఁ గడుపుకొనవచ్చును రమ్ము.

తుల— హా! ఏమి నాభాగ్యము. ఓదయానిధీ!

ఉ. కాయలుఁ గందఁగుం దినుచుఁ ♦ గాననభూములయందు నారతం
బాయతభక్తిఁ దావక ప ♦ దాంబుజముల్ భజియించు నాజగ
ద్ధేయులకున్ ఘటింపదిలకు ♦ దేవ! యొసంగెదు నవ్వైకుంఠమున్
మాయురె! మిన్న కీఁదలఁచి ♦ నాఁడవు మామకభాగ్యమేమనన్.

కాని తండ్రీ! నీ వెఱుంగని ధర్మ మేమున్నది? నన్ను మన్నింపుము.

ఆ. వె. సతికి భర్తృపాద ♦ సన్నిధికన్న ఘ
నమ్ముగాదు చూవె ♦ నాక మైన
బ్రహ్మలోకమైన ♦ భవుని కైలాసమ్ము
నైన నవ్వైకుంఠ ♦ మైన దేవ!

దయయుంచి నా ప్రాణేశ్వరునిచెంతకు నన్నుఁ బంపుఁడు.

విష్ణు— (స్వ) ఔరా! ఏమి యీకామిని పతిభక్తి! (ప్ర) అతివా! నీరమణుఁడు నిన్నుఁ జంపఁదలఁచికదా యిట్లు గావించె. తిరుగ నేగిన నీబ్రతుకబద్ధము.

తుల— ఆర్యా! పెఱచోటుల బ్రదుకుకన్న సతికిఁ బతిచెంగటఁజావు మేలుగాఁదా?

విష్ణు— సాధ్వీ! ఏమైన నిన్నా క్రూరునిచెంత విడువఁజాలం. ఆతఁడు నిన్ను వధియించును. జాలంధరమునకుఁ బంపెద.

తుల— దేవా! నా మనోరమణుఁడు జాలంధరమున లేఁడా?

విష్ణు— ససైన్యముగఁ గైలాసమున కేఁగినాఁడు.

తుల— అయ్యో! నా నాధుని కా దుర్బుద్ధి యిఁకను బోదయ్యెనా? ఆ ఫాలాక్షునివలన నెట్టి చేట్ట గలుగనున్నదో! లక్ష్మీమనో నాయకా! నా ప్రాణేశ్వరుని రక్షింపుము.

విష్ణు— నీ పాతివ్రత్యమే రక్షింపఁగలదు. (పైకి జూచి వినువట్లభినయించి) ఓహో! వాణీధవుండును మాధవుండు నెందులకో నన్ను ధ్యానించుచున్నారు. ఇంక నిందుఁ దడయరాదు__అలివేణీ! జాలంధరమునకుఁ బంపెద—కనులు మూసికొనుము.

తుల__ (కనులు మూసికొనును.) (యవనిక జారును.)

చతుర్థరంగము.

ప్రదేశము__కైలాసము.

[ప్రవేశము—త్రిమూర్తులు, ప్రమథులు.]

బ్రహ్మ__ దేవా! లక్ష్మీధవా!

మ. కరుణాలేశములేక పాపభయమున్ ♦ గాసంతయున్ బూనకే
సురమర్త్యోరగవిష్టపత్రయము సం ♦ క్షోభింపఁగాఁ జేయుచున్
గరమున్ గర్వమెలర్పఁగన్ దిరుగు లో♦కద్రోహిఁ గ్రూరున్ జలం
ధరు మాయింపఁదలంప వింత కిదె నీ ♦ ధర్మమ్మొ? మాకర్మమో?

పర— లోకరక్షణపరాయణా! నారాయణా! అది యటుండ మఱియొక యాపదగలిగినది, అది యెవరికోగాదు, నాకు.

ఉ. 'బారనుగోరి యాతులువ ♦ దైత్యులతోడను గూడి వాడిమిన్
బోరికి నేఁగుదెంచె, ననిఁ ♦ బోఁడిమిమీఁడఁడ యింత కింతకున్
నారి పతివ్రతాత్వము న♦ణంచినదాఁక గతింపఁ డాతఁ, డే
దారియొ వాని గీటడఁప ♦ దానవమర్దన! యానతీయవే!

బ్రహ్మ— (స్వ) ఉమానాధుఁడు రమానాధునితో నాభారము నీదియని చెప్పనేరక మఱుగుపఱచుచున్నాఁడు. చల్లకువచ్చి ముంత దాఁచుకొను టెందులకు? ఆమాట నే నుడివెదగాక.

విష్ణు — చంద్రశేఖరా! మనవను మొదట యోజింపవలసినది. తపోవసానమున వానికి మన మొసంగిన శంఖము మాట.

బ్రహ్మ— మహాత్మా ! ఆలింపుము.

గీ. మంత్రమో తంత్రమో, యేదొ ♦ మాయొచేసి
వాని శంఖము హరించు ♦ వంతునాది
వనిత భంగపెట్టెడు నట్టి ♦ వంతు నీది
యసుర యసురుగొనెడు వంతు ♦ హరునిదయ్య !

విష్ణు—గీ. యత్న మొనరింతు, నొనరింతు ♦ ననఁగనేల
ఆ జలంధరు వేషమ్ము ♦ నట్టె తాల్చి
చెలువగరితతనమ్మను ♦ జెఱచువాఁడ
మీఁదు యత్నమ్ములను మీరు ♦ మెలఁగుఁ డింక.

అంద— ధన్యులమైతిమి.

విష్ణు— (నవ్వుచు) నారదా ! లోకమునకు హితమగు కార్యమిది—
నీవు దయచేసి యడ్డురావలదుసుమా !

నార— మహాత్మా ! చెప్పవలనా మీరు నాకు ?

విష్ణు— ఇంక నే నేగెద. (నిష్క్రమించును.)

పర— అంబుజాసనా ! మనకుఁ దులసి యడ్డు తొలఁగినట్లేగదా ?

బ్రహ్మ— ఇంకను సంశయ మెందులకు ? నాప్రయత్నము వినుఁడు.

గీ. పార్వతింబోలు దానినిఁ ♦ బడఁతి నొకతె
సృష్టిఁజేసి పంపింతు నా ♦ చెనఁటికడకు
స్మరునిబారిని ద్రోసి యా ♦ సతియె శంఖ
మపహరించి తెచ్చుఁ జం ♦ దార్ధమకుట !

నార— ఉపాయము బాగుగానున్నది.

బ్రహ్మ— నారదా ! నీ విందును అడ్డురావలదు సుమా !

నార— తండ్రీ ! నీవును దాతగారివలె ననుచుంటివా ? నే నెఱుఁగనా?

పర— మన మింకఁ బోదము. (నిష్క్రమించును.)

పంచమ రంగము.

కైలాసమున యుద్ధభూమి.

[ప్రమథులు దైత్యులు పోరుచుండ నొకప్రక్కనుండి జలంధరుఁడు ప్రవేశించును - ప్రమథులు పారిపోవుదురు - దానవులు వెంబడింతురు.]

జలం—— ఓహో ! వీరభద్ర బలీభద్ర భద్రకాళప్రముఖ వీరప్రమథులారా ! ఏలపాఱెదరు ? నిలువుఁడు భయములేదు.

సీ. ఓవిశాలాక్ష ! యో ♦ రీ వీరభద్ర ! యో
రీ బలీభద్ర ! యో ♦ రీ విరూప !
ఓరి విక్రమ్మన ! ♦ యో తామ్రలోచన !
యోరి కుంభోదర ! ♦ యోరి వికట !
ఓ రణశ్లాఘి ! యో ♦ రోరి బలోన్మత్త !
యోరి కుటీచర ! ♦ యోరి వికృత !
ఓరి మహాకాల ! ♦ యోరిదుర్జయ ! యోరి
క్రౌంచభేదీ ! యోరి ♦ కపిలనేత్ర !

గీ. పఱవఁబోకుఁడు మిముఁబోటి ♦ పిఱికిబంట్లు
పాడునెత్తురుఁ గన్నులఁ ♦ జూడ నేను
చూడనెంచిన వస్తువుఁ ♦ జూపుఁడోరి !
అఖిలసద్గుణగణధన్య ♦ నచలకన్య.

[ప్రవేశము——మాయాపార్వతి.]

మాయా—— (స్వ) ఇదిగో ! అచలకన్య గాదు. నీపాలిటి మృత్యుకన్య. (ప్ర) దానవేంద్రా ! జయము ! జయము !

జలం—— (చూచి యచ్చెరువుతో) ఓహో ! ఈ కల్యాణి యెవ్వతె ? ఇదియె టక్కులాఁడి పార్వతి !

సీ. ఇదియకా? వేలుపు ♦ టింతుల రూపునఁ
దలమెత్తఁగా నీని ♦ కులుకులాఁడి
ఇదియకా? స్మరహరు ♦ నింతటివానిని
వలపున ముంచిన ♦ వన్నెలాఁడి
ఇదియకా? దను సృజి ♦ యించిన విధిఁగూడ
మోహింపఁజేసిన ♦ ముద్దులాఁడి
ఇదియకా? యేయింతి ♦ నేని మెచ్చని నాదు
నెద దొంగిలించిన ♦ యెమ్మెలాఁడి

గీ. కలికి యిదియకా నాపాలి ♦ కల్పతరువు
కాంత యిదియకా నాపాలి ♦ కామగవియు
రమణి యిదియకా నాపాలి ♦ యమృతకుంభ
మతివ యిదియకా నాపాలి ♦ యమరమణియు.

గీ. నాతి! నేఁటికిఁ బండెనే ♦ నాతపంబు?
కలికి! నేఁటికి గల్గెనే ♦ కరుణ నీకు?
అతివ! నేఁటికి సణఁగెనే ♦ యభవుగర్వ?
యింతి! నేఁటికి ధన్యుఁడ ♦ య్యానె మరుండు?

(చేయిఁ బట్టుకొనఁ బోవును.)

మాయా— (తొలఁగి) ఆ! ఆ! జలంధర! అప్పుడే పాణిగ్రహణమా? ఒకమనవి నాలింపవలయును.

జలం— అంతకన్న మహాభాగ్య మేమి?

మాయా— నీ పట్టమహిషి తులసి లావణ్యరాశియని వినియుంటిని. ఆమె ముందు—

జలం— ఇదియా నీ సందేహము? ఆపీడ వదలినది.

మాయా— అదినే యబద్ధములా?

జలం— అబద్ధముకాదు. దానిఁ గడలిం ద్రోయించితిని.

మాయా— నీవు త్రోయించితివి కాని విష్ణుదేవుఁ డామెను గాపాడి బలిపురముఁ జేర్చెను.

జలం— ఏమి! వాని కండకావరము! కానిమ్ము. నీకు భయములేదు. నీ యింట నడుగుబెట్టుటయే తడవుగ దాని కాలునింటఁ బ్రవేశపెట్టెదను. సవతిపోరు నీ కుండదు.

మాయా__ ఈ మాయమాటలు నేను విశ్వసింపను.

జలం— అయిన నన్నెట్లు విశ్వసింతువు ?

మాయా— నీవు నన్నుఁ బ్రాణముగా మన్నింతువా ?

జలం— అంతకన్న నెక్కుడుగ.

మాయా__ అయిన నేఁ గోరినఁ బ్రాణములనైన నిత్తువుగాఁబోలు !

జలం— నిస్సంశయముగ.

మాయా— చూతము. ప్రాణపదముగదా నీ శిరమునున్న శంఖము ? దాని నొసఁగిన ప్రాణమొసఁగినట్లే ! ఏది__దానిని నా కిమ్ము.

జలం__ సందేహింతు ననుకొంటివా !

గీ. తలిరుఁబోఁడిరో నీవె కా ♦ వలయునన్న
శంఖమేమి ప్రాణమ్ము నొ ♦ సంగనఁటనె ?
వలపుఁబ్రియురాలు కోరిన ♦ వస్తు వట్టి
యొసఁగనేరని వాఁ డొక్క ♦ రసికుఁడొక్కొ ?

ఇదిగోఁ గైకొనుము! (ఇచ్చి) ఇప్పుడు విశ్వసించితివిఁగదా ? కాని__ఓ చేలా ! ఇది నీకెందులకు ? హారమా ! మణియా ! నగయా !

మాయా__ అదిగో ! ఇంతలోనే దీనింగొనను ద్దేశించుచుంటివా! నీవిట్టి చంచలచిత్తుఁడ వగుదువనియేసుమా నీయెడఁ బట్టరాని తమకముఁ గలిగియు శివుని వదలకుంటిని. నే ననుకొన్నంత గాదు కదా తుదకు !

జలం— ఓముద్దరాలా! బెదరకుము. దాని నెవ్వుకు నీవే ధరింపుము. శంఖ మిచ్చితింగదా? ఏది ఒక్కముద్దు!

మాయా__ఇక్కడనేనా? ఆ నికుంజముచాటునకుఁ బోదము రమ్ము.

(నడచును)

జలం__ ఆహా! ఇక్కడ నీ నికుంజమెక్కడిది? దీని నేనిదివరకుఁ జూడ లేదు సుమా! ఇదియొక భాగ్యమే!

మాయా— (స్వ) ధాత్మ్రపుత్రి దలంచుకొనిన నేమికాదు? (పరిక్రమించి నికుంజము చాటునకుఁ బోవును.)

జలం— పార్వతీ! అంతతొందరగఁ బోయెదవేమి? నాకు దొందర గనే యున్నది. వచ్చుచుంటిని, నిలువుము. (పరిక్రమించును.)

(నికుంజము మాయమగును.)

జలం— ఆ! ఆ! ఇది యేమిమాయ! పార్వతి యేది? ఆ నికుంజమేది? ఆహా! ఇదియంతయు నా దొంగశంకరునిమాయ! మఱి స్వయంకృతాపరాధము! ఓరీ దురాత్మా! ఇందులకుఁ దగినశిక్ష ననుభవింతువు. ఎచ్చట డాఁగిన నీ ప్రాణములు దక్కవు.

ఉ. ఓరి! దురాత్మ! సిగ్గువడి ♦ యుండక నారలతాంగినట్లు నీ
వారిజనేత్రి నాకడకుఁ ♦ బంపి హరించితి శంఖ మింత నా
పౌరుష మేమి తగ్గెనొకో? ♦ పాఱకు శూరత నిల్వరా సమి
ద్ధారుణి నిన్ను మన్నుగొని ♦ దారను శంఖముఁ గొందు వేల్మిడిన్.

(పరవళ్ళు ద్రొక్కుచు నిష్క్రమించును.)

షష్ఠరంగము.

ప్రదేశము - జాలంధరము, అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—తులసీదేవి.]

(అనుబంధము 11.)

తుల—

గీ. ప్రాణవల్లభు దయితుఁ బా ♦ త్రిమ్ముగాని
రమణజీవిత మటులు, దా ♦ రక విభుండు
లేని రేయిచెలువమట్లు ♦ లీలఁదోఁచుఁగా
వఱఁదు లేమి జాలంధర ♦ పురవరంబు.

మ. మదవద్దైత్య తమిస్రభాస్కరునకున్ ♦ మందాకినీమౌళికిన్
మది భీతిల్లక మానినీమణిఁగొనన్ ♦ మత్ప్రాణకాంతుండు వో
యె దయాస్వాంతు యుమావరుండు విభు మా ♦ యింపందలంపూనునో?
సదయుండై క్షమియించునో? యకట! యా♦స్మద్భాగ్యమెట్లున్నదో?

గీ. ఏమి గానున్నదో! యింక ♦ నెట్టిచెట్ట
గలుగనున్నదో! కట్టిఁడి ♦ కమలగర్భుఁ
డెట్టిగతి నానుదుట లిఖి ♦ యించినాఁడో!
దానవస్వామి నెటుసేయఁ ♦ దలఁచినాఁడో!

హా! మనోరమణా! జలంధర సార్వభౌమ!

శా. ఏ నిర్భాగ్యను గాన నన్నుఁ గయికో ♦ నిష్టమ్ము లేకుండినన్
బోని దానవసార్వభౌమ! కటవా ♦ పూఁబోండ్లు? చేపట్ట నెం
తేనిన్ వందలు వేలు లక్షలును లే ♦ రే? యింత చింతింపకే
ప్రాణాపాయముఁదెచ్చు శైలతనయస్ ♦ వాంఛించి తింకేమనన్.

నాథా! నీతిజ్ఞుండవు. ఇంతకుఁ దెగింతువే? అయ్యో! ని న్ననసేల? ఇది
నాదురదృష్టము.

(అనుబంధము 12.)

సీ. ప్రాణేశ ! నిన్ను దూ ♦ రం బనియున్న దే ?
యిది విధివ్రాఁత నా ♦ నుదుటిగీఁత
కాకున్నఁ గలనన్నఁ ♦ గాంతు యొక్కటిదక్కఁ
గలిగెనే యెపుడిట్టి ♦ కాంతునీకు ?
కలుగుఁగా కప్సరః ♦ కన్యలు, దానవ
కన్యలు, మానవ ♦ కన్యలుండ
వారిని గోరక ♦ యీరేడు జగముల
తల్లి, సచ్చరితామ ♦ తల్లి, సభవు
వనిత, నింతకుఁ దావక ♦ వాంఛితములఁ
గరుణ సమకూర్చు శ్రితజన ♦ కల్పవల్లి
క్రూరదానవశ్రాత్రజ కు ♦ ఠారిక హిమ
శైలపుత్రి వాంఛించె దే ♦ బేలవగుచు ?

ఆచార్య ! భార్గవా ! నిఖల నీతికోవిదుండవు. అఖిలాగమ పారంగతుం డవు. నీవైన నీ ప్రియశిష్యుని వారింపకపోయితివే ?

[నేపథ్యమున]—అమ్మా ! వారింపకేమి ? నేను మాత్ర మూరకొంటినా ?

[ప్రవేశ—శుక్రుఁడు పటముతో]

తుల— తండ్రీ ! నమస్కారము.

శుక్రు— సుమంగలీభవ! అమ్మా! నేనడ్డగింప లేదనుకొంటివా? అయిన నామాట నాతఁ డేది వినినాఁడు తల్లీ !

తుల— తండ్రీ ! అయిన మీశిష్యుని రక్షించుకొనుటకు మార్గము లేదా ?

శుక్రా— బిడ్డా! వేఱుమార్గమేల? నీసౌశీల్యమును **గాపాడుకొనుటయే** నీ మనోహరుని రక్షించుకొనుట.

తుల— ఆ హరియు హరుండు నిటులే చెప్పిరి.

శుక్రా— కుమారీ! వారట్లుచెప్పిరని నీ వేమఱియుండవలదు. దివ్యులు మాయోపాయవిశారదులు. (స్వ) శంఖాపహరణమునుగూర్చి నుడివిన నీమె మఱింత గుండెవగులును.

తుల— జనకా ! నా కా ధైర్యమున్నది.

శుక్రా— తల్లీ ! ఏమి ధైర్యము ?

తుల— నా పాతివ్రత్యము నేను రక్షించుకొనఁగలనని.

శుక్రా— నాకును నట్టి నమ్మక మున్నది. అయిన మెలకువతో మెలఁగవలయును. అమ్మా ! దీనిం గైకొనుము.

తుల— ఏమి ?

శుక్రా— నీ కాంతుని రూపపటము.

తుల — (తీసికొని కన్నుల కద్దుకొనుచున్నది.)

శుక్రా— తల్లీ ! విధివశమున నీ ప్రాణవల్లభుని స్పృశించుటకుఁగాని పూజించుటకుఁగాని నీవు నోఁచనైతివి. ఈపటమును నిరంతరముఁ బూజించుచు నానందింపుము.

తుల— మహాభాగ్యము !

శుక్రా—నే నింకఁ గైలాసమున యుద్ధమెటులు జరుగుచున్నదోచూడఁ బోయెదను.

తుల— చిత్తము. కాని తండ్రీ ! నిరంతరము యుద్ధవార్తలు నాకు సేవకులచేఁ గబురంపుచుండవలయును. మఱియు,

గీ. దైవఘటనావశమున మ ♦ త్స్వామి కొక్క
వేళ ఘోరమృత్యువు సంభ ♦ వించునేని
ప్రాణవిభుశిరమైన న ♦ వయవమైన
సేవకులచేతఁ బంపుఁ డేఁ ♦ జితిని జొత్తు.

శుక్రి— శివశివ ! అమంగళము గలుగకపోవుఁగాక ! తల్లీ ! యిదే మహాత్మా ! యిట్లు పలుకుచుంటివి ?

తుల— తండ్రీ ! ఏమంటిని ? ఇది యమంగళమా? దేవరయనుగ్రహ మున మేలగుఁగాక !

శుక్రి— నే నిఁకఁ బోయివచ్చెద.

తుల— చిత్తము.

(శుక్రుఁడు నిష్క్రమించును.)

(పటముఁజూచుచు) హా ! మనోరమణ ! భువనైకమోహన ! ఏమీ నీ రూపము కనుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచున్నదే !

ఉ. ఎంత మనోహరుండవు హృ ♦ దీశ్వర ! యీపటమందు నీదు రూ
పెంతయుఁ గ్రాలెడున్,హృదయ♦మెంతయు లాగెడుఁ,గట్ట ! యిట్టి నీ
కింతినినయ్యొ నీయెదుట ♦ నించుక నిల్చి త్వదీయరూపముం
స్వాంతము వొంగ నొక్కతఱి ♦ నైనఁ గనుంగొన నోఁచనైతినే !

ఉ. ఎంతనిచెప్ప నీకురుల ♦ యింపునఁసొంపు నయారె! యయ్యొ! యీ
కుంతలబంధమున్ విడిచి ♦ కోరిక లీరికెలెత్త నల్ల నీ
చెంతవసించి తావులను ♦ జిందెడునూనె నలందనైతి జ
క్కెంతయుఁ దీయనైతి ముడి ♦ నేయెడ వేయఁగఁ బోలనైతినే.

గీ. సుప్రసన్న భాసుర మాహు ♦ సొంపుమీఱు
నీదు నిటలతటమ్ము వ ♦ ర్ణింపఁదరమె
యిట్టినుదుట నక్కట ! యెన్నఁ ♦ డేని దనివి
దీఱఁ గస్తురిబొట్టును ♦ దిద్దనైతి.

ఉ. ఎంతవిశాలముల్ బళిర ! ♦ యీకను లిందుఁ గృపారసమ్ము దా
మెంతయుఁ జిల్కుచున్నకియ ♦నింపుఁదలిర్చెదు, నైన నక్కటా !
స్వాంతమునందు నిన్ను భగ ♦ వంతునిగాఁ దలపోయు కాంతపై
నింతయినన్ దయారసము ♦ నేయెడ నేనియుఁ జిల్కవయ్యెనే.

గీ. ఏమి యీచెక్కిళులచంద ♦ మేమియంద
మద్దములువోలె నలరెడు ♦ నహహా! వీనిఁ
దమకమున ముద్దులాడంగఁ ♦ దగఁగనైతిఁ
గడకు స్పృశియించు భాగ్య మేఁ ♦ గాంచనైతి.

గీ. తేనెసోనలొలయుఁ ♦ దీఱయి చెల్వారు
తావకాధరమ్ము ♦ దరమె పొగడఁ
గట్ట! నోఁచనైతిఁ ♦ గా, యిట్టినీదు కె
మ్మోవి నాను భాగ్య ♦ మునకు నేను.

గీ. ధరణి నీయశఃకీర్తుల ♦ కరణి నీదు
బాహువులుగూడ దీర్ఘముల్ ♦ ప్రాణనాథ!
అకట! యిట్టి నీబాహుమ ♦ ధ్యమ్మునందు
నొక్కతఱినైనఁ దమిదీఱ ♦ నొప్పనైతి.

గీ. రమణ! నీదు లోకత్రయీ ♦ రాజ్యమటులె
నీ యురస్సీమయు విశాల ♦ మై యొసంగు;
ఇట్టి నీయురస్థలి నయో! ♦ యెన్నఁడైన
హాయిగా నొడలిం జేర్ప ♦ నైతి నేను.

ఉ. పల్లవసన్నిభంబగు భ ♦ వన్మృదుపాదయుగమ్ము మున్మనో
వల్లభ! మామకాంకమున ♦ వారక చేరిచి మెల్ల భక్తిసం
ధిల్లఁగఁ బట్టనోఁచనయి ♦ తీఱ గనుదమ్ముల నద్దనైతి ను
త్ఫుల్లసుమవ్రజంబులను ♦ బూజ లొనర్పఁగఁ జాలనైతినే!

మనసా! ఎందుల కీదురాశ! అట్టియానందము ననుభవించు భాగ్యము నీ కీ జన్మమున లేదు. ఈపటమును బూజించు భాగ్యమైన నేఁటికిఁ గలిగినది. గుర్వాజ్ఞ నిర్వర్తింపఁ బూజాద్రవ్యములఁ గొనివచ్చెద.

(నిష్క్రమించును.)

ఏడవ రంగము.

[ప్రవేశము—జలంధరుని రూపుతో విష్ణువు.]

విష్ణు—

ఉ. దానవకోటిఁ గీటడఁపఁ ♦ దాల్చితి నింతకుఁ బెక్కురూపులన్
గాని పలాశిరూపము నొ ♦ కండయినన్ ధరియింప నెన్నఁడున్
హీనత నెంచ కద్దియు వ ♦ హించితి నేఁటికి, నట్టివేషమే
నీ నటకుండు దాల్పవల ♦ దే? మదిఁ గొంకిన లాభమున్నదే ?

సీ. ధరణీశు వేసము ♦ దనవం తనునుగాని
మఱొక వేషము ♦ వేయఁడొకఁడు
మీసముల్ గొఱిగించి ♦ మెలత వేసముఁదాల్ప
నీచతయంచును ♦ నీల్గునొకఁడు
కావిపుట్టమ్ములు ♦ గట్టి సన్యాసికా
నేమంతగతియని ♦ యెంచునొకఁడు
వింజామరమ్ములు ♦ వీచు సేవకపాత్రి
నెవఁడు దాల్చునటంచు ♦ నేప్పునొకఁడు

గీ. బొమిడికముఁ దాల్చినంతన ♦ భూపుఁ డగునా ?
చీరఁ గట్టిన మాత్రాన ♦ చెలువయగునా ?
దండము ధరించినంతఁ ద్రి ♦ దండియగునా ?
బెత్తముం బట్టినంతన ♦ భృత్యుఁ డగునా ?

సీ. శిష్టుల రక్షింప ♦ దుష్టుల శిక్షింప
నాడురూపైన నే ♦ యనదరూపు
నైనను, ధరియించి ♦ యవనికి శ్రేయమ్ము
సతతమ్ము గూర్చునా ♦ సరణిఁగాఁగ
నీతిఁ బోషింప దు ♦ ర్నీతిఁ బరిహాసింప
నటకుండు దాల్చు నా ♦ నావిధముల

రూపుల, నటుగాన ♦ రోయుంగఁ బనిలేదు
హేయతగా నెంచి ♦ యెవ్వరేని

గీ. ఇంత యోజింప కజ్ఞుల్ హ ♦ సింతు రేని
గుండఁ బనిలేదుసూ నట ♦ కుండు మదిని
గ స్తిదిరుగు రాజభటుని ♦ గాంచి దొంగ
యంచు శునకముల్ మొఱిగిన ♦ యంత నేమిః ?

గీ. ఎంత బాగుగ నటియించు ♦ నేని, నటుకు
లోపముల నెన్ను చుందురు ♦ లోకు, లటులె
ఎంత ధర్మబద్ధం బైన ♦ నేను నేఁడు
సేయు కార్యంబు నెటులు భా ♦ వింతొ ౹జనులు.

గీ. ఎట్టి వేసమ్ము దాల్చిన నట్టి తిట్లు
పడిన నటకుఁ డెప్పటి రూపు ♦ గడకుఁ దాల్చు
ఎట్టి వేసమ్ము దాల్చిన ♦ నట్టిశాప
ములఁ గనిన నే నటులె దాల్తు ♦ మొదటిరూపు.

(పరిక్రమించి) ఔరా !

గీ. పూర్వగీర్వాణులకు సుప ♦ ర్వులకు నెత్తఁ
దరముగాని మంధరమెత్తఁ ♦ దరలునపుడు
తెడఁబడని మత్స్యదమ్ములు ♦ వడఁకఁ దొడఁగెఁ !
బడఁతి భంగపుచ్చు టెఁకెంత భార మవునొ ?

ఆహా ! పాతివ్రత్య మహాత్మ్య మవాఙ్మానసగోచరముగదా!

శా. చేతో జాత విరోధి యువ్విధి సుర ♦ శ్రేణుల్ దనుం గొల్వఁగా
భూతవ్రాతముఁ బుట్టఁజేయు మనువర్ ♦ బోకార్పఁగా దక్షుఁడై
స్ఫీతప్రక్రియఁ బొల్చు శ్రీధవు మదిన్ ♦ భీతిల్లఁగాఁ జేయు స
త్పాతివ్రత్యమహాప్రభావ మెడఁదన్ ♦ భావింపఁగా శక్యమే!

ఏమో యోజించుచుఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచుంటిని. ఇంకఁ గర్త

వ్యము నకుఁ గడఁగెద. ఇదియేకదా తులసి యుపరోధము! ఆ దేవి కానరాదేమి? ఓసీ! దాసీ!

[దాసి—ప్రవేశము.]

దాసి— (స్వ) ప్రభులవువా రిప్పుడే దయచేసినారు కాఁబోలు. (ప్ర) దేవా! ఏమియాజ్ఞ!

విష్ణు— దేవి యెచ్చటనున్నది?

దాసి— (స్వ) ఏమబ్బా! ఎన్నఁడులేనిది దేవిని బరామర్శించుచున్నాఁడు. ఏయూరిలో వాన గురిసినదో! (ప్ర) దేవా! ఆ మందిరమున నున్నారు.

విష్ణు— మంచిది. ముందు నడువుము.

దాసి— దేవా! ఇటు ఇటు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఎనిమిదవ రంగము.

[ప్రవేశము:—పటమును బూజించుచుఁ దులసీదేవి]

(అనుబంధము. 13)

దాసి—(ప్రవేశించి) అమ్మా! పటమును బూజింపనేల? ప్రాణేశ్వరునే పూజింతువుగాని లే—మహారాజుగారు దయచేయుచున్నారు.

తుల—ఆ! ఏమే! నిజమా? నా ప్రాణేశ్వరుఁ డేతెంచెనా? ఎక్కడనున్నాఁడు?

దాసి— ఒకచోట నిలుచు నట్లున్నదా? దేవియెక్కడ దేవియెక్కడ నని పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నారు. అమ్మా! నేఁడు నీ భాగ్యము పండినది. నా యదృష్టముగూడ పండినట్లే!

తుల— ఇదిగో! ఈ హారము గొనుము. కాని నా నాథుఁడు వచ్చిన మాట నిక్కమేనా?

దాసి__ వచ్చినమాటయేమి ! మిమ్ము ననుగ్రహించు మాటగూడ నిక్కమే. వారుగో !

[ప్రవేశము-విష్ణువు జలంధర వేషములో]

తుల__(స్వ) హా ! ఏమి నాభాగ్యము ! (ప్ర) ప్రాణేశ్వరా ! నమస్కారము !

(సాష్టాంగపడి నమస్కరించును.)

విష్ణు— దేవీ ! లెమ్ము. (లేవనెత్తుచున్నాఁడు.)

తుల— హా ! నేఁడుగదా నాశరీరము పావనమైనది !

(మూర్ఛిల్లి విష్ణువుచేతులమీఁద వ్రాఁపి కూర్చొని తొడపైఁ బరుండఁ బెట్టుకొనును.)

విష్ణు— (స్వ) ఈకాంత యానందపారవశ్యమున మూర్ఛిల్లినది. ఔరా! ఏమి దీని ప్రేమ ! (విసరును.)

తుల— (లేచి సిగ్గుతోఁ దలవంచుకొనుచున్నది.)

విష్ణు— (చుబుకమును స్పృశించుచు) ప్రాణేశ్వరీ ! ఏమి నీ పతిభక్తి ఏమి నీ సౌశీల్యము !

చ. పరిణయవేళనుండి నిను ♦ భావమునందును నొల్లఁ బోక, నిన్
దరికిని జేరనీక, సత ♦ తమ్ము సుఖింపఁగలేక, ధూర్తుఁడై
హరహర ! సేవకావళుల ♦ నంపి నినుఁ గనదిఁ ద్రోచినట్టి దు
శ్చరితుని పైని నీకిపుడు ♦ సైతము ప్రేముడియున్నదే ప్రియా !

తుల__ హృదయేశ్వరా ! ఆమాటల నర్థమును అది నావిధిపరిపాకము. కావున్న నింత కరుణాకోమలుఁడవు నీకుఁ గాదిన్య మెచ్చటిది ! హా ! యెంత సుదినమిది !

విష్ణు— (స్వ) పాపము ! ఈకాంత యిది సుదిన మనుకొనుచున్నది నిశ్చయముగ నిది దుర్దినము ! ఈగరితకేగాదు—నాకును__

గీ. ఎన్ని నాళ్ళనుండియొ యభి ♦ వృద్ధిగాంచు
నంగన పతివ్రతాత్వ మ ♦ డంగు నేఁడు
ప్రాజ్ఞతతిఁ గాక నజ్ఞుల ♦ వలన నైన
మామకయశమ్మునకుఁ గల్గు ♦ మచ్చ నేఁడు.

దేవీ! నీపతిభక్తి నెంతని సంస్తుతింతు? నేఁడు నేను దాన వద్దానవ ద్వివహార్యత్కుండగు ఫాలాక్షుని బారినుండి బ్రతికి వచ్చుటకుఁ గారణ మేమనుకొనుచుంటివి?

గీ. హరిహరబ్రహ్మ లొసఁగిన ♦ వరపరంప
రలవలనఁ గాదు శంఖము ♦ వలనఁ గాదు
తావకీన పతివ్రతా ♦ త్వవ్రభావ
మున నె బ్రతికినవాఁడ నం ♦ భోజనేత్రి!

తుల—ఆర్యపుత్రా! నిన్ను వేఁడుకొనెదను. నన్నుఁ గూర్చిన ప్రశంస మానుఁడు. (గడ్డమంటి బ్రతిమిలాడును.)

విష్ణు—ప్రియా! ఏమి నీ సౌశీల్యము!

(ముద్దుఁ బెట్టుకొనును.)

యవనిక జాఱును.

తొమ్మిదవ రంగము - యుద్ధభూమి.

[విల్లునమ్ములు, ఖడ్గము దాల్చి జలంధరుఁడు ప్రవేశించును.]

ఓసీ! కంఠేకాల! నీచాత్మా!

గీ. పాఱిపోయితి వేమిరా ♦ ఫాలనేత్ర!
దెబ్బపైతి వి దేమిరా ♦ త్రిపురదమన!
అలిఁ జూచి రాఁబోయితి ♦ వా దురాత్మ!
కదలిరార! రక్తముఁ జూతుఁ ♦ గన్నులార.

చీ ! పిఱికిపందా ! ఎందుఁ బోయితివి ? నీవు డాఁగిన నీ మృత్యువు డాఁగుననుకొంటివా ?

మ. శతపత్త్రేక్షణుఁ బంపి నాకడకు న ♦ స్మచ్ఛంఖముంగొంటి, దు
ర్గతి యింకేలర యోరి ! పర్వతగుహా ♦ ప్రాంతంబులన్ డాఁగ, మ
చ్ఛతకోటి ప్రతిమాన ఘోరశరముల్ ♦ శైలమ్ముతో నిన్ను నీ
సతి నీభృత్యులనొంచు, డాఁగిన నినున్ ♦ సాధింపకే పోమనే !

పర— (ప్రవేశించి) దురాత్మా ! జలంధరా ! ఇఁకఁ గాచికో !

చ. అతివ పతివ్రతాత్వ మది ♦ యడ్డగుటన్ నినుఁ జంపకుంటి దు
ర్మతి ! మితిమీరిపోయితివి ♦ మానిని భంగము నొందెనింక, నీ
గతిగనుఁగోర ! నీవు పద ♦ కంజములన్ బడివేడినన్ రమా
పతియు, నజుండు నడ్డుపడ ♦ వచ్చినఁ దప్పదు చావు నీకిటన్.

జలం— ఏమిఃరా ! మానిని భంగమునొందుట యేమిరా ! నీచాత్మ ! నీ సతివలె నాసతి దుశ్చరితకాదు. అయిన దానిపాతివ్రత్యము నన్నుఁ గాచుటయేమి ? వృథావాగ్వాదమేల ? కాఁచికో !

(ఖడ్గము విసరును.)

పర— (తప్పించుకొని శూలముతోఁ బొడుచుచు నెట్టుకొనిపోవును.)

(తెరలోఁ గలకలము.)

హా ! ప్రియశిష్య ! దనుజవంశోద్ధారక ! జలంధరా !

[ప్రవేశము—జలంధరునిశిరముతో శుక్రుఁడు దుఃఖించుచు]

హా ! ఈదివ్య్యు లెంతమాయచేసిరి ! ఔరా ! ధర్మరక్షణ పరాయణుఁడు నారాయణుఁ డిట్లుచేయునే ! కానీ ! నారాయణుఁ డిందులకుఁ బ్రతిఫలము నందుఁగాక !

ఈశిరముం గొనిపోయి యామాయలాడి భర్తగా విశ్వసించి విహరించుచున్న తులసీదేవికిఁజూపి యావద్వృత్తాంతము నివేదింతుగాక ! హా తల్లీ ! తులసీ ! నీ వన్నంతయే యయ్యె.

తుదకు నీవిభుని శిరమే గొనివచ్చుచుంటిని. (ధ్వనియగును.)
ఓహో ! యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు. దివ్య తేజరైన నీశిర
ముఁ జూచిన నపాయము రాఁగలదు. ఇంక నిందుండరాదు !

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

పదియవ రంగము__శయ్యాగృహము.

[ప్రవేశము—జలంధరరూపముతో విష్ణువు-తులసీదేవి]

తుల__ మనోరమణా ! నా కరకాశబాహుమధ్యమున మిగుల నలసితిరి.
ఇంతక్షీరము గొనివత్తు, త్రావి నిదురింతురుగాని !

విష్ణు— ప్రేయసీ ! నీ యధరామృతముండ క్షీరమేల ? అక్కఱలేదు.
మఱియు,

గీ. నిరుపమకవీంద్రవిరచిత ♦ సరసకావ్య
మాత్మకరపద్మమునయందు ♦ నలరువేళ
వలపుఁ బ్రియురాలు దనచెంత ♦ వఱలువేళ
నాకలియు నిద్దురయు నేటి ♦ కలసగమున !

తుల— పోనిండు. కొంచెము విసరెదను.

(పైటచెఱఁగున విసరుచుండును.)

విష్ణు__ (కనులు మూసికొని యోచించుచు.)

ఆ. ఏను దెలుపఁజెలుచు ♦ టుఱిఁగి జలంధరు
శిరము నఱికినాడు ♦ హరుఁడు కలన
తచ్ఛిరమ్ముఁ గేలఁ ♦ దాల్చి దైత్యగురుండు
నచ్చె మిగిలియున్న ♦ పనిని దీర్ప.

[జలంధరుని శిరముతో శుక్రుఁడు ప్రవేశము.]

శుక్ర— (చూచి) హా! తల్లీ! నాకన్నులు చూడలేకున్నవి. ఆ మాయ
లాడి చెంతనుండి లెమ్ము.

తుల— (లేచి) ఆ! ఆ! ఇదియేమి!

శుక్రు—ఇది నీభర్త శిరమమ్మా! ఆతఁడుమాయలమారి విష్ణుదేవుఁడు.

తుల— ఆ! ఆ! (శయ్యవంకఁ జూచును.)

విష్ణు— (తనరూపము దాల్చును.)

తుల— హా! (మూర్ఛిల్లును.)

విష్ణు— భార్గవా! నీ వచ్చిన పనియైనది కాదా?

శుక్రు— మహానుభావా! నీ వచ్చిన పనిమాత్రము గాలేదా?

విష్ణు— ఏది? ఇంకఁ బాషాణము గావలదా?

శుక్రు— (ఇంచుక యూరకుండి) ఇదియంతయు నిట్లుగావలసియున్నది. దేవా! అపరాధిని. నన్ను మన్నింపుము.

విష్ణు— దనుజాచార్య! ఇవియంతయు నిట్లు గావలసియున్నదని నీవే యంటివి కాదా? ఇం దెవరి తప్పును లేదు.

శుక్రు— అనుగ్రహింపఁబడితిని.

(శిరము దులసిచెంత నిడి నిష్క్రమించును.)

తుల—(మూర్ఛదేఱి) హా! భువనైకవీరా! మనోహర! దానవసార్వభౌమా! ఎంత యన్యాయము జరిగినది!

(మూర్ఛిల్లును.)

తుల— (లేచి)

మ. హృదయేశుండు సమిత్స్థితిన్ దొలఁగి దా ♦ నేతెంచె నం చెంచితిన్
సదయుండై ననుఁజేరఁదీసె ననుచున్ ♦ స్వాంతంబునన్ బొంగితిన్
సుదినంబంచుఁ దలంచితిన్ గటకటా! ♦ శోకమ్ము వోనాడితిన్
దుదినిర్ఘాట మెఱుంగ మాధవుఁ డిటుల్ ♦ ద్రోహమ్ముగావించెనే!

సీ. విభుఁడు సమిత్స్థితి ♦ విడిచి వచ్చెనటంచు
సకి చెప్పఁ బొందిన ♦ సంతసమ్ము

అక్షిపర్వమ్ముగ ♦ నాత్మేశు రూపమ్ము
గనుఁగొన్న తఱిఁగన్న ♦ కడిఁదిమురిపె
మభివందనము సేయు ♦ హస్తపల్లవముల
తో నెత్తఁగన్న సం ♦ తోషకలన
తొడలపై నిడుకొని ♦ తోరంపు నుడువుల
నాడుచోఁ గాంచిన ♦ యట్టిముదము
గీ. మోవి మోవినిఁ జేర్చుచు ♦ ముద్దులాడి
యొదలి నొడలిని గలుపుచో ♦ నొందినట్టి
పారవశ్యము, నిట్టిదే ♦ పాపి దైవ
మా! యెఱుంగక చెడితి నీ ♦ మాయఁబడితి.

విష్ణు— అలివేణీ! శోకింపకుము.

తుల— దేవ! మహానుభావ! శోకింపకు మనుచుంటివా? నీవు చేసిన
మే లింతకన్న నేమి?

సీ. పెండ్లినాటంగోలెఁ ♦ బ్రియుని దైవమటంచు
నాత్మ బూజించిన ♦ యందులకును
నన్నువిభుం డొల్ల ♦ కున్న మాంగల్యమ్ము
నరసి జీవించిన ♦ యందులకును
కలనైన విభునకు ♦ గలుగునో సిలుగంచు
యడలుచు నొప్పిన ♦ యందులకును
పతిఁగావరే రమా ♦ వర! హర! యని మిమ్ము
డెందమ్మున భజించి ♦ నందులకును
ఆ. కడకు నిదియుకాదె ♦ కమలాప్రియా! నాకు
నీవొసంగు ఫలము ♦ నీవొసంగు
కడిఁదివరము; నన్ను ♦ కబళమ్ము నర్పింప
విషమొసం కూగుసరు ♦ విధిని నకట!

ఓపరాత్పరా ! ఎంతయన్యాయ మొనర్చితివి ! ఎంతద్రోహము దలంచితివి ! అమలినంబగు నా పాతివ్రత్యమును, నిరుపమానమగు నాశీల్యమును మంటఁగలిపితివే ! పరమపతివ్రతను, నిరంతర భర్తృపదారవిందధ్యానరతను, నన్నొకక్షణమున స్వార్థపరుండవై కులటం గావించితివే ! నిన్నేమని నిందింతు ! నా దుష్ప్రాప్తికి, నాదుర్గతికి నెంతనివగతు !

ఉ. ఎంతటి దుష్కృతింజలిపి ♦ తేమన, నిన్ను రమామనోహరా !
యింతటి దౌష్ట్యమే, యకట ♦ యింతటికౌర్యమె! యేటికయ్య దు
ర్దాంత పతివ్రతాత్వ మది? ♦ ధర్మపదం బదియేల? యేల వే
దాంతములన్ దురంతము? లటంచు వచింపఁగరాదు యీపయిన్?

విష్ణు— కాంతామణీ ! నాపలుకుల నించుక యాలింపుము.

తులసి— (వినిపించుకొనక) దేవా ! పరమేశ్వరుండవే ! సకలవిబుధనికరవంద్యుండవే ! జగత్కారుణుండవే! దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణదీక్షాబద్ధకంకణుండవే ! నీవా యిట్టిపనికి గడంగుట ? నీవా యిట్టి నీచకామమునకుఁ జిక్కుట ?

చ. పరమపతివ్రతామణులఁ ♦ బట్టి దురాత్ములు భంగపెట్టుచోఁ
బరువిడి వచ్చిప్రోచెడు కృపాపరతంత్రుఁడ వీవ ! దేవ ! యి
ప్పరుసున ధర్మ మగ్గి నిడి ♦ భంగమొనర్చితి సత్పతివ్రతన్
హరిహరి ! యింక దిక్కు గలదా సుచరిత్రల కీ జగత్త్రయిన్?

అక్కటా ! కన్నతండ్రియే కసిగందు మెడఁ బిసికి చంపినట్లు, ఆలకాపరియే గోవు కుత్తుకఁ గొఱకొఱఁ గోసినట్లు, జగద్రక్షకుఁడవు నీవే యీ దీనురాలిని, ఈ యమాయకురాలిని, ఈ దిక్కులేని యకించనురాలిని భంగపెట్టుదువే! అయ్యయ్యో ! నీ వినిర్మలకీర్తికి, నీ యార్తరక్షణాంకమునకు, నీ ధర్మసంస్థాపన పరాయణత్వమునకు, నీ సృష్టికే భంగము గలుగునని యైన యోజింపకపోయితివే.

సీ. భగవంతుఁడవు నీవ ♦ పాపంబునకు దేవ !
యింతద్రోహము సల్పి ♦ తింకపైని
అఘమున నేమి ? పుణ్యంబున నేమి? దు
ష్పథమున నేమి ? సత్పథమనంగ
నేమి? యేమిటి కింక ♦ నీమమ్ము వోనాడి
సంచరింపఁగరాదు ♦ సర్వజనులు ?
నీచరిత్రము విన్న ♦ నీచులు సాధ్వీమ
ణుల భంగమొనరింపఁ ♦ దఁలతువారో ?

గీ. తలఁక కటు భంగపెట్టిన ♦ తగుదునంచు
నేమొగంబున శిక్షింతు ♦ వీవు వారిఁ?
దెలిసి సృష్టికే భంగము ♦ దెచ్చిపెట్టి
కొంటివయ్యా ! మోహమ్మెంత ♦ గూర్చెనయ్యా !

విష్ణు — కాంతామణీ ! నిన్నుఁ జెఱచుటకుఁ గారణము మోహము గాదు సుమా !

తు.ల — ఏమి ! దేవదేవా ! మోహము గాదనుచుంటివా ? అగు. నీ మాట నిక్కమేమైయుండును. ఇదియు నాతలవ్రాతయే.

ఉ. నీవు పరాత్పరుండవు, వి♦నిర్మల ధర్మరతుండ వాపయిన్
దావక పుత్త్రుఁడెల్లర కె♦దన్ దమకమ్మును గూర్చు మారుఁడున్
నీవనజాతనేత్ర రమ♦ణీమణియా రమ, యిట్టి నీకమో
దేవ ! యిఁకేమి మోహము, మ♦ఱేగ గన నియ్యది నాదుప్రాప్తియే.

కాని పరమేశ్వరా ! ఇట్టి ఫల మనుభవింపఁజేయుటకుఁ గారణముండ వలయుఁగాదా ? దయచేసి చెప్పుము.

విష్ణు— అలివేణీ ! ఆలింపుము. నేను దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దీక్షాబద్ధ కంకణుండనని నీవ చెప్పితివికదా ! ఔను. కావున నే దుష్టుఁ డును లోకద్రోహియు నగు నీ ప్రాణేశ్వరుని జంపి, శిష్టులగు

సురలఁ, దక్కినలోకుల రక్షించుకొఱకు నీ పాతివ్రత్య మొక తొలఁగరాని యవరోధమగుటచే నిట్లు చేసితి. మఱియు—

తుల:— లక్ష్మీనాథా! నాప్రాణేశ్వరుఁడు దుష్టుఁడా? సురలు శిష్టులా? ఏల? వారిరాజ్య మాక్రమించుకొనుటచేతనా? భుజాబలంబున నరులఁ గెల్చి వారిరాజ్యము గైకొనుట శూరధర్మముగాదా? అక్కటా! దేవదేవ! నీ వెంత సురపక్షపాతివి!

గీ. సురల శిష్టులు? తక్కిన ♦ నరు లసురులు
దుష్టులని నీకుఁ దోఁచినఁ ♦ దోయజాక్ష!
వారితోఁ గుల్కరాదె? యి ♦ ర్వారి సృష్టి
సేయ నేల? ధర్మువు పేడి ♦ చెండ నేల?

విష్ణు— కాంతామణీ! నీవు నిక్కమెఱింగియుఁ బత్యభిమానంబున నిట్లు పలుకుచుంటివి. భుజాబలంబున రాజ్య మార్జించుట ధర్మమే అంతట నూరకుండెనా నీనాథుఁడు? సాధుజనుల నెందఱ బాధింపలేదు? సాధ్వీమణుల నెందఱఁ జెఱపట్టలేదు?

తుల— ఆగ్యా! నా ప్రాణేశ్వరుఁడు సాధ్వీమణులఁ జెరపట్టినందులకు దుష్టుడయ్యెనా? చెరపట్టెనేగాని, భంగపెట్టలేదే? ఇట్టి మాయవేషములు దాల్చి యే కాంతనైన నన్యాయ మొనర్పలేదే? అట్టి నీచపుఁగార్యము లొనర్చిన మొదటివాఁడు నీయింద్రుఁడు. ఆతఁడు గౌతమాంగనఁజేసిన తెఱంగు నీ వెఱుంగుదువు. రెండవ మహానుభావుఁడవు నీవు! ఇట్టి వంచకులు—మీరు సురలలోని వారు గావున శిష్టులు, చాలు ఓసురపక్షపాతీ! ఓయధర్మకార్య పరాయణా! నీవు నిశ్చయముగ ద్రోహివి. ఇట్టి నిన్ను నమ్మి లోకులు మోసపోవుచున్నారు. అది యటుండ నీవు నన్ను భంగ పెట్టుటకుఁ జూపిన కారణ మెంతబాగుగనున్నది? నా నాథుఁ డొకవేళ దుష్టుఁడే కానిమ్ము నీకంటెకి—అయిన నా నాథుని

శిక్షింపవలయుఁగాని యీ నీచకార్య మేమి ? ఈ దొంగవేస మేమి ? తల్లియావు తప్పుఁజేసెనని లేఁగను శిక్షింపవలసినదా ? లోకులమేలుకొఱకు చేసితి నందువు కాఁబోలు ? అదియైన నేమి సమంజసముగ నున్నది ?

గీ. లోకులకు మేలుసేయుఁగ ♦ లోఁ దలంచి
చెఱతువే దేవ ! పావన ♦ శీల నన్ను
లోకులకు మాంసము నొసంగ ♦ లోఁ దలంచి
సాధుమృగమును జంపుట ♦ చనునటయ్య !

అయినఁ గటికివాఁడు గూడ నినుఁబోలు లోకోపకారియే.

విష్ణు— అతివా! నాచెప్పువాక్యముల సాంగముగ నాలింపక నీవు నన్ను దూషించుచుంటివి. నీ కిట్టి దుస్థితి గలుగుటకు నీనాథునిమాట యటుండ ముఖ్యముగ మఱియొక కారణమున్నది. ఆలకింపుము. పూర్వజన్మంబున నీవు తులసియను దేవకన్యవు. లక్ష్మి దేవికిఁ జెలికత్తెవు. నన్నుఁ బొందఁగోరి పెక్కువత్సరములు తపం బొనర్చితివి. అయిన నాజన్మంబున నీ కట్టిప్రాప్తి లేదనియుఁ బిమ్మటి జన్మంబున నట్టి భాగ్యము నీ కబ్బుననియు నీకు వర మొసంగి నీతపము నాపించితి. కాని యప్పుడు నీకు నాయెడఁ గల మోహమూఁపరాకయుండెను. దానంజేసి నీవు నన్ను మోస ముననైనఁ దలియగోరి, యొకనాఁడు నేను శయ్యాగృహ మున నుండఁ బద్మాలయ లేకుండఁజూచి యకాంతరూపున నచ్చుటకు వచ్చితివి. మోసము గ్రహించియు నేను నిద్రితుని వలె సెజ్జపైఁ బరుండి మాటాడకయుంటిని. నీవు నన్ను లేపఁ బ్రయత్నించుచుంటివి. ఇంతలోఁ గమల యచ్చటకు వచ్చెను. నిన్నుఁజూచి. మోస మొనర్చి నన్నుఁ గూడితివని తలంచి లక్ష్మి దేవి కోపంబున "ఓసీ! పాపాత్మురాలా! నాకుఁ జెలివై యుండి

యెంత చేసితివి! ఇందులకు ఫల మనుభవింపుము. నీవు దానవునకుఁ బుట్టి, ఇష్టములేని నిన్ను బలవంతమున భంగపెట్టవ్రయత్నించి నాచే మున్ను దానవుఁడై పుట్ట శపింపఁబడిన సుదామున కిల్లాలి వయ్యెదవుగాక! మఱియు నీభర్తరూపమునఁ బరుఁడొకఁడు నినుఁగూడి నీ పాతివ్రత్యముఁ జెఱచుగాక ! ఆపై భూలోక మున నొక వృక్ష మయ్యెదవుగాత" మని కూ్రరముగ శపించె. తరువాత నీవు తప్పు నొప్పుకొని శోకించుచు మన్నింపుడని నన్నును బద్మాలయను పాదములఁబడి వేఁడికొంటివి. కమలయుఁ బ్రసన్నురాలై నిన్ను శపించినందులకుఁ బశ్చాత్తాపమందె. నేనును గరుణాంతరంగుండనై, శాప మనుభవించి తీరవలయు. అయిన సుదాముండు నీకు భర్తయయ్యుఁ గొండొకకారణ మున నిన్నొల్లకయుండుననియు, నీకన్యాత్వము జెడకుండునని యు, గొన్నాళ్ళకుఁ పిమ్మట నేనేనీపతిరూపఁబున వచ్చి నిన్ను భంగ మొనర్చెదననియు, నంతట నీవు చితిఁజొచ్చి, లోకంబున వృక్షమై పొడమి సర్వజనులచేఁ బూజింపఁబడెదవనియు, నాన తిచ్చితి. దాననే నీ కిట్టి భంగపాటొదవె. పూర్వజన్మంబున సుదాముండగు జలంధరుఁడు నీభర్త నిన్నొల్లకయుండుటకుఁ గారణము నిదియే. ఇదియంతయు సత్యము.

(నేపథ్యమున నానావిధ కంఠస్వరములతో)

సత్యము ! సత్యము !

విష్ణు— వింటివా ! సర్వభూతములు నామాటలు సత్యమని వాకొను చున్నవి. ఇప్పటికైన నామాటలు నిక్కములని విశ్వసించితివా !

తుల— పరాత్పరా! విశ్వసించితిని. సత్యస్వరూపుఁడవు నీ వబద్ధమాఁడె దవా ! మఱియు న్యాయాన్యాయవిచక్షణదక్షుఁడవు నీవు

నిష్కారణముగ నెట్టిపాపిణిపైన శిక్షింతువా! ఇది మత్పూర్వ జన్మకృత దోషఫలము. నా దురదృష్టము.

(జలంధరుని శిరము జూచి శోకముతో) హా! ప్రాణ నాథా! దానవసార్వభౌమా! నీ కెట్టిగతి పట్టినది.

(అనుబంధము 14.)

ఆ. వె. వలదు వలదు శివుని ♦ పట్టపుదేవిని
వలచు టది యఘంబ ♦ పాయకరము
వలదు వలదు కలను ♦ వలదన్న వినవైతి
తుదకు నిట్టులైతి ♦ హృదయనాధ!

సీ. నాపాలిదైవమ్ము ♦ నాపెన్నిధానమ్ము
నామనోరమణుండు ♦ నాప్రియుండు
నాప్రభుం డింతకు ♦ న నోల్లకుండిన
నెన్నటికే నోల్ల ♦ డే యటంచు
నడియాసఁ గొన్నాళ్ళు ♦ గడపితి, నయ్యాస
యడుగంట హృదయేశు ♦ నండనుండు
నట్టిభాగ్యంబున్న ♦ నదె చాలు ననుకొని
గడపితిఁ గొన్నాళ్ళు ♦ గడకు విడువ

గీ. అటుత మాంగల్య ముండిన ♦ నదియు చాలు
ననుచుఁ గడపితిఁ గొన్నినా ♦ ళ్ళకట! నాధ!
ఏమియాసఁ గడపుదాన ♦ నింక నుసురు
నేమి చూచికొనుచు భరి ♦ యించుదాన?

హా! ప్రాణేశ్వరా! ఈరమానాథుఁడు సాధ్వినగు నన్నుభంగపెట్టి నిరప రాధుని నిన్ను మానాథునిచేఁ జంపించునే! (కోపావేశమున నోడలె ఱుంగక) ఓలక్ష్మీనకళత్రా! దానవవైరీ! సురపక్షపాతీ! పాషాణహృద యుండవై మా కొనర్చిన యన్యాయమునకు ఫల మనుభవింపుము.

నీవు పాషాణహృదయుండవై నన్ను భంగమొనర్చితివి. కాన నందులకుఁ దగినఫల మనుభవింపుము.

సీ. అమలపతివ్రతా ♦ త్వమున నొప్పెడుకాంత
భంగపెట్టుట మహా ♦ పాపమేని
పరులకోసంబైనఁ ♦ బాపకార్యంబును
గావించుటయు నొక ♦ కలుషమేని
పాపకృత్యము సేయు ♦ భగవంతుఁడైన శి
క్షార్హుండగుట నిక్క ♦ మగునయేని
ధర్మంబునందును ♦ దనరెడు దైవమ్ము
ననుమాట నిశ్చయం ♦ బౌనయేని
గీ. పతియటంచు భ్రమను బొంది ♦ పరునిఁ బొందు
పడఁతి నరకకూపమ్మున ♦ బడదయేని
దత్పతివ్రతాత్వం బెల్లఁ ♦ దగ్గదేని
అంబుజేక్షణ! పాషాణ ♦ మగుదుగాక!

(విష్ణువు పాషాణమగును.)

తుల— హా! ఇదియేమి! నే నేమిచేసితిని? కోపావేశంబున నొడలెఱుంగక యీమహామహుని శపించితినా? శపించెదఁగాక! ఆశాపము నెఱవేఱుటయెట్లు? నా పాతివ్రత్య మనుగంటుటంబట్టియేకదా నా నాథుఁడు గతించె. తిరిగి నాకింతమహిమ మెట్లుగలిగె? హా తెలిసె. ఇందులకుఁగారణ మీ జగత్కారణుని ధర్మరక్షణాసక్తి యేగాని నాశక్తిగాదు. ఓ కమలాప్రియా! పరమకరుణానిధీ!

గీ. పొరఁబడియెఁగాని నిక్కంబ ♦ పూతచరిత
తులసి సాధ్వి యనెను మాట ♦ నిలుపుకొఱకు
అంబుజేక్షణ! పాషాణ ♦ మైతివయ్య
నీవు ధర్మబద్ధుఁడవంట ♦ నిక్కువంబు.

అక్కటా! ఇట్టిధర్మబద్ధుని ని న్నన్యాయముగ శపించి యెంతటిపాపమున కొడిగట్టితి! దేవా! నన్ను క్షమింపుము.

[ప్రవేశము: దివ్యులు, లక్ష్మీదేవి.]

లక్ష్మి—అమ్మా! క్షమింపవలసినదానవు నీవు. నాకుఁ బతిశిక్ష పెట్టవలసినదానవు నీవు. (పాదములఁ బడఁబోవును.)

తుల— (ఆపి) అమ్మా! పద్మాలయా! నే నెంత! నా పరిభావమెంత ఇదియు నామహాత్ముని పరిభావమే.

లక్ష్మి— తల్లీ! అటులే కానిమ్ము! తన్ను శపించుటకుఁ దగిన పరిభావ మొసంగి మాకరుణానిధి శాపము గ్రహించుటకు మాత్ర మొసంగఁడా! కానఁ గరుణింపుము.

తుల—జగజ్జననీ! నేను నన్ను భంగపెట్టుటలో శ్రీహరితప్పు లేదనితన్ముఖంబున విని విశ్వసించియుఁ, గ్రోధావేశంబున నోడలెఱుంగక శపించితి. ఇట్టి నే నామహానీయుని మో మెట్లుచూతు? అయిన నేనిప్పుడు చితిం జొచ్చెద. ఆవల నమ్మహాత్ముఁడు తులసి సాధ్వి యను మాట నిలుపుటకుఁ బాషాణమైనట్లు, ఆమాట మఱియు నిర్ధారించుటకుఁ దనరూపముఁ దాల్చుఁగాక!

దివ్యులు— అనుగ్రహింపఁబడితిమి.

తుల— దాసీ! నాకుఁ జితిం బేర్పుము.

[నేపథ్యమున—చిత్రము.]

తుల— (జలంధరుని శిరమునఁజూచి శోకముతో)

గీ. ప్రాణనాయక! ని న్నింత ♦ వఱకు నంటి
యెఱుఁగ నపవిత్రనై స్పృశి ♦ యించుచుంటి,
ఇట్టి నాయఘంబును క్షమి ♦ యింపు మిప్పు
డేని యంటక యెట్లు త ♦ రింతు నేను?

(శిరముఁ జేతదాల్చును.)

[నేపథ్యమున]

అమ్మా! చితి సిద్ధమైనది.

తుల— ఇదిగో! నేను సిద్ధముగనే యుంటిని.

గీ. ప్రాణనాయక! నీతోడఁ ♦ బాస్పునందు
ఏను శయనించి యెఱుఁగ నే ♦ యెడను నైన
భగ్గుభగ్గున మండు నీ ♦ యగ్గిలోనఁ
గలుపుచుంటి నీతోడ నా ♦ కట్టె నిదుగో!

తండ్రి! సర్వభక్షకా! నీతి హేహాత్రా!

ఆ. పతికిఁ బనికిరాక ♦ పతితమై, పరుని చే
మఱియుఁ బతితమైన ♦ మచ్ఛరీర
మదుగో! వేల్చుచుంటి ♦ ముదమున నపవిత్ర
మనక కృపభరింపు ♦ మయ్య! తండ్రి!

(నిష్క్రమించుచున్నది.)

దివ్యులు— హా! హా! తులసీదేవి భస్మమైపోయినది. తల్లీ! సాధ్వీమ తల్లీ! ధన్యవు.

విష్ణు— (స్వరూపముఁదాల్చి) తులసీదేవి చితింజొచ్చి ధన్యురాలైనది. ఈవరారోహచరిత్రము ప్రస్తుతిపాత్రము. ఈసాధ్వీసమాధిపై నొకమొక్క మొలచి యాతులసిపేరఁ బరఁగుఁగాక! ఆతులసీ వృక్షము భక్తజనులపాలి కల్పవృక్ష మగుఁగాక! మఱియు,

గీ. మహితసుమమాల్యమునకన్న ♦ మంచిముత్తె
ములసరమ్మున కన్నను ♦ భూరిరత్న
హారమునకన్న మాకుఁ బ్రి ♦ యంబుగూర్చి
వెలయుఁ గావుత మీపైని ♦ తులసిమాల!

మఱియు,

సీ. అడవులు, మృగములు, ♦ నవనీరుహంబులు
వల్లెలు, గ్రామముల్ ♦ పట్టణములు
ఘనదేశములు, నవ ♦ ఖండముల్, జనములు
పసులు, సూర్యాచంద్రి ♦ మసులుఁ, జుక్క-
లాశలు; గగనంబు, ♦ నండజమ్ములు, నదీ
నదము, లంబుధులు, ర ♦ త్నములు, జలచ
రమ్ములు, శైలముల్, ♦ రక్కసుల్, బ్రహ్మాది
సర్వసుపర్వాణ ♦ సంచయమ్ము—

గీ. ఇన్నిటింబెట్టి చూచిన ♦ యేని లేవ
బోని కమరాహ్వదీశుఁ ♦ డీపైని మ్రొగ్గు
సత్యము తులసినైనఁ ద ♦ చ్ఛాఖనైనఁ
దద్దళమునైన నిడినంత ♦ దక్షణంబ.

గీ. గుడులు గట్టకంటె ♦ మడువులఁ ద్రివ్వించు
కంటె, వనము వేయు ♦ కంటెఁ, గృతుల
నందుకంటె నరయ ♦ నధికపుణ్యప్రదం
బగును దులసినాటు ♦ టవనియందు.

సీ. తులసీతరువు నింటఁ ♦ గలుగువారిగృహంబు
పద్మాలయకును ని ♦ వాసమగుత !
తులసినిబూజించు ♦ చెలికి సువాసినీ
త్వమ్మును సౌఖ్యంబు ♦ దనరుఁగాత !
తులసీవనము వేయు ♦ నలఘుపుణ్యాత్ముల
కాయువు సిరులును ♦ నలరుఁగాత !
తులసిని నన్నగాఁ ♦ దలఁచి భక్తుండు సే
వించి యంచితముక్తి ♦ గాంచుఁగాత !

గీ. మరణసమయమందు ♦ గరిమెడు తులసితీ
ర్థమ్ము వోయఁబడిన ♦ ప్రతిజనుండు
క్షాళితాఖిలాత్మ ♦ కల్మషుండై నాదు
పాదసన్నిధికిని ♦ వచ్చుఁ గాత!

బృందారకులారా! ఇంక మీకుఁ గావలసిన దేమి ?

బ్రహ్మ— మహాత్మా! నీ యనుగ్రహంబున లోకద్రోహి జలంధరుం డడంగె. లోకులకు మేలు చేకూరె. ఇంబ్రాదులు కారనుండి యీవలకువచ్చిరి. ఇంకఁ గావలసిన దేమి? అయిన నిట్లగుగాక

చ. చలమున నీ జలంధరుని ♦ చందమునన్ బ్రజఁ బాపమొంచకే
సిలుగులువెట్టు భూమిపతి ♦ శీఘ్రమ నాశన మందుఁగావుతన్ !
దులసియుఁ బోలెదైవమని ♦ తోరపుభక్తిని భర్తఁగొల్చుచున్
బాలిచెడు పూవుఁబోడికిని ♦ బొందకయుండుత మెట్టి బాములున్.

విష్ణు— తథాస్తు !

సంపూర్ణము.

అనుబంధములు.

[సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపఁబడినవి]

1. బ్యాగ్—ఆది.

జలం—ఓహో యికనే । నిలువక చనియెదగా । రయముగా॥ఓ॥

ఇలగలిగిన ధరాధీశ్వరులు విస్మయానుమతులై మతులధరఁ । ఖలుడై యమరేశ్వరు డూర్జితదర్పము చేతను మైమరచెనుగా నేడో—హో॥

నిరంతరణంబు నొనర్చెదవ్ । నిజార్యులకు సంతస మిడెదఁ జలంధరుం । డను యుశముఁ । దిశలెల్లను నిం । పెదగనుడీ॥నేడో—హో॥

---

2. జయంత శ్రీ - ఆది.

జలం— జనకా । వలదికా॥జన॥

ఈజలరుహాలోచన । సతిగాగాంచుటల్ । తొలు దొలుతనె పరిణయమున । విలసితసుమహారము నిల । బడనేసిన పరమదుష్ట భావనమది గోరనగునె ॥జనకా॥

---

3. బ్యాగ్—త్రిశ్రగతి.

జలం—ఓసీ యవిధేయురాల । యోసీ యహంకారచిత్త । పీనము నిను దయదలచుట । మోసమహా । దోసమహా ॥ఓసీ॥

ఖలమతి నాతోనాడా । చలము వహించితిగాదా । అరయ నీపాణిగ్రహణము సేయుట పాపమయ్యె ॥ఓ॥

సురవిజేత । నయి యతీత । భరము దాల్చియుంటిగా । నిరుప
మాన్వయము గళంక । మగునటుసలిపితి । మగువరో ॥ఓసీ॥

---

4. భాగేశ్వరి—త్రిశ్రగతి.

తులసి— అఅఅఅఅహృదయేశ్వర నను దయగనుమా ॥అ॥

మీచరణము లంటి వేడుదాననో దయాకరా నాచనసలుపకవి
రోషమెనరుపదగునా ॥అ॥

కరుణదలవుమా । నామనవి వినుమా । ధరణియు నభములు
సాక్షిగ దలచి మిముభర్తగా ॥అఅఅ॥

---

5. తోడి - ఆది.

తుల—సుగుణాన్వయభరణా । భాసురవరచరణా ।సు॥

పగమీరక । ననుఁగనుట । భావ్యంబా । శుభచరితా।

జలం—శిలాత్మురాలవు । దురాత్మురాలవు । పిశాచినీ నిను క్షమింతు
నా । కులంబు నిట్లాకులంబుజేయక । దలచితివిగా । ఖల
మతివిగా । నిజమువేగా । శిరమును దునిమెద॥

తుల—నాయందున ప్రేమను గనుమా । న్యాయమైన మార్గము
వినుమా । అబలామణి నిటు లార్తినిడక మనుమా । జన దూ
షితమయిన పనులు విడుమా ॥సుగు॥

జలం—ఊరకయుండిన కారులుప్రేలెదవా । దురితాత్మక కావరమా ।
కాలుని పాలునికి నంపెద జూతుము । నీరుధిరము । నదముగ
నిదెజనగా ॥

తుల— సుగుణాన్వయభరణా॥

6. బ్యాగ్—ఆదితాళం.

జలం—ఎంతటిపనిగావించె శచీపతి ।
సుంతయైన నే దెలియను నారద ॥యెంత॥
పంతమునను నారదానికన్ జెర ।
బట్టగ నెట్టుల నెంచెదలంచెను ॥యెంత॥
వానికంఠమును మనాదమన్కలుగ । ఖండించెద దండించెదగా ।
యక్షుల సిద్ధుల సాధ్యుల నెల్లరశిక్షించెద పరిమార్చెద తీర్చెద ॥ఎంత

7. కాంభోజి—ఆదితాళం.

తులసి—వినుమాసురనాథా । వినయమునను నినువేడెద మనమున ॥వి॥
ఆసురమగుపనియిదిగాదా । నీ సమ లిటుసలుపుటవేలా । వా
సవ నీయుశమదిపోదా ॥విను॥

8. బ్యాగ్—ఆదితాళం.

జలం—ఓరిదురాత్మా। ధీరుడవైనా। యువిదను తులసిని జేరితివా ॥ఓరి॥
కారులుపేర్లిలకురా నినురయమున । ఖండించెదరా । యూరా
రా॥ఓరి॥

క్రూరముగా ధరణికి భారముగా। రాక్షసవైరముగా । ఘనరిపు
హారముగా । సారపరాక్రమవిక్రమసంయుత । జాలంధరు మరిమర
చితివా ॥ఓరి॥

9. బ్యాన్—ఆదితాళం.

జలం__ఓరీ శైలవిదారీ మిమ్ము వధించెదరా । బంధించెదరా ॥ఓరీ॥

కార్యము గాదిది సురాకలశమును గడురయమున నర్పించుట హితమగు ॥నోరీ॥

అన్యతలాపము లాడుట తగదిక । నదను గతించెను మించెనురా। నరయుంబుగ్గనే । నడిగెదనిపుడే । సమర్పింపదగునో చెపుగా ॥ఓ॥

---

10. బ్యాన్ - ఆదితాళం.

జలం—వెను వెంటన్ బడి । నినుబలవంతము । గనుగొనిపోవక మానను వినవే ॥వెను॥

ననురాత్రించర । ఘనవిభునవహేళన మొనరింతువె యఘచారీ ॥వెను॥

త్రిశ్రగతి.

పార్వ—తగునటరా సురవిరోధి । తరుణులనిటులీడ్చుట । జగతిని పర మపకీర్తి । శాపము ఘనతరమురా ॥తగు॥

ఆదితాళం.

జలం__ఓతరుణీమణి యిదివినవే । నీతులు నామెదనరిపడవే । పాతక మదియని । పలుకగ వలదిక ॥ భ్రిమదీర్చుటసాఫల్యముగా ।

పార్వ—చెడెదవు సుమ్మా । దురితమతీ ।

జలం—వదరకుమా । యిక పరుషగతీ ।

(తిశ్రగతి)

పార్వ—అదరు బెదరు లేకనిటుల। నాడుట హితమగునటరా।
జలం__అదరులేల బెదరులేల చెదరులేల। సుదతి నిన్ను గలియుగా॥

వెనువెంటన్॥

---

11. జంగ్లా—ఝరుజంపె తాళం.

తులసి__ఈశ్వరా ఈశోక మెటు సహించెదను ॥పరమే॥

శాశ్వతైశ్వర్యములు। సంతతవిలాసములు। కాల్పనా పతిప్రే

మ। గల్లనియుభాగ్యకో ॥యీ॥

పతిపాదములు గొలువ। పతిపదమునని నిలువ। గతిలేని

భాగ్యహీనత గల్గజేసితివె ॥ఈశ్వ॥

---

12. ఆదితాళం.

తుల__నాప్రాణనాథుని గనుటే। నాటకో హాతవిధీ ॥హానా॥

నాప్రాపని యీ నవమోహనాంగు। పదములు గొలువగ।

గోటితిగా ॥హానా॥

ప్రాణేశ్వరు గనుభాగ్యముగలదో। ప్రాణవిముక్తికి మార్గముగ

లదో। దీననైతిగా। యేగతి గానక। ప్రాణము తల్లడపాటునందెగా

హానా॥

---

13. హంసధ్వని—జంపెతాళం.

తుళసి—సకలేంద్రియము లార । సమయమిప్పుడుగాదు సద్దుసేయక యుండరే ఎఎఎఎఎఎఎ ॥సక॥

ప్రకటముగ పతిరూపపటమును బ్రతిష్టించి పతిపూజ సేయు వేళా ॥సక॥

బంగారుపూలతో । పరితోషముగ హృదయ పద్మమున నిలువు వేళా । శృంగార వేదిపై నంగజు నిభాంగు । గొల్వంగదగినట్టి వేళా॥ మీరు ॥సక॥

14. ముఖారి—ఆదితాళం.

తుల—హా నాహృదయేశ్వరా ॥హానా॥

నాపయి ప్రేమవీడి ।నను శాశ్వతముగ । నీభక్తివీడి । దీక్షిత ముగు । దితివంశమువీడి । పోయితివా । మృతికన్యకగూడి ॥హా నా॥

యెన్నడో । నాకునీ । మన్నన । గలదని । యెన్నితి నామది నున్న యయ్యో నా ॥హానా॥

శ్రీ దామోదర ముద్రాక్షరశాల, చీరాల.